

РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Збірник наукових праць за матеріалами Регіональної
науково-практичної онлайн-конференції*

**РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
РАНЬОГО ТА ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ
В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**Збірник наукових праць за матеріалами Регіональної
науково-практичної онлайн-конференції**

Хмельницький – 2022

Розвиток і виховання дітей раннього та передшкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти

УДК 373.2.091.2 – 053.3/.4

ББК 74.100

Р 64

Рекомендовано до друку рішенням кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол №10 від 16 травня 2022 року)

Рецензенти:

Сичова Мирослава Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з навчальної роботи Педагогічного фахового коледжу Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці);

Рего Ганна Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної, початкової та інклюзивної освіти, Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти (м. Ужгород);

Бурбела Людмила Броніславівна – вихователь-методист Хмельницького закладу дошкільної освіти № 49 «Ранкова зірка» (м. Хмельницький).

Р 64 Розвиток і виховання дітей раннього та передшкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Регіональної науково-практичної онлайн-конференції / за заг. ред. Л.В.Зданевич, Л.С.Пісоцької, Л.О.Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2022. 209 с. + CD.

У збірнику наукових праць представлено матеріали Регіональної науково-практичної онлайн-конференції «Розвиток і виховання дітей раннього та передшкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти» (12–13 травня 2022 року), які включають статті викладачів ЗВО, здобувачів, практичних працівників закладів дошкільної освіти України, в яких розкриваються окремі аспекти виховання, освіти, а також створення оптимальних умов для гармонійного розвитку особистості у період раннього та дошкільного дитинства; організації діяльності в умовах інклюзивних груп.

Збірник наукових праць адресований науковцям, магістрам освіти, педагогам-практикам, фахівцям у галузі професійної освіти, майбутнім вихователям та вихователям ЗДО.

За достовірність фактів, дат, назв, посилань, літературні джерела тощо відповідальність несуть автори матеріалів

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2022

© Л.В.Зданевич, Л.С.Пісоцька, Л.О.Онофрійчук, 2022

Барцішок Алла Василівна,
інструктор з фізичного виховання
закладу дошкільної освіти № 29
«Ранкова зірка»,
м. Хмельницький, Україна

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОГО МАСАЖУ

Основи здоров'я і гармонійного розвитку, як відомо, закладаються в дитинстві, коли дитина активно росте, коли формуються і удосконалюються всі системи її організму. Дошкільний вік особливо важливий в цьому відношенні, це час найбільш інтенсивного розвитку, освоєння величезного об'єму інформації, виховання звичок і життєвих установок, становлення дитини як особистості.

Саме у цьому віці дитина цінує рух як спосіб самовираження, спосіб пізнання навколишнього світу, отримуючи величезне задоволення від нових умінь і навичок. Тому обґрунтування найбільш ефективних засобів для оздоровлення дітей є актуальною проблемою.

Недолік рухової активності допоможуть заповнити спеціальні заняття. Масаж у поєднанні з гімнастикою чудово розвиває всі органи і системи, має загальнозміцнюючий вплив на весь дитячий організм [3, с. 21]. Крім того, ласкаві дотики рук, вправи у вигляді гри приносять велике задоволення дитині, зміцнюють емоційний зв'язок між ним і дорослими.

У даний час велика увага приділяється ігровому масажу, який, як і гімнастика, є прекрасним засобом профілактики і лікування різних захворювань. Оволодіти масажними прийомами може кожен, для цього не потрібно мати особливого таланту або спеціальної освіти.

Великий внесок до розробки методики проведення дитячого масажу внесли М.Я. Мудров, А.А. Остроумов, В.А. Манасєїн, С.П. Боткін, Г.А. Захарін, А.А. Вельямінов, Ст.І. Заблудовський.

На жаль, у закладах дошкільної освіти роль ігрового масажу значно зменшується, адже організм дитини весь час розвивається і за характером своїх реакцій на різні зовнішні впливи відрізняється від організму дорослої людини.

Ігровий масаж володіє не лише лікувальною дією, проводити його можна і з профілактичною і гігієнічною метою. Дитячий ігровий масаж має вплив на фізичний і психічний розвиток дитини, стимулює приріст і розвиток м'язової маси, сприяє підтримці оптимального тону, є своєрідним подразником рецепторів шкіри глибоко лежачих тканин. Зміцнюючи організм і сприяючи загальному розвитку, масаж допомагає попередити захворювання [2].

У ЗДО для цієї роботи складаються виключно сприятливі умови. Весь устрій життя дитини побудований правильно, на наукових принципах, послідовність режимних процесів, їх тривалість, раціональне харчування, руховий режим, гартування – їх проведення формує у дитини звички ЗСЖ. Проте необхідно, щоб дитина з об'єкту для проведення оздоровчих заходів перетворилася на активного учасника цього процесу, тобто

навчилася розуміти важливість цих процедур для здоров'я та усвідомлено і активно їх використовувала в повсякденному житті не лише в ЗДО, але й удома, а в майбутньому – і в період навчання у школі.

Останніми роками у педагогіці утвердився компетентністний підхід. Як цільовий орієнтир показника результативності і якості освіти дітей старшого дошкільного віку розглядаються початкові компетентності дитини – інтеграційні особові характеристики, що визначають її здібність до вирішення різноманітних доступних життєвих програм. У системі початкових компетентностей дитини виділяють початкові ключові і початкові спеціальні (допредметні) компетентності.

А.Г. Гогоберідзе відзначає, що в структурі початкових ключових компетентностей на першому місці знаходиться початкова здоров'язберігаюча компетентність як готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням і збереженням здоров'я.

Під «культурою здоров'я дитини» розуміється сукупність трьох компонентів: усвідомленого ставлення до здоров'я і життя людини; знань про здоров'я і умінь оберігати, підтримувати і зберігати його; валеологічній компетентності, що дозволяє дошкільникові самостійно і ефективно вирішувати завдання ЗСЖ і безпечної поведінки, завдання, пов'язані з наданням елементарної медичної, психологічної самодопомоги і допомоги [5].

Отже, з вищесказаного можна зробити висновок про те, що залучати дошкільників до здорового способу життя потрібно, починаючи з наймолодшого віку. Це залучення повинно

проходити через всі види дитячої діяльності.

Особливу роль в залученні дітей до здорового способу життя відіграє фізкультурно-оздоровча робота. Одним з компонентів цієї роботи є масаж, правильна організація і проведення якого допоможуть дитині правильно усвідомити свій організм і зміцнити своє здоров'я.

Масаж – науково-обґрунтований, випробуваний багаторічною практикою, найбільш адекватний і фізіологічний (тобто близький організму людини) метод, який дозволяє успішно вирішувати проблеми як профілактики, так і лікування різних захворювань, це і робить масаж популярним, особливо в дитячій практиці [6; 7].

Дитячий масаж виділяється як особливий вид масажу, оскільки сприяє не лише оздоровленню або лікуванню дитини, але й швидшому і гармонійнішому її психофізичному розвитку.

Методики, розроблені відомими фахівцями педіатрії вже багато років успішно застосовуються в дитячих медичних і оздоровчих установах, практичний досвід, накопичений за довгі роки, і останні наукові дослідження дозволяють вважати масаж ефективним і, що дуже важливо, безпечним засобом профілактики і лікування великого числа захворювань, корекції порушень розвитку опорно-рухової і нервової систем [8].

Тому важливими є визначення ефективних засобів і методів зміцнення і збереження здоров'я дітей 4-5 років, а також залучення дошкільників до основ здорового способу життя.

У практиці роботи дошкільних установ склалася тенденція до використання традиційних методів проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з вихованцями, такими як гімнастика,

фізкультурні заняття, гартуючі заходи [1].

Точковий самомасаж – це натискання подушечками пальців на шкіру і м'язовий шар у місці розташування дотикових і пропріорецептивних точок і розгалужень нервів. Подібний масаж, маючи збудливий або гальмуючий вплив, при комплексній дії дає добрі результати, особливо в тих випадках, коли поєднується зі «спілкуванням» з власним тілом в ігровій ситуації і уявним промовлянням ласкавих слів (милий, добрий, хороший). Точковий масаж як елемент психофізичного тренування сприяє розслабленню м'язів і зняттю нервово-емоційної напруги. Застосовується найчастіше з метою поліпшення протікання нервових процесів шляхом дії на деякі активні точки. В основному це самомасаж активних точок на підшві і пальцях ніг, деяких точок на голові, носі і вухах, а також на пальцях рук.

Свою діяльність ми широко поєднуємо із використанням «Гімнастики маленьких чарівників». При проведенні «Гімнастики маленьких чарівників» відбувається цілеспрямоване натискання на біологічно активні точки. Дитина в цій гімнастиці не просто «працює» – вона грає, ліпить, розминає, розгладжує своє тіло, вбачаючи в нім предмет турботи, ласки, любові.

Роблячи масаж певної частини тіла, дитина, як в голографічному відтисненні, впливає на весь організм в цілому. Повна упевненість в тому, що вона дійсно творить щось прекрасне, розвиває у дитини позитивне ціннісне ставлення до власного тіла.

Навчання простим масажним прийомам відбувалося в грі. Діти виконують масаж, самі одночасно будучи персонажами

казки, розваги, подорожі. Вони можуть бути і Лисичкою, і Сніговиком, і Півником або веселим жабеням. Діти закріплюють навички правильного виконання елементарного самомасажу, розвивають дрібну мускулатуру пальців рук

При проведенні масажу дітей навчаємо не натискати з силою на вказані точки, а масажувати їх м'якими рухами пальців, злегка натискаючи або легко погладжуючи.

У своїй практичній діяльності ми використовуємо наступні види масажу:

- масаж стоп: ходьба по масажних килимках, по камінчиках, по ребристих доріжках; самомасаж стоп; катання стопами різних предметів (гімнастична палиця, масажний м'яч, горіхи, спеціальні тренажери).

- масаж рук і пальців рук: самомасаж в ігровій формі; пальчикова гімнастика; масаж рук і пальців рук за допомогою спеціальних тренажерів, за допомогою одного і двох волоських горіхів; ходьба по масажних килимках і доріжках (упор на руки);

- масаж спини: ігровий взаємомасаж; масаж спеціальними і саморобними масажерами; масаж гімнастичними палицями; масаж при виконанні перекочувань на спині вперед – назад, в сторони; вправи на м'ячі (великому);

- масаж обличчя і біологічно активних точок (профілактика простуди): ігровий самомасаж;

- масаж тіла і ніг: ігровий самомасаж; масаж спеціальними і саморобними масажерами; розтирання масажними рукавицями; виконання вправ «Колода», «Змія».

Даний метод є ефективним підходом до комплексного

вирішення питань оздоровлення дітей 4-5 років в закладах дошкільної освіти, якщо він здійснюватиметься планово, цілеспрямовано і систематично на всіх етапах фізкультурно-педагогічної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамова Л. П. Орешек на ладошке: Массаж для пальчиков: Для детей 2-4 лет. М: Карапуз, 2003. 37с.
2. Аслани М. Массаж. Изд.: Кристина, 2007. 77 с.
3. Банникова Л. П. Программа оздоровления детей в дошкольных образовательных учреждениях. ТЦ «Сфера», 2007. 51 с.
4. Вейцман В. В. Детский массаж. М.: Наука, 2001. 152 с.
5. Воротилкина И. М. Физкультурно-оздоровительная работа в дошкольном образовательном учреждении. М.: Энас, 2006. 144 с.
6. Красикова И. С. Детский массаж. Массаж и гимнастика для детей от трёх до семи лет. СПб.: Корона принт, 2003. 336 с.
7. Максимова А. Детский массаж. Ростов н/Д.: Феникс, 2006. 224 с.
8. Полтавцева Н. В. Приобщение дошкольников к здоровому образу жизни. *Дошкольник. Содержание образования. Методические рекомендации по организации и содержанию образовательного процесса в ДОУ.* Ульяновск: УИПК ПРО, 2005. С. 65-71
9. Уокер П. Детский массаж для начинающих. Практическое руководство по детскому массажу. М.: Диля, 2003. 254 с.

Бурбела Людмила Броніславівна,
вихователь-методист Хмельницького
закладу дошкільної освіти № 29
«Ранкова зірка»,
регіональний експерт щодо
оцінювання якості освітнього процесу
в закладах дошкільної освіти з
використанням методики ECERS-3,
м. Хмельницький, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ECERS-3 ПАРАМЕТРУ
«ПРИРОДА/НАУКА» У ФОРМУВАННІ
РОЗВИВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
ГРУПИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

У листопаді 2021 року в Україні стартувало дослідження якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3. Дослідження організовано Українським інститутом розвитку освіти в партнерстві з Командою підтримки реформ МОН, Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» щодо оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти з використанням методики Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3).

«Головна перевага методики – експерти оцінюють не досягнення дітей, а освітнє середовище, яке їх оточує, характер взаємодії педагогів із дітьми та дітей між собою. Також шкала ECERS-3 дає змогу акцентувати увагу не на перевірці, а на дослідженні умов, створених для розвитку дитини», – наголошує кандидатка педагогічних наук, доцентка, начальниця відділу дошкільної й початкової освіти УІРО Ольга Косенчук.

ECERS-3 – міжнародна методика з оцінювання дошкільного освітнього середовища, описана у форматі шкали. Шкала містить

6 підшкал, 35 параметрів та 468 індикаторів. Шкали методики побудовані за принципом «як має бути». Це робить їх універсальним інструментом, який можна використовувати як для зовнішньої експертизи, так і для самооцінки. Підшкала «Види навчально-пізнавальної діяльності» включає параметр № 22 «Природа/наука».

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти) новій редакції наголошено, що «зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти визначаються принципами науковості, систематичності, активності, природовідповідності, які вимагають від педагога такої організації освітньо-виховного процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій.

Освітній напрям «Дитина в природному довкіллі» Базового компоненту дошкільної освіти визначає обсяг навичок природничо-екологічної компетентності, якими повинна оволодіти дитина дошкільного віку: виявляти здатність спостерігати за природними об'єктами та явищами, класифікувати та групувати природні об'єкти рослинного та тваринного світу за характерними ознаками, самостійно чи з незначною допомогою дорослого проводити нескладні дослідження, спостерігати за явищами природи .

У формуванні таких навичок важливу роль відіграє розвивальне освітнє середовище групи закладу дошкільної освіти.

Поняття «розвиваюче середовище» було введено Джорджем Равеном як простір розвитку компетентності. «У такому середовищі, – за словами Дж.Равена, – люди мають можливість

прагнути до цілей, які їх цікавлять, і у процесі їх досягнення розвивати свою компетентність».

Поняття «розвивальне освітнє середовище» сучасні науковці трактують по-різному, зокрема: як систему умов і впливів, що сприяють активному розвитку, навчанню, вихованню особистості дитини, формуванню її здатності до самостійної діяльності, вміння пристосовуватися до змін (за Іриною Карабаєвою, Катериною Крутій, Оленою Савченко); як сферу особистісного зростання, простір життєдіяльності людини, здатний забезпечити цілеспрямований розвиток особистості (за Оленою Писарчук, Володимиром Шулдиком, Анжелікою Цимбалару).

Тому створення в дошкільному закладі повноцінного розвивального освітнього середовища - провідний засіб реалізації завдань сучасної дошкільної освіти.

Детальніше розглянемо параметр № 22 «Природа/наука» підшкали «Види навчально-пізнавальної діяльності» шкали ECERS-3, а також зупинимось на ролі вихователя в забезпеченні якісного освітнього середовища для всебічного розвитку дітей.

До матеріалів, які оцінюють у параметрі «Природа/наука», належать:

1) Об'єкти живої природи, за якими діти можуть спостерігати зблизька та /чи доглядати (кімнатні рослини, домашні улюбленці, город на території закладу);

2) Об'єкти природного середовища (пташині гнізда, листя, гілки, каміння, мушлі, колекції насіння, комахи в прозорих контейнерах);

3) Книжки (не менше 5) природознавчого спрямування/ігри із зображеннями на науково-природничу тематику;

4) Спеціалізоване знаряддя і прилади (набори лінз, магніти);

5) Пісок і вода з наборами відповідних іграшок (лопатки, відерця, форми для «пасочок», іншого роду контейнери).

Слід відмітити, що не менше 15 різних природничо-наукових матеріалів, що репрезентують усі п'ять наведених вище категорій, мають міститися в спеціально облаштованому осередку природничо-наукової діяльності і бути доступними для дітей упродовж дня. Пісок і воду з відповідними іграшками можна розташовувати як в приміщенні, так і на свіжому повітрі. Коли діти взаємодіють із піском або водою, вони мають активно використовувати відповідного типу іграшки.

Педагогиням під час різних форм роботи важливо обговорювати з дітьми питання природи/науки, матеріали науково-природничого характеру. Наприклад, це може бути ведення графіка погодних спостережень, або вивчення (закріплення) назв тварин і рослин на ілюстраціях (в довкіллі), або під час споживання їжі обговорювати питання здорового харчування і т.п. Важливо також ініціювати таку діяльність дітей, яка розвиває в них уміння та навички вимірювання/сортування природничо-наукових матеріалів. Наприклад, дітям показувати, як можна розкласти мушлі (листя, камінці і т.п.) за розміром, формою, кольором; допомогти розставити соснові шишки в послідовності від найбільшої до найменшої; вести щомісячний графік опадів і визначати періоди з найбільшою чи найменшою вологістю/сухістю; фотографувати хмари і колективно

порівнювати їх типи; використовувати магніт для визначення того, які предмети є металомісткими й притягуються до нього, а які не містять заліза і на магніт не реагують; заохочувати дітей передбачати і вгадувати масу різних природних об'єктів.

Доцільним є наявність в групі (або в природному оточенні) принаймні однієї рослини/тварини, за якою діти можуть щодня спостерігати зблизька чи доглядати разом із дорослими, обговорюючи різні аспекти її життя. Наприклад, це може бути кімнатний акваріум із рибками, хом'ячок, піщанка; пташки, за якими спостерігають, коли вони прилітають, аби поїсти з наповнених дітьми годівничок; білка, яка прибігає за горішками на територію майданчика закладу і т.п.

Також слід звернути увагу на щоденне виховання у дітей дбайливого ставлення до природи та навколишнього світу. Наприклад, щоденне нагадування дітям про необхідність вимикати воду та світло, щоб зекономити природні ресурси; правильно утилізувати/повторно використовувати ресурси; обговорювати користь, яку можуть приносити комахи і т.п.

Зазначимо, що методика ECERS-3 використовується більше ніж у 20 країнах світу й не залежить від особливостей країни. ECERS-3 має на меті поліпшити освітні результати дітей і водночас акцентує увагу на важливих сферах їхнього розвитку.

Отже, використання методики ECERS-3 параметру «Природа/наука» допоможе удосконалити розвивальне освітнє середовище групи закладу дошкільної освіти відповідно до міжнародних стандартів, вибудувати конструктивну взаємодію з дітьми, оцінювати й коригувати власну професійну діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Гармс Тельма, Річард М.Кліффорд, Деббі Краєр Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / пер. з англ. О.Тільна. – Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 116 с.

3. Косенчук О., Новик І. Використання міжнародної методики ECERS-3 у закладах дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 10-13.

4. Косенчук О., Новик І. Використання міжнародної методики ECERS-3 у закладах дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 10-13.

5. Косенчук О., Новик І. ECERS-3: оцінюємо якість освітнього процесу по-новому. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 12. С. 11-14.

Вовк Олександра Анатоліївна,
керівник гуртка англійської мови,
спеціаліст 12-го тарифного розряду
Хмельницький заклад дошкільної
освіти №20 «Білочка»,
м. Хмельницький, Україна

МОВА НА КІНЧИКАХ ПАЛЬЦІВ

*Джерела здібностей і обдарованості дітей –
на кінчиках їхніх пальців...
Іншими словами: чим більше майстерності
в дитячій руці, тим розумніша дитина.
(В. О. Сухомлинський)*

Про вплив мануальних (ручних) дій на розвиток мозку людини було відомо ще у II ст. н. е. у Китаї. Ігри з участю рук і пальців приводять у гармонійну взаємодію тіло і розум, підтримуючи мозкові системи. Завдяки розвитку пальців у мозку формується проекція «схеми людського тіла», а мовні реакції знаходяться у прямій залежності від тренуваності пальців.

Сьогодні пальчикові ігри знайшли своє широке використання у процесі навчання дітей. Їх використовують на заняттях з математики, розвитку мовлення, малюванню, музиці. Також їх використовують і на заняттях з вивчення іноземної мови.

В роботах В.М. Бехтерева є висновки про те, що маніпуляції рук впливають на функціонування центральної нервової системи, розвиток мовлення. Прості рухи кистей допомагають зняти загальне напруження, а також власне з рук, розслаблюють губи, що сприяє поліпшенню вимови звуків, розвитку мовлення дитини [1, с. 50 – 53].

Д.Б. Ельконін зазначає, що у «дошкільному віці перебудова

рухів і дій дитини полягає у тому, що вони починають практично виконуватися, контролюватись і регулюватись самою дитиною на основі уявлення про майбутню дію та умови її здійснення» [7].

Відомий дослідник дитячого мовлення М. Кольцова пише: «Рухи пальців рук історично, у ході розвитку людства, виявилися тісно пов'язаними з мовною функцією. Першою формою спілкування первісних людей були жести, особливо великою тут була роль руки. Розвиток функції руки й мовлення в людей тривало паралельно. Приблизно такий самий перебіг розвитку мовлення дитини. Спочатку розвиваються дрібні рухи пальців рук, потім з'являється артикуляція складів, усе наступне вдосконалювання мовних реакцій залежить від ступеня тренування рухів пальців. Таким чином, «є всі підстави розглядати кисть руки як орган мовлення – такий самий, як артикуляційний апарат. Із цього погляду проекція руки – ще одна мовна зона мозку».

О.О. Нефьодова, Л.П. Савіна, О.В. Узорова вказують на важливість застосування їх у роботі з дошкільниками, які можна проводити як у сім'ї, так і в закладах дошкільної освіти. У такий спосіб розвиваються уміння керувати своїми руками, виробляється спритність, уміння концентрувати увагу на одному виді діяльності. Ці ігри захопливі, сприяють розвитку мовлення і творчої діяльності, є досить емоційними [3, 4].

Пальчикові ігри засновані на традиційних народних пісеньках і віршах, які співаються або промовляються разом з дітьми. Характерною рисою цих пісенок і віршів є багаторазові повтори одного і того ж слова, прості граматичні структури,

мелодія легка для запам'ятовування. Запам'ятовуючи такі пісеньки і вірші, дитина розширює свій словниковий запас, відрацьовує граматичні конструкції, розвиває почуття ритму і мелодіку голосу, інтонацію. Крім того, ці пісеньки і вірші супроводжуються рухами пальців, мімікою, танцями, що прискорює процес запам'ятовування.

Під час організації занять з іноземної мови, враховуються теми, потреби дітей і їх рівень оволодіння іноземною мовою. З метою структурування заняття, упорядкування діяльності і дисциплінування дітей, досягнення швидкого запам'ятовування кожне заняття починається з пальчикової гри і римівки. Діти дуже швидко запам'ятовують пісеньки і римівки, оскільки у даному випадку в роботу включені декілька видів пам'яті. Тим більше, що у дошкільному віці діти самі доволі часто римують слова, так як вони краще запам'ятовуються, а також дітям просто подобається процес римування [5, 6].

Серед рекомендацій по проведенню пальчикових ігор на заняттях з іноземної мови потрібно виокремити наступні:

1. Всі вправи виконуються у повільному темпі від 3 до 5 разів спочатку однією, потім другою рукою. По закінченню – двома руками. Під час заняття або уроку діти повинні стояти урозтіч, щоб гарно бачити педагога і не заважати один одному.

2. Рухи і мовний матеріал попередньо не вивчаються. Рухи пальцями виконуються за наслідуванням. Діти виконують пальчикову гру і промовляють мовний матеріал разом з педагогом. На першому етапі акцент робиться на виконання рухів, а не на мові. Потім йде багаторазове повторення матеріалу, рухів.

3. На кожному занятті педагог повинен виконувати різні за характером рухи: швидкі – повільні, напружені, різкі, плавні. Таке чергування впливає на гармоніювання психіки дитини. У корі головного мозку досягається урівноваженість процесів збудження і гальмування, як наслідок цього, нормалізується рухова активність, покращується настрій.

4. Забороняється примушувати дитину до виконання пальчикової гри (і взагалі до будь-якої гри). Працюйте з тими, хто хоче, а потім інші діти будуть приєднуватися. Виправляти помилки потрібно тактично. Пальчикова гра повинна приносити дитині радість і задоволення, носити невимушений характер і мати яскраве, позитивне забарвлення.

5. Не потрібно фіксувати увагу дитини на невдачах, навпаки, потрібно хвалити дитину. Важливо навчити дітей радіти не тільки своїм успіхам, а й успіхам інших.

6. Те, як педагог вимовляє слова, що використовуються у пальчиковій грі, повинно представляти собою зразок для наслідування правильної вимови звуків, природньої, грамотної. Педагогу необхідно вміння чути недоліки вимови звуків у словах, уловлювати їх під час хорового промовляння.

7. Педагог повинен сам правильно і красиво виконувати рухи під час виконання пальчикової гри.

8. Пальчикові ігри можна проводити з дітьми з 2 до 7 років.

У результаті роботи з мовними і пальчиковими іграми активно розвивається загальна, мілка моторика і координація рухів, покращується фонематичний слух, нормалізується

мовленнєве дихання, формується вміння змінювати силу і висоту голосу, покращується мовна активність дітей [8].

Персонажі та образи пальчикових ігор (павучок і метелик, коза й зайчик, дерево й птах, сонечко й дощик) подобаються малятам, і діти із задоволенням повторюють за дорослими тексти й рухи. Тепер я поділюся, яким чином їх розучую з дітьми.

Спочатку я розповідаю про кого римівка. Використовую наочність, будь-яку картинку або іграшку. Якщо назва невідома дітям, вчимо нове слово, припустимо, а sock (півник). Повторюємо слово «а sock» разом і індивідуально. Потім я промовляю саму римівку: «Sock, sock, look at the clock».

Демонструю спочатку картинку з півником (sock, sock), потім символ (квадрат, а на ньому намальоване око) (look at) і картинку з годинником (the clock). Використовуючи таку наочність, повторюю знову римівку.

Вводжу вираз «look at» (дивитися на). Пропоную дітям подивитися на будь-який предмет: look at the dog, look at me, look at this doll.

Потім знайомимося зі словом the clock. На граматику особливо не звертаю увагу, просто пояснюю, що до годинника приклеїлося слово «the». Вони разом дуже товаришують і розлучатися у нашому вірші не хочуть. Тому всі слова живуть разом як у будиночку: Sock, sock, look at the clock.

Наочні картинки не забираю з дошки (вони можуть бути розкладені на столі, на килимі, з огляду на те, де я проводжу заняття) і промовляю всю римівку знову, вказуючи на символи. Потім повторюємо разом з дітьми. Якщо хтось вже засвоїв (завжди

є одна або дві дитини) повторюють самі, інші також можуть допомогти.

Звичайно, не завжди виникає можливість до кожного слова римівки використати картки поетапно. Іноді беру одну, наприклад, вирізаю з картону білого паперового змія, оформляючи його за допомогою аплікації і вчимо римівку, передаючи його з руку у руки.

«I have a kite.

My kite is white»

Іноді ми ці римівки співаємо. Мелодію беремо довільну і просто співаємо у хороводі або сидимо на килимі.

Для розвитку граматичного матеріалу є багато римівок з дієсловами to see, to have, can. Шляхом повторення їх можна швидко вивчити.

Окремі римівки можна використати у якості фонетичної зарядки, наприклад, якщо потрібно відпрацювати якийсь конкретний звук. Наприклад, звук [w]. Римівка «Why do you cry, Willy ?». Головне, щоб діти розуміли зміст.

Якщо дозволяє зміст римівки, то можна використати елементи драматизації. Наприклад, діти пригощають один одного, і доки їдять солодощі, влітає бджола. Вона кружляє над столом, а діти з переляку втікають.

- Have a pie.

- Thank you.

- Have a sweet.

- Thank you. Oh, look a little bee.

- Good evening, I'm a little bee. [2, с. 434 – 436]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галянт И. Пальчиковые игры. *Дошкольное воспитание*. 2011. № 1. С. 50 – 53.
2. Ефименко Л.М. Пальчикові ігри та вправи як засіб розвитку мовлення у дітей дошкільного віку. /International scientific journal «Grail of Science». 2021. № 11. С. 434 – 436.
3. Савіна Л.П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят. Київ: Школа, 2001. 48 с.
4. Тимофеева Е.Ю. Пальчиковая гимнастика. М. Корона. Принт, 2008. 232 с.
5. Узорова О.В., Нефьодова О.О. Пальчиковая гимнастика. Київ: Школа, 2003. 127 с.
6. Узорова О.В. Игры с пальчиками. М.: Атрель, 2008. 154 с.
7. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах. М.: МПСИ; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. 416 с.
8. Яловська О.О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 228 с.

Вознюк Анна Анатоліївна

асистент кафедри дошкільної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет», м. Слов'янськ, Україна

Божко Тетяна Євгенівна

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти зі спеціальності
012 Дошкільна освіта, ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В Українському педагогічному словнику поняття «патріотизм» – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Патріотизм – соціально-історичне явище. Виховання патріотизму – важлива складова виховної діяльності школи. У процесі вивчення різних навчальних предметів в учнів формуються патріотичні погляди й переконання [1 с. 249].

Актуальними у вивченні нашої теми вважаємо наукові погляди В. Сухомлинського, що характеризують патріотичне виховання як вдосконалення світоглядної свідомості. Педагог також стверджував: «Патріотичне виховання – це процес проникнення до всього, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується». Отже, саму ж сутність патріотичного виховання видатний вчений-педагог

трактував як активну діяльність особи, спрямовану на утвердження гуманних ідеалів, працю на благо народу, зміцнення могутності, честі й слави Вітчизни, любов до людей, непримиренність до зла в усіх його проявах [2 с. 131].

С. Русова у своїй теорії виховання, чільне місце приділяє патріотичному вихованню. На думку видатного педагога, це цілеспрямований педагогічний процес формування у дітей почуттів, поглядів і свідомості засобами рідної мови, через фольклорне надбання народу.

Головним завданням патріотичного виховання вважала у створенні громадянського ідеалу, який дасть змогу «навчитися своїй персональній бажанням підпорядковувати загальним вимогам рідної громади, держави»

Патріотичні почуття не можуть бути пасивними реакціями в ідеалі як зазначають П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька, «вони спрямовуються на виконання над завдання – піднести Україну до рівня високого розвинутих світових держав, що вимагають активної творчості всього українського народу, В нинішніх умовах емоційне начало патріотизму виявляється, насамперед, у мужності, рішучості, готовності українських громад відстоювати незалежність своєї молоді держави всіма можливими засобами» [3 с. 45].

Як стверджують І. Бех та К. Чорна «патріотичне виховання – це комплексна система і цілеспрямована діяльність органів держави влади, громадських організацій, сім'ї, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини,

турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» [4 с. 23].

В сучасних умовах інноваційного розвитку суспільства головним в організації освітньої діяльності є соціальна орієнтація на індивідуалізацію навчання та виховання.

На думку М. Жалдака, використання комп'ютерних технологій дає можливість значно підвищити рівень ефективності інформації, що циркулює у навчально-виховному процесі за рахунок її своєчасності, користі, доцільного дозування, доступності (зрозумілості), адаптації темпу подання навчальної інформації до швидкості її засвоєння, методів і засобів навчання [5].

Актуальність застосування комп'ютерних технологій у вихованні полягає в тому, що вони вносять у заняття новизну, яка за своїм змістом і формою викладу дає можливість в будь який час опрацювати за короткий проміжок часу великий обсяг матеріалу, викликати інтерес та зацікавленість у дітей до певної теми.

Враховуючи розвиток КТ їх впровадження у патріотичний виховний процес слугуватиме комплексності інформаційно-ресурсного, методичного, комунікаційного забезпечення впливу. Цілком закономірним виглядає використання широкого спектру можливостей КТ у вихованні дітей. В роботі з дітьми дошкільного віку використовують Інтернет, YouTube, мультиплікація, музичні аудіофайли, відеофайли, комп'ютерні пізнавально-виховні

програми, мультимедійні та скрайбінг-презентації, on-line подорож, віртуальна екскурсія.

Інтернет – всеосяжна ресурсна мережа інформації для формування, навчально-виховних, пізнавально-просвітницьких компетенцій, самоосвіти та дозвілля. Передбачає налагодження зворотного зв'язку, спілкування в мережі за допомогою сайтів, блогів, дискусійних платформ та інших форм онлайн-взаємодії, що генерують створення умов для реалізації та виявлення здібностей підлітків і молоді, задоволення їхніх потреб та інтересів, виховально-пізнавальної активності та творчого самовираження.

YouTube сервіс активного просування суспільних трендів, лідерів громадської думки, новітніх технологій тощо. Існує можливість перегляду та обговорення цифрових відеозаписів, створення власних відео-каналів, об'єднання їх у тематичні співтовариства, з можливістю підписки на оновлення відеоінформації тощо. Можливості сервісу стають культовими для молодіжної аудиторії, суттєво зростає його дитячий і підлітковий сегмент. На цій платформі досить велика кількість відео, казок, мультфільмів які можна використовувати з метою патріотичного виховання.

On-line версії книг, текстів, словників та довідників як зручний засіб перевірки, уточнення та систематизації даних на будь-яку тематику, у тому числі, що стосується патріотичного виховання дітей та молоді. Вихователь використовує все це для підготовки та проведення всіх виховних заходів та занять, методичних засідань, для підготовки інформації в роботі з батьками.

Мультиплікація, стане в нагоді для конструювання мультфільмів, допоможе дітям споглядати за поведінкою героїв, творчо оволодівати крилатими висловлюваннями, запам'ятовувати ситуативні фрази, засвоюючи знання соціокультурних особливостей країни, її культурних цінностей, морально-етичних норм.

Музичні аудіофайли, допоможуть у формуванні колекцій етнокультурної творчості, обрядових і сучасних авторських пісень патріотичної спрямованості.

Відеофайли, за допомогою яких формуються відеотеки патріотичного контенту: документального кіно проблемного характеру, телепередач, розповідей, уроків навчально-пізнавального характеру, заходів і програм патріотичної спрямованості.

Комп'ютерні пізнавально-виховні програми, спрямовані на планування виховної діяльності в різноманітних комбінаціях: ініціації комунікативних ситуацій, проєктування індивідуального та колективного сценарію, визначення поведінково-наслідкових моделей дій і вчинків тощо, що мають національно-патріотичне підґрунтя.

Дидактичні комп'ютерні ігри-тренажери, які поліпшують якість підготовки та використання технологій національно-патріотичного виховання за допомогою ігор з метою опанування організаційних алгоритмів проведення заходів на кшталт: гра-похід, гра-вишкіл тощо.

Мультимедійні та скрайбінг-презентації, що забезпечують високий рівень особистої зацікавленості вихованців за допомогою

інформації, яка виводиться на екран – за потреби підібрати необхідний ілюстративний матеріал, використовуючи електронні енциклопедії, попрацювати над дизайном слайдів, налаштуванням анімації, музичним та відео супроводом тощо.

On-line подорож, віртуальна екскурсія, як засіб унаочнення та ілюстративності сприйняття реалістичності здійснення віртуальних географічних мандрівок до визначальних природних та історичних місць рідного краю за допомогою інтерактивних географічних мап, відвідування музеїв і художніх виставок, пам'яток історії, культури, що можна використовувати як нестандартні виховні заходи для дітей та молоді [6].

Проведений аналіз комп'ютерних технологій дозволяє стверджувати, що їх впровадження в систему дидактичних засобів закладів дошкільної освіти є надзвичайно впливовим чинником формування інтелектуального, морального та естетичного розвитку дитини дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ. 1997. Либідь.
2. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: В 5-ти т. Київ. Рад. шк. 1976. Т.1.
3. Кисіль М.В. Гуманізація вищої освіти як сучасна тенденція. Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурної взаємодії. Суми. 2008. С. 49-51.

4. Будає В.Д., Якименко С.І., Філімонова Т.В. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2020. 184 с.

5. Чекан О.І. Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу: навч. посіб. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2015. 184с.

6. Вільцанюк І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в національно-патріотичному вихованні молоді.
<https://dismp.gov.ua/vykorystannia-informatsijno-komunikatsijnykh-tekhnologij-v-natsionalno-patriotychnomu-vykhovanni-molodi/>

Голод Анастасія

здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
факультету дошкільної освіти та психології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії, м. Хмельницький, Україна

Колесник Олена Сергіївна,

Хмельницький заклад дошкільної
освіти № 56 «Боровичок»,
м. Хмельницький, Україна

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ
ЗАРУБІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ**

Аналізуючи сучасний заклад дошкільної освіти, можна простежити, що його мета полягає у тому, щоб виховувати особистість, яка вміє самостійно та творчо підходити до

вирішення тих чи інших проблем. Соціум вимагає від нас людей нового типу, здатних системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати правильні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання [1].

Для вирішення цього завдання потрібні нові підходи, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності. Для того, щоб виховати інноваційну людину, сама освіта повинна бути просякнута нововведеннями, в ній повинен превалювати дух творчості, постійного пошуку, використання нових систем, в т.ч. і зарубіжних.

Інноваційні педагогічні технології в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів застосування її результатів. Складність, багатогранність педагогічної діяльності є чинником, що відкриває простір для багатьох педагогічних технологій, динаміка продукування яких постійно зростає [3].

Інноваційні педагогічні технології розглядають в сучасній системі освіти, як готовність вихователя та дитини до сприйняття нового. Саме завдяки їм забезпечуються умови розвитку дошкільника, здійснюється його права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

Варто також зазначити про гуманну спрямованість зарубіжних інновацій. Загальні положення щодо виховання та навчання дітей за рубежем висвітлюються в працях А.Н. Джуринського, Л.А. Парамонової, Е.Ю. Протасової, А.Н. Сорокової та ін..

Педагоги-практики розробляють авторські технології, які поєднують у різних варіантах елементи апробованих технологій. Як правило, всі вони зорієнтовані на реалізацію змісту і досягнення мети різнорівневого і різнопрофільного навчання. Вихідним матеріалом для розроблення технології є теорії, концепції.

Слід зауважити, що впровадження в систему дошкільної освіти ряд зарубіжних систем, прийомів і принципів, форм організації життєдіяльності дітей в закладі освіти, може значно збагатити та примножити вітчизняну модель дошкільної ланки. Важливим аспектом є те, що для ефективності необхідно не лише вміти втілити в життя зарубіжний досвід, але і знати й розуміти представленість цього досвіду в контексті цілісності системи освіти того чи іншого автора, звернувши увагу на історію, культуру і традиції його країни.

Системи Р. Штейнера, О. Декролі, С. Френе, Г. Домана та ін. користуються популярністю у вітчизняних закладах дошкільної освіти. Зокрема, висвітливо технологію Марії Монтесорі.

Великий вплив на розвиток дошкільної освіти за рубежом здійснює її теорія виховання і розвитку. Методика базується на психолого-педагогічній системі індивідуального виховання дітей дошкільного віку.

В основу цієї системи покладено: особистісно-орієнтована мета, тобто дитина – в центрі виховання, творчо-продуктивний зміст навчання, свобода у вихованні. Її нова філософія виховання, заснована, з одного боку на власних спостереженнях за дітьми, а з другого – на гуманістичних видатних педагогів, які підкреслювали

особливу значущість вродженому потенціалу дитини та її здатності розвиватися в умовах свободи і любові. Своєрідність полягає в тому, що дитинство виступає не тільки періодом життя, а як «інший полюс природи людини», при цьому, дорослий залежить від дитини настільки, наскільки дитина залежить від нього. Мета виховання – сприяти виявленню дедалі нових законів життя дитини.

Варто звернути увагу на те, що філософська концепція індивідуального виховання М. Монтесорі не тотожна філософії індивідуалізму, вона переконливо розкриває закономірності формування вміння жити в суспільстві – згуртування в соціальне ціле, що пов'язане з розвитком духовної потреби щодо поваги до індивідуальності і прав людей [4].

Цілісність психолого-педагогічного підходу до розвитку особистості, опора на самостійність та індивідуальність, віра у величезні потенційні можливості розвитку дитини – ці головні ознаки педагогічної теорії і практики М. Монтесорі завоювали всесвітній авторитет у педагогів-гуманістів [2].

Отже, використання прогресивних ідей зарубіжних інноваційних систем при проведенні освітньо-виховної роботи з дошкільниками, сприяють їх всебічному розвитку та формуванню життєвої компетентності. Запозичення досвіду наших закордонних колег дає можливість визначити ефективні шляхи розвитку педагогіки і дошкільної освіти зокрема, допомагає уникнути помилок і стереотипів у справі розбудови сучасної системи освіти в нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). 2021. 37с.
2. Дичківська І. М. Поніманська Т. І. М. Монтессорі: теорія і технологія: навч.-метод. посіб. Київ: Слово, 2006. 303 с.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
4. Машкіна Л. А. Підготовка студентів до впровадження педагогічних інновацій в дошкільних закладах. Хмельницький : ТОВ НВП «Еврика», 2004. 204 с.

Дзядзін Ольга Юріївна,
директор закладу дошкільної
освіти № 29 «Ранкова зірка»
м. Хмельницький, Україна

**ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Інклюзивна освіта (від англ. inclusion – включення) – система освітніх послуг, яка створює можливості навчання всіх без винятку дітей, у тому числі дітей з психофізичними вадами, в закладі дошкільної освіти за місцем проживання, адаптуючи навчальне середовище до потреб дитини.

Головною метою інклюзивного навчання і виховання є створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації

та утвердження людської гідності дітей з особливими потребами [4].

Основними завданнями інклюзивного навчання і виховання є:

- забезпечення права дітей з особливими потребами на здобуття освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів у комплексному поєднанні з корекційно-реабілітаційними заходами;
- різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;
- збереження і зміцнення морального і фізичного здоров'я вихованців;
- виховання в учнів любові до праці, здійснення їхньої допрофесійної підготовки, забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення;
- виховання дитини як культурної і моральної людини з етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе;
- надання в процесі навчання і виховання кваліфікованої психолого-педагогічної допомоги з урахуванням стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку вихованця [3].

Інклюзивна освіта надає можливість кожній дитині право на самореалізацію, соціалізацію в природному середовищі, розкриття природних здібностей, отримання необхідної допомоги та підтримки з боку однолітків, педагогічного колективу закладу дошкільної освіти та відповідних спеціалістів. Це можливе за умови правильно і відповідно адаптованого освітнього середовища.

Важливого значення набуває створення сприятливого позитивно-емоційного клімату в групі, включення дитини з психофізичними вадами в життя суспільства, її прийняття педагогами, однолітками, батьками та розуміння її особливостей. Як зазначає Л. Прядко, «втілення в життя ідей інклюзії, зміна освітнього процесу відповідно до її принципів – завдання складне для усіх, хто включений у цей процес. Ідея інклюзії вимагає від педагогів не лише «включити» учня з особливими освітніми потребами у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи, але і самим «включитися» у процес взаємодії з іншими, у процес командної співпраці [4].

Самим педагогам необхідно навчитися бути відкритими на нові ідеї, бачити необхідність змінюватися самим, уміти прийняти відмінності та особливості інших людей». Інклюзія вимагає зміни ставлення до людей з психофізичними вадами, переходу від ізоляції їх до повного включення.

Інклюзивна освіта є проблемою не лише освітньою, а й соціальною, психологічною. Дитина з особливими потребами почуватиме себе комфортно, коли в дошкільному закладі чи в школі ні однолітки, ні педагоги, ні будь-хто не будуть акцентувати увагу на її ваді, коли така дитина буде повністю рівний з іншими. У багатьох країнах світу певні особливості в розвитку давно перестали вважати хворобами, а стали сприймати як спосіб життя таких людей і приймати їх такими, як вони є. Треба зосереджуватися не на змінах у поведінці, розвитку таких дітей, а на пристосуванні до їх особливостей розвитку, тому що перший крок до успішної інклюзії – це визнання права дитини на

особливості. Вада – це не хвороба, а по життєва особливість дитини, зумовлена специфічністю будови та функціонування як центральної нервової системи, так і інших функцій організму, тому, незважаючи на можливий прогрес у розвитку, такі діти назавжди залишаються з особливостями. Найважливіший метод допомоги дітям з вадами психофізичного розвитку – це позитивне прийняття їх такими, якими вони є.

Успіх інклюзивного навчання, виховання та розвитку дітей з особливими потребами залежить від психолого-педагогічного супроводу командою спеціалістів, які будуть працювати з ними. Без кваліфікованої допомоги дитині з психофізичними вадами надзвичайно важко розкрити свої потенційні можливості, навчатися без підтримки. Це обумовлено і психологічними особливостями таких дітей, їхніми зниженими можливостями спонтанного розвитку, і соціальними ситуаціями розвитку їхньої особистості (невдачами у попередньому навчанні і вихованні, неблагополучними родинними умовами тощо) [2].

Психолого-педагогічний супровід – це пролонгований процес, спрямований на попередження виникнення (або усунення) в дітей з особливими освітніми потребами дестабілізаційних чинників, формування їхніх адаптивних функцій, забезпечення оптимального розвитку та здобуття ними якісної освіти в умовах навчального закладу.

Згідно з рекомендацією Інклюзивно-ресурсним центром (ІРЦ), в індивідуальному навчальному плані дитини з особливими потребами, яка навчається в інклюзивній групі, передбачено від 3 до 8 годин на тиждень корекційно-розвиткових занять з вчителем-

дефектологом, вчителем-логопедом, психологічний супровід та допомога асистента вчителя. Злагоджена робота спеціалістів сприятиме створенню для дітей з особливими потребами атмосфери найбільшого сприяння їхньому особистісному становленню і захищеності. Тому такого особливого значення в інклюзивній групі набуває діяльність не лише кожного окремого педагога, а узгодженість дій всього педагогічного колективу [3].

Із самого початку має бути визначено, які саме фахівці будуть працювати з дитиною, надавати їй освітні та додаткові спеціальні корекційні послуги в закладі дошкільної освіти.

Важливо створити міждисциплінарну групу супроводу, що працює як злагоджена команда. Вона має спільну мету, спрямовану на задоволення освітніх потреб та підтримки учнів з особливостями розвитку. Фахівці, що входять до складу команди, виконують різні функції (ролі), але залежні один від одного, координуючи спільну діяльність, та розглядають себе як складові одного цілого. До складу такої групи має входити: координатор (директор), методист, вихователь, педагог супроводу (асистент вчителя), вчитель-дефектолог, психолог, вчитель-логопед та інші спеціалісти. Злагоджена і цілеспрямована діяльність кожного з учасників групи супроводу дитини з психофізичними вадами в навчальному закладі має своє коло завдань, а також – спільні актуальні цілі щодо розвитку дитини, над якими працює на кожному занятті з метою корекції недоліків та розвитку збережених можливостей дитини, становленню її соціальної адаптації та отриманню нею якісної освіти в навчальному закладі [2].

Навчання дітей з психофізичними вадами в інклюзивній групі забезпечується реалізацією принципу корекційної спрямованості навчального процесу, диференційованого та індивідуального підходів. Організація корекційно спрямованого навчання у вузькому її розумінні передбачає підготовку та створення умов, потрібних не лише для роботи над засвоєнням дитиною програмного матеріалу, а й для подолання в них недоліків розвитку відповідно до попередньо поставленої спеціальної мети заняття і предмета корекції.

Педагогічна корекція – складна система засобів і впливів на учня з вадами, спрямованих на послаблення або виправлення вад його розвитку, яка ґрунтується на максимальному використанні збережених можливостей дитини і реалізується у двох взаємопов'язаних напрямках:

- 1) послаблення або виправлення недоліків у тій чи іншій сфері розвитку дитини;
- 2) сприяння розвитку дитини як цілісної особистості [1].

Таким чином, інклюзивна освіта є однією з альтернативних форм навчання для дітей з особливими освітніми потребами, що дозволяє їм навчатися за місцем проживання, перебувати в соціумі та реалізувати свої потенційні можливості, здібності та нахили. Інклюзивне навчання може бути ефективним при створенні відповідних організаційно-педагогічних умов: сприятливий позитивно налаштований клімат в школі, прийняття дитини з особливими освітніми потребами, розуміння її особливостей, надання кваліфікованої допомоги з боку команди спеціалістів. Основою навчального процесу в інклюзивному можна

вважати корекційну спрямованість навчального процесу, що передбачає виправлення вад та розвиток збережених природних можливостей дитини з психофізичними вадами, індивідуальний підхід та диференційоване викладання, що дозволяють зробити навчання гнучким, особистісно орієнтованим, можливим для розмаїтого дитячого колективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колупаєва А.А. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Ранок. ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.

2. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.

3. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.

4. Удич З.І. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб.. Тернопіль: Прінт-Офіс, 2015. 380 с.

Жук Аліна Олександрівна,
асистент вихователя у роботі з дітьми
з особливими освітніми потребами
закладу дошкільної освіти №29 «Ранкова зірка»
м. Хмельницький, Україна

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ РОЗВИТКУ

Аналіз ситуації, що склалася на сьогоднішній день в системі виховання дітей дошкільного віку показав, що існує тенденція до зростання кількості дітей дошкільного віку з проблемами у соціально-емоційному та інтелектуальному розвитку. Труднощі, які відчувають діти з особливими освітніми потребами, обумовлені багатьма факторами зокрема, це спадковість, порушення функціонування мозку в внутрішньоутробний період, родові ускладнення, хронічні і тривалі захворювання в ранньому дитинстві, невідповідні умови виховання тощо.

У зв'язку з цим зростає інтерес до арт-терапевтичних методик як універсального методу вільного самовираження дитини та гармонізації тих сторін особистості, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів. Значна частина дітей з ООП, піддається психолого-педагогічній корекції, засвоює програмовий матеріал й «вирівнюється» при правильно організованому розвиваючому середовищі.

Досвід показує, що використання елементів арт-терапевтичних методик у роботі з дошкільниками, які мають особливі освітні потреби дозволяє їм: отримувати незабутні

позитивні емоції та активізувати художній потенціал, розвивати мислення, самостійність, дрібну моторику рук; проявити індивідуальність та позбутися страхів.

Загалом, арт-терапевтичні заняття для дитини – гра. Ігри з використанням елементів арт-терапевтичних методик мають бути радісними, цікавими та яскравими. Проте коли мова йде про арт-терапію з дітьми дошкільного віку, мета арт-методів більш сконцентрована на профілактичному та навчальному ефекті. Діти активно пізнають багатство навколишнього світу і намагаються відобразити його в своїй природній діяльності – іграх, малюнках, казках [3].

Вважаємо, що дошкільне дитинство – один з найважливіших етапів у житті дитини. У цей період дитина активно пізнає навколишній світ, отримує перший досвід взаємодії з іншими людьми, вчиться жити у злагоді з самим собою та іншими, отримує перші елементарні знання. Збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в ЗДО, диктує необхідність перегляду методів і технологій роботи з дошкільниками. Саме «арт-терапія» дозволяє домогтися позитивного розвивального ефекту в роботі з дітьми з ООП.

Арт-терапія – сучасний напрям в якому поєднано методики й техніки активізації та корекції психічного розвитку особистості засобами художньої творчості, що зумовило актуальність даної теми. Кращого інструменту, ніж казка, малюнок, гра, людство ще не вигадало [2].

Як показує досвід роботи провідних фахівців дошкільної освіти, використання елементів арт-терапевтичних методів для

дітей з ООП підвищує мотивацію, оптимізує розвиток дитини та виконує певні цілі:

- виховні. Це взаємодія з дітьми з ООП у навчанні коректного спілкування, співпереживання, дбайливим взаєминам з однолітками і дорослими. Відбувається більш глибоке розуміння себе, свого внутрішнього світу (почуттів, думок, бажань);

- корекційні. Досить успішно покращується самооцінка, зникають неадекватні форми поведінки, налагоджуються способи взаємодії з іншими.

- психотерапевтичні. В процесі діяльності створюється атмосфера емоційної теплоти, доброзичливості, емпатичного спілкування, визнання цінності особистості іншої людини. Виникають відчуття психологічного комфорту, захищеності, радості, успіху.

- діагностичні. Це коректний спосіб поспостерігати за дитиною у самостійній діяльності, краще дізнатися її інтереси, цінності, побачити внутрішній світ, неповторність, а також виявити проблеми, що підлягають корекції.

- розвивальні. Завдяки використанню різних форм художньої експресії складаються умови, при яких кожна дитина переживає успіх у тій чи іншій діяльності, самостійно справляється з ситуацією. Діти вчаться вербалізації емоційних переживань, відкритості у спілкуванні, спонтанності [3].

Дітям дуже подобаються елементи ізотерапії, ігротерапії, кольоротерапії, казкотерапії, пісочної терапії. Враховуючи особливості розвитку і формування пізнавальних процесів дітей з ООП, підбираємо прості техніки та способи.

В процесі спостереження ми прийшли до висновку, що різні матеріали по-різному впливають на дитину. Малюючи долоньками, пальчиками дитина непомітно для себе може наважитися на дії, які зазвичай не робить. Далеко не всі діти з власної ініціативи переходять на таке малювання і для них ми використовуємо малювання акватушем. Техніка незвичайна проста і близька до дитячих ігор з водою. Першим шаром на аркуші паперу великими мазками наноситься гуашевий малюнок. Після його висихання, аркуш покривається чорною тушшю, висушується. Потім малюнок опускається у воду. В воді туш майже змивається, а гуаш – лише частково. В результаті, на чорному тлі залишається тонований малюнок з розмитими контурами. Виконуючи роботу, діти набувають можливість отримати радість від поетапної діяльності, мотив – включення у творчу діяльність.

Дітям з ООП подобається працювати з фольгою, мильними бульбашками, пробками, кришками, сипучими (манка, рис, горох, квасоля, макарони), засушеним листям. Останнім часом ми використовуємо малювання губкою, ватяними паличками, або мильними бульбашками змішаними з гуашшю. Цей прийом використовується для профілактики і корекції тривожності і страхів, зниження агресії, розвитку тактильних відчуттів, уяви, знімає м'язову напругу, і приносить радість.

Знаючи проблеми дитини, її особливості, можна підібрати фарби потрібних кольорів і запропонувати разом їх змішати, щоб затонувати папір, а потім на ньому помалювати. Дітям агресивним або з підвищеною збудливістю краще пропонувати

блакитний колір. Дітям замкнутим, сором'язливим краще малювати на помаранчевому тлі. Малюнкова терапія використовуючи спеціально підібрані матеріали, дає можливість виразити себе, виплеснути накопичені емоції, поділитися своїми переживаннями і, таким чином, поліпшити свій емоційний стань [1].

Малюнок на піні – дуже незвичайна техніка для малювання. Процес нагадує Ебру, а кожен новий малюнок виходить унікальним. Робота з новими технологіями знімає страхи у дітей і допомагає повірити в себе. Робота з пластиліном, тістом використовується для зняття м'язового напруження, а також сприяє розвитку навичок самоконтролю. Включаються різні групи м'язів, відбувається корекція моторики рук, пізнавальної, емоційно-вольової сфери. Тренуючи пальці рук, ми надаємо потужний вплив на працездатність кори головного мозку, а, отже, і на розвиток мови. Особливо намагаюся використовувати цю техніку в роботі з дітьми з низьким м'язовим тонусом. Ігри з крупною розвивають у дітей уяву, фантазію, тактильну чутливість, знижують емоційну напругу, розслаблюють. Техніка роботи з піском – дає можливість пережити різні почуття, добре знімає агресію. Граючись у піску, малюк здобуває життєвий досвід, навчається взаємодіяти з однолітками, висловлюючи свої думки та підтримуючи діалог. Маніпулювання з піском сприяє розвиткові образного мислення, фантазії. У дитини інтенсивніше розвивається мовлення, пізнавальні процеси [2].

Казкотерапія добре долає у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність. Процес

казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, побачити шляхи їх вирішення. Створення мандал з різноманітних матеріалів (кольоровий пісок, сіль, камінці, кристали тощо) розвиває творчі здібності, дитячу фантазію, дрібну моторику [2].

Використання елементів арт-терапевтичних методик в роботі вихователя – це дуже ефективний метод роботи з дітьми, які мають особливі потреби. З цікавістю помічаємо, що пасивні діти, активізуються до кінця заняття і із задоволенням включаються у наступні етапи та інші види роботи.

Таким чином, вищесказане дозволяє зробити висновок, що використовуючи весь комплекс соціально-психологічної підтримки, який включає прийоми і методи арт-терапії у діагностичну, профілактичну, корекційну роботу, створюються сприятливі можливості для самовираження дітей, які мають різноманітні проблеми, підвищується їх інтерес до навколишньої дійсності. При цьому відбувається не тільки здійснення процесу навчання і виховання, а й процес соціалізації таких дітей. Результат вбачається не в гарному виконанні самої роботи, а в тому, що дитина в кінці заняття починає посміхатися. Переваги використання елементів арт-терапевтичних методик у роботі з дошкільниками, які мають особливі освітні потреби у тому, що практично кожна дитина (незалежно від свого віку) може брати участь в арт-терапевтичній діяльності; викликають позитивні емоції, допомагають подолати апатію і безініціативність, сформувати більш активну життєву позицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белогурова М. Арт-терапевтичний супровід дошкільників. *Психолог дошкілля*. 2013. № 4. С. 1–16.
2. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія у роботі практичного психолога: використання арт-технологій в освіті. К.: Шкільний світ, 2007. 120 с.
3. Нападій Н. Оздоровлення та розвиток дітей дошкільного віку засобами мистецтва. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Вип.14. Серія : Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. К., Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. С. 21-32.

Жук Олена Миколаївна,
вихователь вищої категорії
закладу дошкільної освіти №29
«Ранкова зірка»
м. Хмельницький, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У ПРОЦЕСІ
ПІЗНАННЯ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРИРОДНОГО
ДОВКІЛЛЯ**

Нині нікого не доводиться переконувати в тому, що людство впритул зіткнулося з глобальною екологічною кризою, а проблема ця потребує всесвітнього вирішення. Захистити весняну квітку і спів солов'я, степову балку і молоду вербичку, і могутній дуб, чисте повітря, воду, землю – все це буде надійною гарантією збереження

самого життя на планеті в усій його красі і гармонії. Тож починаючи з раннього дитинства, варто закладати міцний фундамент дитячої любові до навколишнього середовища, розвивати естетичне відчуття світу природи, формувати навички культурної природодоцільної поведінки у довкіллі.

Одним із шляхів для пізнання природного довкілля дітей дошкільного віку є звернення до надбань педагогічної спадщини видатного українського педагога, заслуженого учителя України В. Сухомлинського, до його досвіду у сфері екологічного виховання дітей.

В. Сухомлинський довів, що природа сама собою не виховує, виховує лише активна взаємодія дитини з нею.

Один з головних компонентів педагогічної спадщини Василя Сухомлинського є виховання дітей у природі. Природа є основним фактором існування людини, вона й людство невіддільні одне від одного, немає сумніву в тому, що виховання любові до природи треба починати з дошкільного віку. В цей період дитина вперше знайомиться з природним довкіллям [5, с.624].

Багаторічний досвід навчально-виховної роботи переконав В.О. Сухомлинського в тому, що природа не тільки «об'єкт пізнання», «сфера активної діяльності» вихованців, а й «виховний фактор». Він підкреслював, що «постійне спілкування з природою і взаємодія з нею стає істотною стороною виховного процесу», «наочним мірилом цінностей». У цьому факті закладено величезні можливості становлення гармонійної, всебічно розвиненої людини. [7, с. 537].

Учений вважає, що «важливим виховним завданням є те, щоб наші вихованці, бачили та розуміли свою єдність з природою, переживали турботу і тривогу про збереження і примноження природних багатств. Можливо, діти ще не можуть осмислити природу як всенародне багатство, нехай вони розуміють її як сучок, на якому знаходиться гніздо, де живемо ми, пташенята природи» [7, с. 555].

«Під час кожної зустрічі дітей з природою ми намагаємося показати їм світ таким, щоб вони задумались над тією істиною, що природа це наш дім, і якщо ми будемо безтурботними марнотратцями, ми зруйнуємо його; природа – частинка нас самих, а байдужість до природи – це байдужість до власної долі» [7, с. 555].

Із всіх методів ознайомлення дітей з природним довкіллям В. Сухомлинський виділяв метод «рідного слова».

«Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і виразність рідного слова» [6, с. 202].

«Ми йшли в природу – в ліс, в сад, на поле, луг, берег річки, – слово ставало в моїх руках знаряддям, за допомогою якого я відкривав дітям очі на багатство навколишнього світу. Відчуваючи, переживаючи красу побаченого й почутого, діти сприймали найтонші відтінки слова, і через слово краса входила в їхні душі – «Подорожі» в природу були першим поштовхом до творчості. В дітей з'являлося бажання передати свої почуття і переживання, розповісти про красу» [6, с. 202].

Дослідження останніх років (М. Поддьяков) вказують на те, що в дошкільній педагогіці існує деяка недооцінка словесних методів, яка може призвести до того, що не повною мірою будуть використані можливості розумового виховання дошкільників [4].

Недооцінка словесних методів у роботі по ознайомленню дошкільників з природою негативно позначається на формуванні пізнавальних інтересів, адже відсутність цікавої розповіді, в якій розкриваються зв'язки, збіднення інформативності спостережень, розгляду ілюстрацій тощо не забезпечують активного функціонування мозку дитини, гальмують бажання спілкуватися з природою, пізнавати її. Недооцінка використання словесних методів знижує естетичну насиченість зустрічей з природою, а це не сприяє формуванню у дітей емоційно-позитивного ставлення до природних об'єктів. Не можна без достатнього використання словесних методів розвинути мову і мислення дітей [3].

До словесних методів відносяться розповідь вихователя, читання дитячої художньої літератури, бесіди про природу.

Для нашого дослідження найбільш актуальним є розгляд такого словесного методу як читання дитячої художньої літератури про природне довкілля.

Надзвичайно велика виховна роль дитячих книг про природу. Це зумовлено впливом творів художньої літератури на емоційну сферу дітей.

Сприймаючи художні твори, вразливі дошкільники проймаються ставленням письменників і поетів до природи, навчаються бачити в ній незвичайне, цінити красиве, глибше відчують настрій у природі. Через художню літературу

природознавчого змісту формується ставлення дітей до природи, що надзвичайно важливо у наш час, позначений увагою до екологічного виховання.

Письменники знайомлять дітей з природою, використовуючи жанри пізнавальної казки і реалістичного оповідання. Під час добору художніх творів про природу для читання їх дітям слід враховувати такі вимоги [3]:

1. Відомості, які подаються у художньому творі, мають бути правильними, реалістичними. Це стосується і пізнавальних казок, і реалістичних оповідань.

2. Зв'язки і залежності повинні розкриватися у доступній дітям формі.

3. Художні твори для дітей мають бути цікавими, привабливими.

4. Мова художніх творів повинна бути виразною, поетичною.

У художніх творах, що використовуються для ознайомлення дітей з природою, має проводитися ідея розумного, дбайливого ставлення до природи.

Цим вимогам відповідають твори письменників-класиків і більшість творів сучасних письменників, що пишуть природознавчі книжки для дітей.

Дослідники вважають, що сприймання поетичних образів природи буде значно глибшим, якщо у дітей сформовані конкретні уявлення про найвиразніші картини природи в різні пори року, життя рослин, тварин. Тому найчастіше природознавчу книгу рекомендується читати після спостережень. При цьому художні твори допомагають підсумувати побачене, доповнити, поглибити

спостереження, спрямувати увагу дітей на даліше сприйняття природних явищ.

В. Сухомлинський з цього приводу писав: «А чи не ускладнить казка пізнання істинних закономірностей природи? Ні, навпаки – полегшить. Діти прекрасно розуміють, що грудочка землі не може стати живою істотою, як розуміють вони й те, що немає Ковалів-Велетнів, Баби-Яги, Коця Безсмертного. Та якби в дітей не було всього цього, якби вони не переживали боротьби добра і зла, то відчували, що в казці відтворені уявлення людини про правду, честь, красу, – їхній світ був би тісним і незатишним» [6, с. 70].

Читання художньої книги на природознавчу тематику найчастіше пов'язується з бесідою. Виділяють наступні вимоги до проведення бесід за літературно-художніми творами про природу:

1) бесіда повинна спрямовувати думки дитини на розуміння головного в прочитаному творі;

2) у ході бесіди вихователь повинен допомогти дитині згадати і використовувати у своєму мовленні окремі образні вирази з твору («Як про це сказано у вірші?», «Як це описано в оповіданні, казці?»);

3) бесіда повинна бути короткою, емоційною і передувати повторному читанню твору.

4) у бесідах педагогу слід широко використовувати нариси письменників-природознавців про надзвичайне у природі, про особливості деяких рослин, звички і сезонне життя тварин.

Педагог повинен продумати не тільки хід бесіди, взаємозв'язок її частин, але і зв'язок цієї бесіди з попередньою і

наступною роботою. Доцільно, наприклад, після бесіди планувати розповідання на теми про природу, переказ літературних творів.

Невелике оповідання, казку інколи можна прочитати дітям до спостереження, щоб викликати інтерес.

Невеликі поетичні твори, а також малі форми усної народної творчості часто використовують у процесі спостережень [3]. Образна мова допомагає виділити особливості явищ, певні якості предметів, посилити естетичне сприйняття природи.

Загадки, прислів'я, в яких сконцентровані характерні ознаки рослин, тварин, широко використовуються переносні значення слів, метафори, алегорії як засоби образного відображення, швидше сприймаються дітьми, якщо вони пов'язані з безпосереднім сприйманням об'єктів природи.

В. Сухомлинський вважав, що «Подорожі» в природу були першим поштовхом до творчості. «В дітей з'являлося бажання передати свої почуття і переживання, розповісти про красу. Діти складали маленькі твори про природу. Ці твори – найважливіша форма роботи з розвитку мови і думки. Кожна дитина складала свій твір...» [6, с. 202.].

Особливого значення В. Сухомлинський надавав казці. «Перше розповідання нової казки – велика подія для дітей» [6, с. 183].

«Створення казок – один з найцікавіших для дітей видів поетичної творчості. Водночас це важливий засіб розумового розвитку. Якщо ви бажаєте, щоб діти творили, створювали художні образи, перенесіть з вогника своєї творчості хоча б одну іскру в свідомість дитини. Якщо ви не вмієте творити або вам

здається пустою забавою спуститися до світу дитячих інтересів, – нічого не вийде» [6, с. 181]. «...Я давав початок казки – і дитяча фантазія творила яскраві образи» [6, с. 183].

Методи роботи великого педагога відносять до нетрадиційних. Окрім методів, що використовувалися В. Сухомлинським, слід використовувати і такі методи роботи з казкою на природничу тематику як, наприклад перенесення героїв знайомих казок у нові обставини, зміною ситуацій у знайомих казках, придумуванням казці нового кінця, складанням «вінегрету» із казок. Ефективні також і методи дидактичного й розвивального напрямку казкотерапії: створення казок і, розповідання казки «по колу», калькування (написання нової казки з персонажами прочитаної), розповідання від першої особи, пригадування, в яких ще казках живе певний казковий персонаж. Ці форми роботи потребують від дошкільнят прояву творчості, уяви, фантазії і логічного мислення [1].

Отже, художня природознавча книга найчастіше використовується для розширення знань дітей про відомі їм предмети і явища природи. Слухання художніх творів пов'язане з активною діяльністю відтворюючої уяви. Цей процес буде тим дієвішим, чим повніше будуть сформовані образи у дітей про навколишню природу.

В.О. Сухомлинський вважав «Потрібно багато місяців терплячого, поістино, розумного доторкання педагога до розуму дитини, доторкання з тією метою, щоб дитина побачила себе як частинку природи, здивувалася, навіть була вражена думкою про те, що людина до того часу сильна й могутня, поки вона вірний

син матері-природи, що вміє берегти почуття вдячності за те, що вона живе; поки вона діяльна клітина організму, що називається природою. З цього, на мій погляд, повинні починатися освіта і виховання» [7, с. 559].

Використання художньої літератури в пізнанні дітьми природного довкілля є не тільки бажаним, але й обов'язковим. Художня література має величезне значення для уточнення, розширення знань дітей, розвитку уміння висловлювати свої думки, розповідати чим більше тому, що не кожне явище природи може бути дитиною сприйняте безпосередньо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конюхова Т. Авторська казка про природу. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 7-9.
2. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія / Укладач Н.М. Горопаха. К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. 432с.
3. Приступ В.В., Л.Ю. Штефан Методика ознайомлення дітей з природою. : http://krempeddoshk.at.ua/_ld/1/122_99s.pdf
4. Развитие мышления и умственное воспитание дошкольника / Под ред. Н.Н. Поддьякова, А.Ф. Говорковой; науч.-исслед. ин-т дошкольного воспитания Акад. пед. наук СССР. М. : Педагогика 1985. 200 с.
5. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. твори : в 5-ти т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 1. 651 с.
6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори : в 5-ти т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 3. 670 с.

7. Сухомлинський В.О. Школа і природа. Вибр. твори : в 5-ти т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 5. Статті. 639 с.

Жук Руслана Степанівна,
вихователь 1-ї категорії
закладу дошкільної освіти №29
«Ранкова зірка»,
м. Хмельницький, Україна

**ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З
ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ УКРАЇНИ**

Особливої ваги сьогодні набувають такі загальнолюдські цінності, як гуманізм, патріотизм, честь, справедливість. Тож одним із найважливіших завдань морального виховання є прищеплення дітям любові до Батьківщини, тобто виховання патріотизму.

Вчені підкреслюють, що у дошкільному віці жодна моральна якість не може бути сформована остаточно, вона перебуває на стадії початкового становлення.

Отже, як виховати патріота, громадянина, який би гордо говорив: «Я – українець!»? Над цим питанням розмірковують науковці, культурологи, політики, педагоги, журналісти, поети, письменники, небайдужі люди.

Пріоритетне завдання, над яким працюють вихователі, – виховати, виплекати людину нового типу, яка потрібна Україні у III тисячолітті, – гідного громадянина України, патріота своєї Батьківщини. У руках фахівців – могутній засіб психолого-педагогічного впливу на формування особистості – організація різноманітної діяльності по ознайомленню із державними символами України. Аналіз методичної літератури, практичної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти показує, що дана проблема вимагає ґрунтовного теоретичного вивчення, розроблення методики окресленої діяльності, експериментальної її перевірки та впровадження у практику роботи педагогів. Стрижневим компонентом роботи є упорядкована система занять.

Проблема ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України не залишалась поза увагою науковців. Значний теоретичний і практичний внесок у вивчення даної проблеми був зроблений А.М. Богуш та Н.В. Лисенко.

В останні роки вийшла низка посібників з розвитку мовлення дітей, куди включений розділ «Ознайомлення дітей із символами України» [1; 2], «Ознайомлення дітей із державними символами України» [3]. А.М. Богуш у своєму дослідженні акцентувала увагу на вплив роботи з ознайомлення із державними символами України на загальний розвиток дошкільника, виховання поваги до них, визначила особливості їх тлумачення дітям. Вчені одностайно визначають найбільш сприятливий вік щодо ознайомлення із державними символами України – старший дошкільний. Цей вік розглядається вченими (Л.В. Виготський, О.В. Запорожець, О.М. Леонтєв, С.Л. Рубінштейн) як сензитивний період засвоєння

рідної мови і найбільш інтенсивного «соціального наслідування» норм і правил поведінки. Вони переконані, що «вихователь закладу дошкільної освіти не може прищепити дітям інтересу до історичного минулого своєї країни, якщо сам його не буде знати».

Витоки історії державних символів губляться у глибині Київської Русі. А.М. Богуш, Н.В. Лисенко дійшли висновку, що кожному із цих символів слід присвятити одне-два заняття. Слід відзначити, що дослідниками не пропонуються дидактичні ігри, вправи, читання казок, прислів'їв, загадок. Гадаємо, що такі методи навчання є корисними, але їх ефективність значно зросте, якщо їх використовуватимуть паралельно із іншими засобами (віршами, ілюстраціями, платівками, діафільмами, відеофільмами, слайдами) ознайомлення із державними символами України. Це пояснюється тим, що за одне-два заняття не всі дошкільники можуть правильно засвоїти такий складний матеріал, тому потрібна системна роботи.

Наше дослідження, пов'язане із вивченням рівня знань про державні символи України, довело, що більшість дітей шостого року життя не володіють достатнім рівнем знань про них. Більшість шестирічок впізнають і називають державні символи, але 70% з них відчують трудність у правильному плануванні власного висловлювання про них.

Історичний екскурс, аналіз методичних аспектів використання в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти дидактичних матеріалів дали нам підставу визначити зміст та завдання ознайомлення із державними символами України дітей старшого дошкільного віку, які не суперечать меті

сьогоденної практики національної дошкільної освіти, теоретичним засадам А.М. Богуш та Н.В. Лисенко, вимогам сучасних програм.

Кожний народ має свою мову, свої традиції і звичаї, що виробилися упродовж багатьох століть. У кожного народу є свої національні святині, символи. Вихователь закладу дошкільної освіти має прищеплювати дітям повагу до державної символіки України. До державних символів належать: герб, прапор, гімн.

Національний прапор України – це символ державності та національної незалежності. Нині синьо-жовтий прапор проголошено Державним прапором незалежної України.

Як пояснити дітям символічне значення кольорів прапора?

Блакитний, синій колір – це колір ясного, чистого, мирного неба. Це колір води, без якої не дозрів би хліб. Ще – це колір миру.

Жовтий колір – це колір пшеничної ниви, колір хліба, зерна, що дарує життя всьому суццюму на землі, це колір жовтогогарячого сонця, без лагідних променів якого не дозрів би, не заколосився б хліб. Це символ достатку українського народу.

Синє небо над золотою нивою – ось який прекрасний зміст вкладає у національні кольори кожний українець. До прапора виявляють пошану, схиляючи голову чи вклоняючись, а часом, і стають на одне коліно.

Герб – це офіційна емблема держави, що зображується на грошових знаках, печатках, на офіційних вивісках державних установ, навчальних закладів. Це розпізнавальний знак, своєрідний ключ до історії сім'ї, міста, національного утворення держави. Це пам'ятка духовної культури. У гербі у вигляді знаків

втілюються реальні події, суспільні явища, ідеологія та світосприймання.

Герб України – символічний знак держави, символ влади. Золотий тризуб на блакитному тлі затверджений Верховною Радою України 1992 році як державний знак – Герб самостійної незалежної держави України. Сучасний Герб України символізує спорідненість поколінь, мир і творчу працю українського народу. В його основу покладено стародавній тризуб на синьому тлі.

Що ж означає тризуб? По-різному тлумачать цей знак історики. Одні вважають його зображенням церковного світильника, корогви, церковного порталу, якоря; решта – зображенням голуба, шолома, двосічної сокири або верхівки скіпетра.

Як пояснити дітям символічне значення тризуба? Число «три» завжди вважалося казковим, чарівним. У народних казках йдеться про трьох богатирів, три бажання, які виконують чарівники, три дороги, що простягаються перед казковими героями.

Отже, у тризубі відображено триєдність життя. Це: Батько – Мати – Дитя. Вони символізують собою Силу – Мудрість – Любов. Таке пояснення буде доступне дитині, а глибше корені історії вона вивчить уже в школі [2; 3].

Гімн – це урочиста пісня, виконання якої пов'язане зі святковими урочистостями, офіційними державними заходами, військовими парадом. Гімн – символ державної єдності, це – урочиста, хвалебна пісня своїй Батьківщині, у якій народ висловлює бажання бути вірним, незалежним, щасливим, жити в

достатку. Слова і музика її торкаються найпотаємніших струн душі, які змушують кожного вставати при перших акордах і з трепетом в серці відчувати велику гордість за свій народ, за свою батьківщину.

Діти мають знати, коли звучить Державний гімн, потрібно встати, припинити будь-який рух.

Державним Гімном України затверджено національний гімн на музику М. Вербицького, яка покладена на уривок твору «Ще не вмерла Україна» П. Чубинського.

Можливо, саме тому, маючи такі державні символи, український народ зумів зберегти свою історію, волелюбний дух і незалежність.

Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України може здійснюватись на підґрунті таких основних теоретичних положень методики розвитку мовлення, вікової і дитячої психології, педагогіки:

- для досягнення педагогічної мети необхідно співвідносити методи виховання і навчання з віковими психологічними особливостями дитини (В.О. Запорожець);

- у навчально-виховній роботі з дітьми потрібно спиратись на їхні актуальні потреби у грі, спілкуванні (Д.Н. Узнадзе, Ш.О. Амонашвілі);

- використання гри дає педагогам можливість досягти поставленої дидактичної мети в діяльності, яка задовольняє потреби дитини, сприяє опануванню нових знань та вмінь (Л.В. Артемова, А.М. Богуш, Г.І. Григоренко, Р.Й. Жуковська, К.І. Крутій, Н.І. Луцан, О.І. Соркіна, Г.С. Швайко інші);

- для успішного засвоєння дитиною мовлення має значення його образність. С.Л. Рубінштейн стверджував, якщо дорослі не звертають увагу на виразність мовлення дошкільника, не створюють для цього відповідних умов, то крива розвитку виразності мовлення у дітей приймає характер спадаючої кривої.

Основними принципами ознайомлення дітей із державними символами України є:

- принцип науковості, який вимагає розроблення методики ознайомлення дітей із державними символами України, що ґрунтується на останніх досягненнях психолого-педагогічної науки та передового педагогічного досвіду;

- принцип відповідності сучасності, взаємозв'язок із життям, сьогоденною практикою розвитку дошкільника;

- принцип історизму (для того, щоб зрозуміло пояснити дітям значення державних символів, вихователеві треба ознайомитись із далеким минулим; поєднання минулого і сучасного – чи не найскладніша проблема вихователя);

- принцип забезпечення активної усвідомленої участі дитини в процесі засвоєння знань про державні символи України;

- принцип наочності передбачає використання таких засобів, методів та прийомів роботи, які дозволяють дитині використовувати слухову, зорову та кінетичну пам'ять для ґрунтовного засвоєння дитиною матеріалу;

- принцип побудови пізнавальної діяльності від простого до складного (реалізація цього принципу дозволить сформувати у вихованця упевненість у своїх силах, інтерес до участі в заходах,

що сприяють засвоєнню матеріалу, підвищить працездатність дитини);

- принцип орієнтування на успіх (упровадження цього принципу в спільну діяльність дорослого і дошкільника сприяє підвищенню самооцінки вихованця, його впевненості в тому, що мети обов'язково буде досягнуто). Ми пам'ятали, що будь-який успіх особистості пов'язаний насамперед з позитивними емоціями, почуттями радості, задоволення від успішного виконання будь-якої діяльності буде стимулом для виконання наступної діяльності. Особливо важливими є такі ситуації успіху для дитини дошкільного віку, яка за своїм психологічним складом є надзвичайно емоційною істотою.

Важливим аспектом діяльності педагога має бути впровадження нового підходу до виховання з позицій життєвого самовизначення особистості, ідей особистісної спрямованості виховного процесу. У центрі мають перебувати не програми чи заходи, а саме дитина та її індивідуальні нахили й інтереси. Завдання закладів дошкільної освіти – цілеспрямовано сприяти зростанню національної самосвідомості дітей, формування життєвої компетенції. Основна лінія виховного впливу має спрямовуватись на те, щоб відродити національну і людську гідність, порядність, патріотизм. Від успіху такого відродження залежить, чи буде Україна великою державою, адже, яку ми молодь виховаємо і спільноту сформуємо, таке й буде майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богущ А.М. Методика навчання української мови в

дошкільних закладах. Навчальний посібник. К.: Вища школа, 1993. 256 с.

2.Богущ А.М, Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. К.: Вища школа, 2003. 357 с.

3.Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. К.: Акціонерне видавниче поліграфічне товариство. Оберіг, 1993. 241 с.

4.Гречило А. До питання про національний прапор. *Пам'ятки України*. 1989. № 4. С. 11-17.

5.Ляшенко Д. Герби на Україні. *Дошкільне виховання*. 1990. № 10. С. 15-18.

6.Ряшенко Д. Прапорові барви України. *Дошкільне виховання*. 1991. № 4. С. 7-11.

7.Сергійчук В.І. Національна символіка України. К.: Веселка, 1992. 85 с.

8.Ткаченко В. Українська національна символіка: У пошуках форми та змісту. *Молодь України*. 1989. №2. С. 32-38.

Загорецька Людмила Олександрівна,
вихователь Хмельницького закладу дошкільної освіти
№ 29 «Ранкова зірка»
м. Хмельницький, Україна
Мала Марина Валеріївна,
вихователь Хмельницького закладу дошкільної освіти
№ 29 «Ранкова зірка»
м. Хмельницький, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКА LEGO КОНСТРУЮВАННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасні освітні технології та світ розвиваються настільки стрімко, що педагогічна концепція навчання та виховання дошкільників вимушена змінюватися і вдосконалюватися згідно різних обставин та вимог. Відповідно до такого підходу і змінився Базовий компонент дошкільної освіти. Основні його компетенції націлені на розвиток особистості дошкільника, розвиток сенсорно-пізнавального простору, логіко-математичного, дослідницького, здоров'я-збережувальної компетенції, мовлення, гри дитини...

Згідно вимог Базового компоненту дошкільної освіти, в освітньому напрямку: «Дитина в сенсорно – пізнавальному просторі», висвітлено способи та засоби конструювання, зокрема використання конструктора LEGO. Наскрізною лінією в освітній програмі «Дитина» проходить напрямок конструювання, в якому чітко описані тематика завдань, уміння будувати, аналізувати, розширювати тематику занять.

В 2010 році, після підписанням Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та фондом the LEGO Foundation (королівство Данія). Україна стала

п'ятою державою у світі, що приєдналася до Програми проекту «Сприяння освіті».

У 2015 році було випущено програму розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO», що була схвалена для використання в закладах дошкільної освіти (лист Державної наукової установи «інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України). Програма є поєднання українського досвіду в проекті та передових світових досліджень і практики у галузі дошкілля.

Згідно вимог Базового компоненту дошкільної освіти, в освітньому напрямку: «Дитина в сенсорно – пізнавальному просторі», висвітлено способи та засоби конструювання, зокрема використання конструктора LEGO. Наскрізною лінією в освітній програмі «Дитина» проходить напрямок конструювання, в якому чітко описані тематика завдань, уміння будувати, аналізувати, розширювати тематику занять.

Згідно вимог Базового компоненту дошкільної освіти, в освітньому напрямку: «Дитина в сенсорно – пізнавальному просторі», висвітлено способи та засоби конструювання, зокрема використання конструктора LEGO. Наскрізною лінією в освітній програмі «Дитина» проходить напрямок конструювання, в якому чітко описані тематика завдань, уміння будувати, аналізувати, розширювати тематику занять.

Орієнтовний план занять, складаємо відповідно до програми «Безмежний світ гри з LEGO». Її мета - розкриття та розвиток внутрішнього потенціалу кожної дитини, формування її

цілісного світогляду та збагачення ігрового досвіду засобами конструктора LEGO.

Програма «Безмежний світ гри з LEGO» поділена на розділи відповідно до вікової категорії дошкільників. Зокрема, ранній вік (знайомимося та робимо перші відкриття), молодший дошкільний вік (досліджуємо та відтворюємо), середній дошкільний вік (пізнаємо та експериментуємо), старший дошкільний вік (впевнено майструємо та імпровізуємо). В методичних рекомендаціях виділяють умови проведення гри, варіанти гри, моделі гри, орієнтовна тематика конструкцій.

То ж чому LEGO? Одним із видів діяльності молодших школярів у НУШ є гра. Робота з конструктором, наприклад метод б цеглинок, дозволяє дітям у формі пізнавальної гри дізнатись багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички. Особливості конструктора LEGO, його висока якість, дозволяють дітям втілити різноманітні проєкти працюючи за задумом чи в своєму темпі, самостійно вирішувати поставлену задачу, змінювати та вдосконалювати.

Слово LEGO в перекладі з данської означає «Грай добре». LEGO є простим і практичним інструментом, відкритою системою, що дає дитині змогу робити перші відкриття, досліджувати, експериментувати, імпровізувати, творити, рахувати, пізнавати світ. Використання LEGO цеглинок дає позитивні результати при засвоєнні навчального матеріалу. LEGO - інноваційна технологія різнобічного розвитку дітей дошкільного віку, а ще й незамінний матеріал для стимуляції творчої діяльності, соціального розвитку, розвитку креативності, когнітивного розвитку, логічного

мислення, уявлення, емоційного розвитку. Діти навчаються самостійно контролювати власні емоції, досягати власної цілі, граючись дитина відчувається радісно та комфортно.

Сучасні технології вимагають більш нових, цікавих, нетрадиційних прийомів та методів навчання. Тому у нашій групі № 6 ЗДОН № 29 нами було організовано гурток «Lego конструювання».

Головною метою нашого гуртка - є формування предметно – практичної, технологічної компетентності, розвиток дрібної моторики, загальної моторики, логічного мислення, пам'яті, фантазії, творчих здібностей. Дати уявлення про леґо блоки, стимулювати розумові здібності, критичне мислення, вчити вирішувати поставлені цілі нестандартним способом. Формувати навички використання нових технологій навчання в освітньому процесі. Головним завданням є створенням відповідних умов для гурткової роботи. Викликати бажання дітей, брати активну участь у різних видах діяльності.

Дошкільне дитинство – це вік гри. Граючись дитина активно пізнає світ, висловлює своє ставлення до навколишнього.

Гра – це творчість, гра – це є праця, а праця – шлях дітей до пізнання світу. Гра з леґо – це світ фантазій, творчості, мовлення, мислення та творення.

Робота нашого гуртка націлена на всебічний розвиток особистості. Для зацікавлення ми використовуємо героя хлопчика Lego – Богданчика, який живе у нашій групі. Він присутній на всіх заняттях та заходах де використовується конструктор. Одяг нашого хлопчика також відповідає тематичному дню (одяг

мешканців країни Lego, вишиванка, військова форма), але ми й надалі поповнюємо його гардероб. Lego конструктор використовуємо не лише для гурткової роботи, також включаємо в освітній процес.

Ранкова зустріч проходить у колі справжніх друзів, фантазерів, мрійників, з залученням Богданчика, та цікавими завданнями і іграми від мешканців країни Lego. Особливо старшим дошкільникам подобається руханка «Пальчик пальчик тук-тук-тук». Зокрема на заняттях з навчання елементів грамоти використовуємо роздатковий матеріал для фонетики, звукові доріжки, картки для вивчення віршів, мнемодоріжки. На заняттях з логіко-математичного розвитку використовуємо цеглинки різного кольору і розміру, моделі для відтворення, картки із зображенням цифр, порахуй та виклади, зроби як я, цікава математика з Lego, виконуємо завдання від гостя з країни Lego – Богданчика, який живе у нашій групі та присутній на усіх заняттях. На валеології діти люблять працювати в парах і командах виконуючи різноманітні цікаві завдання: досліди своє тіло, досліди, органи чуття та ін. Дні здоров'я відмічаємо особливо активно, граємо рухливі ігри, проводимо естафети з цеглинками.

Тематичні дні та освітні тижні у нас проходять дуже цікаво та пізнавально. Ми розробляємо тематику роботи гуртка відповідно до теми дня. Особливо наші малята у другу половину під час конструктивно-будівельної гри з Lego вчать працювати з конструктором, створювати сюжет, обігрувати його, оживляти казкових героїв, взаємодіяти, активно спілкуватися, розвивати конструктивне мислення, креативність, творчу уяву, рухову та

словесно-логічну пам'ять, навчаються бути наполегливими, самостійними, прагнуть досягти цілей та бажаних результатів.

Під час нашої освітньої роботи враховуючи сучасний темп розвитку дошкільників впевнено можна сказати, що використання конструктора Lego сприяє розвитку творчого потенціалу дитини. За допомогою певних занять, діти усвідомлюють інформацію, зразки поведінки. Особливе значення приділяємо створенню емоційного комфорту під час гурткової роботи та протягом дня. Щоб було цікавіше, обираємо опосередкований вплив на дошкільника, без примусу, тиску, нудних вказівок. Атмосфера нашої групи завжди сприятлива до дітей, для того, щоб їх надихати, допомагати та стимулювати до творчих дій. І головне бажання діяти.

Вагомим результатом нашої освітньої роботи це сформованість у дітей уміння вирішувати будь які завдання, досягати мети та бути готовим до шкільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти)

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Програма розвитку дитини «Безмежний світ гри з Lego»/О.Ю. Рома, В.Ю. Близнюк, О.П. Бору. he LEGO ® Foundation, 2016. 140 с.

3. Програма розвитку конструктивних здібностей у дітей дошкільного віку «Лего-конструювання»

<https://vseosvita.ua/library/programa-rozvitku-konstruktivnih-zdibnostej-u-ditej-doskilnogo-viku-lego-konstruuvanna-166633.html>

Іванова Людмила Юріївна,
вихователь Хмельницького закладу дошкільної освіти № 29 «Ранкова зірка»,
м. Хмельницький, Україна

ОНЛАЙН ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ГУРТУ ЗНАВЦІВ ПРАВ ДІТЕЙ «ДІТИ СВІТУ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дитинство, обпалене війною... Саме таким воно є для українських дітей через повномасштабне вторгнення російської федерації. Постійні обстріли, руйнування, вимушена евакуація, поранення, смерті – це важко переживати дорослим, а дітям – тим паче.

Під час війни порушуються права дитини: право на життя, право бути з сім'єю і громадою, право на здоров'я, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист. Порушені права дітей мають бути відновлені та захищені з допомогою як національних, так і міжнародних інституцій.

В Україні узагальнено дослідницький звіт «Діти, яких торкнувся збройний конфлікт в Україні». Цей звіт стосується не тільки дітей, які безпосередньо постраждали від війни, поранених

чи полонених. Цей Звіт також про дітей, які, можливо, живуть далеко від районів бойових дій, однак війна торкнулася їх через участь членів родини в бойових діях. Держава має піклуватися про таких дітей і знайти необхідний та збалансований перелік заходів, що допоможе таким дітям повноцінно жити.

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні спільно з Офісом Президента, радником – уповноваженою Глави держави з прав дитини та дитячої реабілітації, Міністерством соціальної політики запустили загальнонаціональну інформаційну кампанію «Дитина не сама: інструкція з турботи».

Мета кампанії – привернути увагу суспільства до порушення прав дітей під час війни та надати вичерпну інформацію, як розв'язувати ці проблеми.

Зокрема, йдеться про права дітей, які через війну залишилися без піклування батьків та потребують турботи й тимчасового дому. Кампанія доносить інформацію про те, як правильно підтримувати й захищати права дітей, котрі залишилися без батьківського піклування, а також надасть інструкції з тимчасового влаштування дітей у сім'ї.

Реалізуючи основні завдання Базового компоненту дошкільної освіти, освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» з метою виховати соціально компетентну особистість, розвинути у дитини почуття гідності, унікальності, дати дітям знання про їхні права та обов'язки, донести до свідомості дошкільнят, що вони повинні з повагою ставитись до усіх оточуючих людей, на базі старшої групи № 2 Хмельницького закладу дошкільної освіти № 29 організовано роботу гурту знавців

прав дитини «Діти світу» у системі роботи Спілки поширення принципів духовності «Світ правдивий і чистий».

Гурт «Діти світу» – група педагогів, дітей та їх батьків, які об'єднані спільною справою і доносять ідею правової просвіти до інших дітей. Мета гурту – поширення основних принципів Декларації прав дитини, сприяння розвитку почуття власної гідності через розуміння великої кількості шляхів розвитку і зростання, впевненості у собі, соціальної терпимості та формування соціально-правової компетентності дитини.

Під час війни продовжуємо здійснювати правопросвітницькі заходи для дітей та їх батьків в онлайн форматі. По змісту Декларації прав дитини, Конвенції ООН про права дитини, визначено завдання у роботі з дітьми, а саме:

а) кожна дитина має знати свої права та обов'язки зі Світової Декларації прав дитини, адже, правова свідомість – це здатність через правове мислення відтворювати реальну правову дійсність адекватно реагувати на неї, а правова_культура – це лише передумова, початок для тривалого процесу формування правової свідомості. Одним з показників правової культури є правова вихованість дитини. А починається вона саме у дитинстві, у дитячому садочку, через доступні для дитини пояснення. Я детально й доступно пояснюю дітям весь спектр її прав та обов'язків у суспільстві, розпочавши в такий спосіб цілеспрямований і неприливний процес формування правової свідомості і правової культури.

б) вчити дітей називати й виконувати свої основні обов'язки, навчити розуміти зв'язок між поняттями: право, правило, честь,

обов'язок. Я пояснюю дітям під час бесід, читання художніх творів, під час ігор, ситуацій – провокацій, що крім прав, є обов'язки. Обов'язок – це громадянська необхідність відповідати за свої дії та вчинки. Обов'язки є різні: обов'язок перед самим собою, перед сім'єю, перед державою, перед іншими людьми.

У зміст своєї роботи з дітьми я поклала «Десять не можна» В. Сухомлинського:

- не можна байдикувати, коли всі працюють;
- не можна сміятися над старістю;
- не можна вступати в суперечки з дорослими;
- не можна виявляти невдоволення через те, що в тебе немає тої чи іншої речі;
- не можна допускати, щоб мати давала тобі те, чого вона не дає собі;
- не можна робити те, що засуджують старші;
- не можна залишати літню людину самотньою, якщо у неї нема нікого, крім тебе;
- не можна збиратися в дорогу, не спитавши дозволу старших;
- не можна сідати обідати, не запросивши старших;
- не можна чекати, доки з тобою привітається старший, ти маєш привітатися перший.

в) показати, що власне ім'я вказує на індивідуальність людини, навчити дітей радіти своєму імені, знати його пестливі форми, які свідчать про любов до них рідних і близьких, вказують на відмінність від інших.

г) учити дітей складати елементарні судження про свої досягнення та невдачі, вчити гідно грати, вигравати та програвати, узгоджувати свої бажання з можливостями та вимагати, контролювати свою поведінку, утримуватись від образливих слів та негативних проявів.

д) вчити дітей приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки.

е) вчити дітей налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними, уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом, виявляти толерантність, симпатію, здатність співчувати і спів радіти, бути домірним стану людей, які оточують (стримано себе поводити у присутності хворого тощо), бути людяним, справедливим, уміти зважати на точку зору іншої людини. Виходячи з визначених завдань, почала роботу у двох напрямках: робота з дітьми та робота з батьками.

Правова освіта реалізується через інформаційні онлайн бесіди «Правила поведінки дітей та дорослих під час комендантської години», «Особливості спілкування в онлайн-просторі», на яких інформують про особливості небезпек та захист від них в умовах воєнного стану. Наголошено, що під час війни позначення геолокації у дописі чи на фотографії в соцмережах може бути небезпечним, тому слід відповідально ставитися до інформації, яку ви поширюєте про себе, адже є загроза стати жертвою зловмисників.

Окрім того, у вайбер-групі батьків вихованців представлено інформацію про юридичну відповідальність, яка настає за

несанкціоноване поширення інформації про переміщення озброєння в Україні, переміщення або дислокацію Збройних Сил України. Також порушуємо питання кібербулінгу, ризиків перегляду незаконного або шкідливого контенту, неправомірного використання персональних даних дітей, негативний вплив онлайн-спілкування.

Для того, щоб допомогти кожній дитині зрозуміти свою унікальність, неповторність, навчитись вирізняти себе з-поміж інших, допомогти малюку посісти належне місце в колі однолітків, за допомогою батьків була створена групова книга «Ми такі схожі, ми такі різні».

Це книга розповідей, які діти складали самі про себе, а батьки записували та додавали щось цікаве про дитинство своїх малюків. У своїх розповідях діти розповідали про свої улюблені іграшки, захоплення, казки, мультфільми, про свої мрії, про своїх друзів, про те, які заняття найбільше подобаються у садочку, про те, чому буває сумно та весело тощо. Кожну сторінку батьки прикрашали фотографією дитини, ілюстраціями з улюблених казок чи просто гарними малюнками.

Також за допомогою батьків, була створена книга, у якій було зібрано родовідні дерева сімей наших вихованців. У процесі створення дерева родоводу діти дізнались багато цікавого про членів своєї родини, про всіх рідних та близьких, зрозуміли, що вони – «квіточки» на цьому дереві, наймолодші члени роду.

Процес формування соціально-правової компетентності знаходить вираз в різноманітних формах власної діяльності дітей: ігровій, художньо-ігровій, драматизації, продуктивної, трудової

діяльності. Дошкільнята засвоюють моральні норми через пошуково-експериментальну, проблемну та продуктивну діяльність. Діти, незалежно від віку, заохочуються до вирішення простих творчих завдань: відгадати, відшукати, розкрити секрет, скласти, змоделювати, видозмінити.

Робота з розвитку у дітей уявлення про основи правової свідомості націлює на послідовне входження дитини в соціальний світ. Наприклад, дітям пропоную поспостерігати, як ставляться близькі люди один до одного, прощають вони образи, як їх друзі відносяться до кривдників, що радує і що засмучує друзів і близьких. Використання спостереження вчить дітей виділяти себе з навколишнього світу, взаємодіючи з іншими людьми завдяки своїм органам чуття: визначити колір очей, волосся свого товариша, відчувати його тепло, відтворювати зорові образи. Цей прийом сприяє розвитку емпатії та емоційної чуйності у дітей, а значить, і реалізації права на дружбу, увагу, турботу.

Навчити дітей тонко відчувати зміну навколишнього світу допомагає прийом візуалізації. Так, закривши очі, діти уявляють, що вони зменшилися в розмірах до мурашки і повзуть по каменю. Відчуваючи себе маленькою беззахисною комашкою, дитина намагається поділитися своїми враженнями. Дошкільнята тонко сприймають, що все живе потребує захисту, а значить і люди, що оточують тебе, теж вимагають співчуття, тепла і допомоги.

Прийом драматизації вправляє дітей в умінні відчувати іншого, увійти в його становище. Кожній дитині властивий «театральний інстинкт» - прагнення за допомогою гри побувати в ролі іншого, розширивши межі свого буття. Це допомагає гостріше

реагувати на поведінку оточуючих людей і тварин. Роздуми дітей від особи природних об'єктів несуть велике смислове навантаження. Діти відчують екологічну значимість милосердного ставлення до світу рослин і тварин, відзначаючи черствість тих людей, які безжально вторгаються в природу і шкодять їй. Приголубити, погладити, утішити, відволікти, сказати теплі слова – це доступні форми об'єктивно і суб'єктивно спрямованого сприяння. Включення музики допомагає формувати усвідомлене ставлення до душевних настроїв різних героїв.

У право просвітницькій роботі з дітьми використовуємо різні форми, методи та засоби, а саме: бесіду, читання художньої літератури, вивчення віршів, зміст яких відповідає завданням правової освіти, заняття, ігри, вправи, що допомагають дітям здобувати знання про їхні права та обов'язки, сформувати у дошкільнят розуміння того, що у своїй поведінці потрібно керуватись соціально-моральними нормами, знати припустимі межі дозволеного. Це такі ігри, вправи, як, наприклад: «Що добре, а що погано?», «Як ти поступиш, коли...», «Яке право порушено?» тощо. Крім цих ігор, я підбрала ігри та вправи на розвиток емоційно-комунікативних здібностей та на розвиток соціальності дитини у дитячому колективі. Це такі ігри, як, наприклад: «Свічечка єднання», Піраміда любові», «Мій найкращий друг», «Чарівний стілець», «Маска», «Добре – погано», «Дружба починається з посмішки», «Проспівай своє ім'я», «Ласкавинка» тощо.

Такі ігри привертають увагу дітей до самого себе, своїх почуттів, переживань, сприяють розвитку почуття колективізму,

розуміння інших людей та розуміння своєї унікальності. Вони спонукають дитину до проявів ініціативності, самостійності, креативності (здатності до творчого розв'язання різних проблем), поваги до чужої думки, прагнення до самопізнання. Особливу увагу у своїй роботі з дітьми я приділяю казці, як доступному та впливовому жанру народної творчості. Казкові сюжети, побудовані на протиставленні добра і зла, їх боротьбі, містять яскраві приклади гуманної та антигуманної поведінки. Після прочитання казки, я пропоную дітям вправи: «Назвати, яке право казкового героя було порушено у казці», «Придумати інше закінчення казки», «Придумати сюжет, коли казкові герої змінюють свою поведінку», «Ввести в казковий сюжет нового героя», «Уявити себе на місці того чи іншого персонажа, передати його стан, почуття, тощо», «Намалювати словесний портрет дійових осіб» тощо.

Крім освітньої роботи з дітьми, значну увагу, приділяю роботі з батьками. Адже без допомоги сім'ї неможливо досягти високих результатів. У роботі з батьками я поставила за мету: формувати правовий світогляд батьків, активізувати їхню увагу, підвищити інтерес до проблеми захисту прав та гідності дітей. Батькам було надано ряд консультацій: «Ознайомлення з положенням Конвенції ООН про права дитини» та із законом України «Про охорону дитинства», «Про насильство і жорстокість у сім'ї», «Дисциплінарне покарання», «Як виховати хорошу дитину», «Розвиваємо соціальність дитини» тощо.

Я виготовила ширми-пересувки по правовому вихованню, які знаходяться у вітальній кімнаті, розробила ряд пам'яток для

батьків, присвячених цьому питанню, проводила анкетування серед батьків, відвідувала деяких дітей удома, що допомогло дізнатись про самопочуття дитини в родині, про соціально – педагогічні умови родинного виховання. Саме співпраця з батьками допомагає реалізувати правову свідомість дітей у повсякденному житті.

Отже, правове виховання і освіта через організацію гурту знавців прав дитини «Діти світу» сприяють зростанню законослухняного громадянина, який знає свої права і виконує свої обов'язки. У дітей розвивається почуття впевненості у собі, соціальності, колективізму, формується відповідальність за свої слова, вчинки, почуття власної гідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1.Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти)
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_nov_u_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2.Діти війни: дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії. URL:
<http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>

3.Довбня С.О. Правове виховання дітей дошкільного віку в контексті освітнього процесу закладу дошкільної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки», (17–18). вилучено із*
<https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2593>

4.Критерії та показники вихованості. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник / Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. К. : Просвіта, 2001. 416 с.

Калінська Ганна Володимирівна,
вихователь, Хмельницький заклад дошкільної
освіти № 49 «Дюймовочка»,
м. Хмельницький, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У центрі сучасних технологій навчання і виховання дошкільників знаходиться особистісно-зорієнтована модель, основною метою якої є індивідуальний розвиток кожного вихованця освітнього закладу.

З огляду на це, особливого звучання набуває педагогічна спадщина Василя Олександровича Сухомлинського–видатного українського вченого, філософа, неперевершеного педагога, який опікувався долею дітей [2].

Педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського особливо актуальні в наш час, позначений гуманізацією навчально-виховного процесу в дошкільних закладах, спрямований на виховання творчої особистості, гідного громадянина України [1].

Отже, реалізація завдань за спадщиною В.О. Сухомлинського в умовах закладу дошкільної освіти відбувається у процесі:

- патріотичного виховання;
- трудового виховання;
- морального виховання;
- художньо-естетичного виховання;
- у ході пізнавальної, пошуково-дослідницької діяльності;
- під час проведення корекційних та логопедичних занять.

Всі аспекти виховання становлять нерозривну єдність духовного стану дитини. Упущення хоча б однієї з цих сфер негативно позначається на гармонійному розвитку особистості [4].

Працюючи з дітьми варто робити радісним кожен день їхнього життя, прагнути передати їм тепло й любов свого серця, доброту душі. Намагатися кожний день зробити неповторним, наповненим цікавими формами роботи, як-от:

Пізнавальний розвиток: заняття-милування, організація екскурсій-подорожей, спостережень в природі, праці в природі, дослідницької діяльності.

В.О. Сухомлинський проводив уроки мислення у природі. Це один із найвдаліших прикладів інтеграції різних видів діяльності, об'єднаних однією метою. Педагог розглядав природу як джерело знань, пробудження дитячої думки. Він розробив методику уроків мислення серед природи, метою яких було пробудження допитливості, навчання дітей бачити, міркувати.

Під час «годин милування природою» діти прислухаються до звуків природи, навчаються говорити з природою. Під час спілкування з природою розширюється активний словниковий

запас вихованців, поповнюється прикметниками (під час спостережень діти розповідають, яке листя, яке небо, квіти, дерева), прислівниками (як співають птахи, як падає жовте листя, як світить сонце), дієсловами (що робить вітер, хмаринка, пташка, сонечко, листя, дощик). Діти добирають потрібні слова, узгоджують їх у словосполученнях, реченнях [5].

Соціально-моральний розвиток: заняття щодо ознайомлення з працею дорослих, організація дидактичних, сюжетно-рольових ігор на основі отриманих знань про працю дорослих; заняття з ознайомлення з довкіллям, проведення фольклорних свят, екскурсій до музеїв та історичних пам'яток.

Художньо-естетичний розвиток:

- з літературного напрямку: ознайомлення з казками та оповіданнями В.О. Сухомлинського, проведення драматизації, театральних вистав, літературних свят;

- з музичного напрямку: музичні заняття з використанням дитячих творів В.О. Сухомлинського та класичної музики, проведення фольклорних свят, розваг дорослих та дітей, музично-літературних свят;

- з образотворчого напрямку: проведення занять з образотворчої діяльності за казками В.О. Сухомлинського, організація виставок дитячих робіт, виготовлення поробок разом з батьками .

Вагоме місце у роботі з дітьми посідає казка. Казка – це активна естетична творчість, що захоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю. Без казки не можливо уявити дитинство. В.О. Сухомлинський вважав, що без

казки живої, яскравої, яка заволоділа свідомістю й почуттям дитини неможливо уявити мислення і дитячого мовлення, як певного ступеня людського мислення й мови. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й відгукується на події і явища навколишнього світу, висловлює своє ставлення до добра і зла [3].

Сам великий педагог склав низку мудрих, цікавих казок. Його казки близькі дітям дошкільного віку, зрозумілі, легко сприймаються, допомагають пізнати навколишній світ.

Використовуючи різноманітні форми роботи з дітьми, які, за словами В.О. Сухомлинського будуть опиратися на досвід та потреби дітей, робота вихователя буде ефективнішою для досягнення головної мети освіти – всебічного та гармонійного розвитку. Такі форми роботи дають можливість розвинути мовлення дошкільнят, фантазування, активізувати творчість та креативність, навчити людяності та любові до ближнього.

В умовах закладу дошкільної освіти пропонуємо використовувати такі форми проведення освітньої роботи по впровадженню педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського:

-комплексні, інтегровані, проектні, тематичні заняття; заняття-милування, заняття-гра, заняття-розвага, заняття-мандрівка;

- бесіди з соціально-морального, пізнавального, мовленнєвого, креативного, емоційно-ціннісного, художньо-естетичного розвитку дошкільнят за творами В.О. Сухомлинського;

-виконання проблемних завдань, вирішення проблемних ситуацій «Перевір себе, який ти»;

-перегляд ілюстративного матеріалу за творами педагога, їх обговорення;

-літературні вікторини за творами В.О. Сухомлинського «На галявині казок»;

-різні види спостережень, пошуково-дослідницька діяльність, екскурсії в природу;

-дидактичні, розвиваючі, сюжетно-рольові, творчі ігри, ігри-подорожі;

-проведення трудової діяльності – колективна праця, чергування, виконання доручень, художня праця, господарсько-побутова праця;

-перегляд фільмів різної тематики: «В музеї В.О. Сухомлинського», «Як павлишські діти складають казки на уроках мислення», «Уроки мислення В.О. Сухомлинського»;

-проведення театралізованої діяльності: ігри-драматизації, інсценізація творів педагога з використанням різних видів театру;

-організація виставок дитячих малюнків затворами В.О. Сухомлинського;

-створення фотоальбому «Наші добрі справи»;

-проведення екскурсій в міні-музей В.О. Сухомлинського в дошкільній установі;

-оформлення сторінки в портфоліо дошкільника «Мовні перлинки» (розміщення казок, віршів, оповідань, загадок складених самими дітьми);

-оформлення альбому в дошкільному закладі «Казковий дивограй» (розміщення кращих казок вихованців).

Отже, вивчення і впровадження досвіду В.О. Сухомлинського у практику роботи сучасного закладу дошкільної освіти є цілями для педагогів, які прагнуть виховати дітей справжніми людьми та виховати у кожній дитині всебічно розвинену особистість, здатними творити добро і красу на рідній землі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонець М. Ідеї В. Сухомлинського – актуальні й сьогодні. *Дошкільне виховання*. 2008. №9. С. 10-12.
2. Інновації в дошкільлі. Програми, технології, проекти, ідеї, І – 66 досвід: Посібник на допомогу дошкільним працівникам / авт.-упоряд. Л.В. Калуська, М.В. Отрощенко. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 376 с.
3. Міронова Н. Роль казки на особистість дитини. *Дошкільне виховання*. 2007. № 5. С. 12-13.
4. Омельчук В.В. Психологічні аспекти педагогічної спадщини О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2004. №11. С. 41-44.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 4: Павлиська середня школа. Розмова з молодим директором. Київ: Рад. шк., 1977. 640 с.

Коверзюк Олена Олександрівна,
керівник музичний,
Хмельницький заклад дошкільної освіти
№ 45 «Ялинка»,
м. Хмельницький, Україна

ДИТЯЧИЙ МЮЗИКЛ, ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасне сьогодні все частіше піднімає питання про те, що необхідно використовувати всі наявні педагогічні ресурси для ефективного розвитку дитини. Сучасна педагогічна наука, що дивиться на освіту як на відтворення духовного потенціалу людини, має в своєму розпорядженні різноманітні сфери освітньої дії на дитину. Сфера мистецтва розглядається як простір, сприяючий формуванню соціально-естетичної активності особистості. На думку сучасних учених, що досліджують проблеми дошкільної освіти, розкриттю внутрішніх якостей особистості і самореалізації її творчого потенціалу найбільшою мірою сприяє синтез мистецтв, як могутній засіб розвитку їх творчих здібностей.

Продукти творчої діяльності дошкільників не мають суспільної значимості, вони відзначаються лише певними елементами новизни і носять скоріше за все суб'єктивний характер. Звичайно, елементи новизни, які дошкільнята вносять у свою діяльність, мають досить відносний характер, проте вони є передумовою динамічності тих знань, якими володіє дитина. З

розширенням цих знань з'являється можливість більш високого рівня прояву новизни, оригінальності [1, с. 47].

Розвиток творчості в дошкільників є важливим не лише тому, що завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, а й тому, що дитина, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такій дитині буде легше адаптуватися в житті. Лише творча особистість, спроможна створювати, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожній дитині можливості використання свого творчого потенціалу є одним із пріоритетних завдань освітніх закладів.

Стратегічною метою дошкільної освіти є розвиток життєвої компетентності дитини, спрямування її на творчість і самореалізацію.

Педагоги закладу дошкільної освіти забезпечують розвиток творчих здібностей дітей, їхньої уяви, самостійності у втіленні задуму, пошуку шляхів його реалізації тощо. Для цього пропонується залучення дітей до різноманітних видів діяльності: інсценування, драматизація твору з його творчим переосмисленням, етюди, пантоміми.

Все це дає великий поштовх для розвитку творчості дитини, у якої розвивається творча уява й проявляється вміння створювати нове, своє.

Одним із різновидів театру є дитячий мюзикл, як органічний синтез музики, танцю, риторики, акторської майстерності, що поєднує в єдине ціле засоби виразності, які наявні в арсеналі

окремих мистецтв, тим самим, створюючи умови для виховання цілісної творчої особистості, сприяючи здійсненню мети сучасної освіти. Дитячий мюзикл можна розглядати як імпровізовані театральні постановки. Дитині надається можливість побувати в ролі актора, режисера, декоратора, музиканта. Виготовлення декорацій, костюмів дає привід для образотворчої і технічної творчості дітей. Крім того, дитячий мюзикл є джерелом розвитку відчуттів, глибоких переживань дитини, які розвивають емоційну сферу, примушуючи співчувати персонажам, співпереживати розігруваним подіям. Найкоротший шлях емоційного розкріпачення дитини, зняття замкнутості, навчання відчуттю і художній уяві пролягає через гру та фантазію [3, с. 11].

З дитячим мюзиклом тісно пов'язано і вдосконалення мови, оскільки в процесі роботи над виразністю реплік персонажів, власних висловів, непомітно активізується словник дитини, удосконалюється звукова культура мови, інтонаційний лад. Нова роль, особливо діалог персонажів, ставить дитину перед необхідністю ясно, чітко, зрозуміло висловлюватися. У дитини поліпшується діалогічне мовлення, граматична будова, активно розвивається та поповнюється словник. Беручи участь у мюзиклі, діти знайомляться з навколишнім світом у всьому його різноманітті через образи, фарби, звуки. Правильно поставлені питання примушують їх думати, аналізувати, робити висновки і узагальнення, сприяють розвитку розумових здібностей. Любов до театральної діяльності стає яскравим спогадом дитинства, відчуттям свята, проведеного разом з однолітками, батьками і педагогами у незвичайному казковому світі.

Мюзика – універсальний засіб художнього та естетичного розвитку. Насамперед завдання для батьків, вихователів, педагогів забезпечити оптимальні умови для розкриття творчих здібностей дітей. Для цього доцільно використовувати інтегрований підхід у освоєнні дітьми казкового епосу з музикою, який дає їм змогу багатогранно «співдіяти» з казковими персонажами [3, с. 15].

Мюзика у закладі дошкільної освіти - це творчо насичене життя дітей, це радість для батьків, це творчий пошук і натхнення для вихователів і керівників музичних. Виконуючи функції всебічного виховання гармонійно розвиненої особистості, мюзика даруватиме дітям радість і насолоду, непомітно закладаючи у їхню свідомість життєво важливу інформацію.

Роботу над мюзиклом необхідно розпочинати із пошуку репертуару. Авторські казки, дитячі п'єси нині легко знайти в інтернеті на літературних сайтах. За бажанням ці п'єси можна доопрацювати - додати нових персонажів, сюжетні лінії, наситити їх вокальними та хореографічними номерами, змінити початок або кінцівку казки, п'єси тощо.

Кожна театральна вистава обов'язково потребує музичного оформлення, адже без музики театр – не театр. Шукати музичне оформлення до дитячих вистав найліпше у класиків, надаючи перевагу тим творам, які не переобтяжені великою кількістю інструментів. Також це можуть бути сучасні музичні твори для невеличкого інструментального складу, наприклад, гітара і флейта, гітара та скрипка, фортепіано і флейта тощо. Музичний матеріал бажано ретельно дібрати або власноруч створити

фонограми. Коли звучить якісне аранжування, під яке діти вправно співають і рухаються, це виглядає, як справжня професійна сцена, і цього потрібно прагнути. Але розучувати пісенний матеріал із дітьми слід під фортепіано.

Значущість вираження емоційних проявів через рух полягає в тому, що починається знайомство з власними емоціями, їх прийняття, а також розвиток здатності переживати власні почуття і приймати їх у інших. Як відомо, людина запам'ятовує найемоційніше забарвлені моменти свого життя. Використання музики в дитячій практиці чудово відбивається на розвитку пам'яті дитини. Також важливо відмітити позитивний ігровий настрій, який виникає в мюзиклі, коли діти активніше беруть участь в заходах, пов'язаних з ігровою, веселою, захоплюючою діяльністю. Участь в мюзиклі дозволяє забезпечити кожній дитині не лише право, але і реальну можливість вибору ролі в постановці.

На відміну від музичної казки, в мюзиклі кожна дитина - це соліст, не важливо, яку роль він грає. У мюзиклі немає головних і другорядних ролей. Тому що кожен персонаж мюзиклу це вагома, виразна музична і театральна лінія. Крім того в ході музичного проекту, у будь-якої дитини є можливість проявити себе і як художник і як режисер. Також варто відмітити, що в процесі підготовки до мюзиклу розвивається і удосконалюється майстерність педагога, що відповідає вимогам професійного стандарту педагога.

У сучасних програмах для закладів пропонується велика кількість різноманітних літературних творів, у тому числі

народних і авторських казок. Перший етап роботи над п'єсою пов'язаний з її вибором.

Вибираючи матеріал для інсценування, треба відштовхуватися від вікових можливостей, знань і умінь дітей, але в той же час збагачувати їх життєвий досвід, будити інтерес до нових знань, розширювати творчі можливості. Створити умови для розвитку виразності мовлення за допомогою мюзиклу можливо протягом усього дошкільного віку: у малюків – мимовільної та емоційної, у дітей середньої групи – інтонаційно-мовної, у старших дошкільнят - чіткої виразності мовлення [4, с. 12].

Ми створюємо всі умови для підтримки і розвитку сімейної театральної творчості з метою зміцнення наступності сімейних традицій; підвищення ролі театрального мистецтва, підвищення ролі сім'ї в естетичному і моральному вихованні підростаючого покоління; розвитку комунікабельності та вирішення психологічних проблем, досягнення кращого взаєморозуміння в родині, стимулювання сімейних творчих зв'язків.

Мюзикл – своєрідний музичний театр, що допомагає дошкільнятам розкрити свої потенційні творчі здібності. Важливо, щоб діти жили в світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії і творчості. Дитячий мюзикл в повній мірі дозволяє реалізувати всі ці умови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гайшинець Н. Казочки-концерти з класичною музикою. *Музичний керівник*. 2015. №7. С.45-49.
2. Манько С.Б. Мюзикли і рок-опери в українському

соціокультурному просторі. *Культура України: Зб. наук. праць* за ред. В.М. Шейко. Харків, 2012. Вип. 39. С. 268–276.

3. Оніщук І.А. Розвиток творчого вираження дошкільників у музичній діяльності. К., 2012. - 30с.

4. Шахрай В.М. Театральне мистецтво як чинник оптимізації взаємодії особистості та соціуму. *Музичний керівник*. 2016. № 5. С. 12.

Козак Людмила Іванівна,
вихователь-методист,
Хмельницький заклад
дошкільної освіти № 45 «Ялинка»,
м. Хмельницький, Україна

РОЗВИТОК ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ІНКЛЮЗИВНИХ ЦІННОСТЕЙ

З-поміж викликів, що постають перед нашим суспільством, надзвичайно гострим є забезпечення рівного доступу до освіти всіх дітей, особливо тих, хто потребує спеціальних умов виховання, корекційного навчання та розвитку особистості, соціальної інтеграції в реальне життя.

Організаційна культура є найпоказовішою характеристикою розвитку закладу дошкільної освіти та демонструє істинні цінності та переконання, що лежать в основі прийняття рішень щодо

освітньої політики закладу та практики роботи з дітьми. Умовою високої організаційної культури є дружний об'єднаний колектив дорослих і дітей, який поділяє ідеї співпраці, визнає та приймає інклюзивні цінності, уважно ставиться до кожного свого члена [4, с. 24].

Інклюзивні цінності в системі освіти – це всі соціально схвалювані уявлення та підходи, що забезпечують можливість успішного навчання і розвитку всіх дітей за місцем проживання, підтримку відмінностей між дітьми і дорослими як освітнього ресурсу, допомогу кожному у відчутті себе частиною цілого, сприяння розвитку творчої ініціативи дітей, батьків, педагогів, співвіднесення освіти з місцевими і світовими реаліями та ін.

Варто зауважити, що традиційний підхід, за якого явище інклюзії розглядалося як включення дітей з особливими освітніми потребами в заклад сьогодні відходить в минуле, на його місце у світі приходить інший варіант – інклюзія як опікування сприятливими умовами для розвитку та активної участі в житті закладу всіх учасників освітнього процесу. Мова йде про налаштованість закладу на врахування індивідуальних особливостей та потреб всіх дітей (уповільнений чи навпаки швидкий темп розвитку, певні інтереси і уподобання, домінуючі стилі навчання, володіння різними рідними мовами, належність до різних етнічних груп та культур, тощо); педагогів і батьків, які можуть зробити свої корисні внески в розвиток закладу, разом з дітьми пережити радість співучасті і співтворчості та реалізувати свій творчий потенціал.

Немає сумнівів, що лише таким способом організована

інклюзія зможе забезпечити успіх і першого традиційного її варіанту – включення дітей з особливими освітніми потребами в навчальний заклад.

Впровадження інклюзивних цінностей в життя закладу має посилити його загальну культуру, збагатити політику новими підходами, урізноманітнити педагогічні практики і таким чином покращити педагогічну і організаційну практику роботи дошкільного закладу, за якого збільшується участь кожного, освітній процес поєднується із розвитком громади і навколишнього середовища. Допомогти у вирішенні цієї проблеми може механізм, що має назву «індекс інклюзії» – свого роду механізм самомоніторингу, мета якого допомогти кожному педагогічному колективу стати ефективним та сучасним, завдяки збагаченню педагогічної практики інклюзивними цінностями. [5, с. 10]

Застосування індексу інклюзії в закладі дошкільної освіти допоможе педагогічному колективу уважно придивитися до особливостей організації освітнього процесу в своєму закладі, побачити ті можливості, які до певного часу не були використані повноцінно, подолати бар'єри, що гальмують інноваційний процес закладу, організувати підтримку кожної дитини, створити умови для плідної співпраці педагогів. Включити ту чи іншу цінність в практику закладу дошкільної освіти можна лише через її аналіз та різнобічне обговорення з усім педагогічним колективом, батьками, а в деяких моментах – і з дітьми. Пропонуємо розглянути детальніше окремі з названих цінностей.

Рівність всіх учасників освітнього процесу . Мова не йде про

те, що всі однакові чи до всіх потрібно ставитися однаково, чи для всіх мають створюватися однакові умови, – йдеться про готовність сприймати всіх як однаково цінних, до яких варто прислуховуватися, бо кожний здатний зробити свій внесок в розвиток закладу.

Права людини, які виражають її рівноцінність. Просування концепції прав людини в сфері освіти заохочує налагоджувати взаємини на основі поваги, підтримки та турботи. На практиці концепція прав викликає значні суперечності, наприклад, коли підтримка прав однієї людини призводить до нехтування правами іншої – в таких ситуаціях кожний заклад має вирішувати питання на благо дітей, працівників та батьків.

Можливість повноцінної участі всіх в житті закладу. Круглі столи, майстер-класи, коучинги, вебінари - мають стати постійною практикою такі форми роботи з колективом та громадськістю. Варто зазначити про значимий ефект від впровадження цієї цінності для кожного, що виражається у появі відчуття прийняття, власної причетності до загальної справи, можливості рівноцінно співпрацювати з іншими.

Спільнота як цінність проявляється в стосунках між людьми, дружбі прихильності, що і є однією з передумов благополуччя кожного. В її основі – співпраця в дусі колегіальності та солідарності.

Сталий розвиток – це така організація життя суспільства, коли задоволення сьогоденних потреб людей не несе загрози майбутнім поколінням у їхній життєдіяльності. Відданість інклюзивним цінностям в закладі має включати готовність

забезпечувати умови для благополуччя майбутніх поколінь. У контексті розмови про реалізацію даної цінності у закладах дошкільної освіти варто говорити про підтримку фізичного й природного середовища в закладі і поза ним, виховання у дітей екологічної грамотності, налаштування на економне використання природних ресурсів.

Відсутність насильства і відмова від використання насильницьких дій для досягнення будь-яких цілей. У розвинених спільнотах всі суперечки вирішуються шляхом обговорення. Втім це не означає, що зникає необхідність доводити свою точку зору, навпаки, різні підходи слугують стимулом до рефлексії та творчого пошуку. Для цього потрібно формувати у дітей і дорослих навички ведення переговорів, посередництва та вирішення конфліктів.

Довіра – розширює можливості участі всіх, допомагає налагоджувати стосунки й створює безпечне і комфортне середовище. Довіра є необхідною умовою співпраці між дитиною і дорослим, між дітьми. Зазначена цінність тісно пов'язана з відповідальністю та особистою надійністю. Вільне висловлювання думок можливе лише там, де панує шанобливе ставлення один до одного, де надається право бути самим собою.

Чесність – це добросовісність і щирість в стосунках між людьми. Навмисне приховування інформації та створення в інших хибного уявлення про ситуацію шкодить справі. Чесність вимагається від педагогів у різних ситуаціях, у баченні проблем в дошкільній освіті і власної причетності до їх вирішення та ін. Особливо делікатними в цьому питанні потрібно бути у взаєминах з дітьми, допомагаючи їм сформувати об'єктивні уявлення про

світ.

Співчуття – розуміння почуттів інших, готовність бути з ними на одній «хвилі». Ця цінність передбачає готовність цікавитися поглядами інших людей і перейматися їхніми почуттями. Особисте благополуччя закінчується там, де починається занепокоєння благополуччям іншого. У практичній площині співчуття веде до відмови від каральних заходів щодо порушників правил і заміни їх професійними обов'язками турботи і послідовної вимогливості. У взаєминах з дітьми співчуття виливається в готовність зрозуміти дитячі проблеми, поставитися серйозно до їх вирішення [2, с. 25].

Оптимізм – як професійний обов'язок педагогів і батьків вселяти впевненість і віру у можливості вирішення як особистих локальних, так і глобальних труднощів. Надія посилює перспективу зміни власного життя та побудови кращого майбутнього. Оптимістична позиція дорослих в поєднанні з високою довірою до них дітей та їх готовністю наслідувати поступово трансформується в спокійну впевненість, життєрадісність та життєлюбність дошкільників. Важлива позиція, яка декларується механізмом індексу інклюзії – об'єднання всіх учасників освітнього процесу (дорослих і малих), створення єдиної дружньої відповідальної команди, яка опікується кожним і допомагає тим, хто цього потребує.

Інклюзивне середовище в закладі дошкільної освіти може бути реалізоване у трьох основних напрямках – організаційній культурі, напрям налаштовує на створення дружнього колективу, який поділяє ідеї співробітництва, ціннісного ставлення до кожного. Еталоном є позиція, коли загальні інклюзивні цінності

поділяються та приймаються всіма членами колективу навчального закладу, дітьми, адміністрацією та батьками.

Освітня політика, що передбачає побудову зрозумілої інклюзивної стратегії та необхідність урахування інклюзивних аспектів у всіх документах закладу: планах, програмах, статутах – всюди, де відображуються заходи на підтримку інклюзивних цінностей. Мова йде про створення цілісної освітньої системи, що базується на інклюзивних принципах.

Третій напрям індексу інклюзії спрямовується на запровадження інклюзивної практики і передбачає налаштування педагогів та батьків на розширення можливостей для залучення всіх дітей до гри, предметно-практичної діяльності, праці, спілкування, навчання.

Таким чином, індекс інклюзії покликаний допомогти педагогам включитися в процес розбудови закладу дошкільної освіти на основі інклюзивних цінностей, внести справді сучасні, ефективні зі світовими освітніми тенденціями зміни в організацію освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білопола В. Організація роботи з дітьми з розладами аутичного спектра в умовах дитячого садка загального типу. *Практичний психолог: Дитячий садок*. 2015. № 8. С.28

2. Дятленко Н. Розвиток дошкільного навчального закладу в умовах інклюзії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 8. С.24

3.Калашник В. Створення освітнього простору на основі індексу інклюзії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 2. С. 8-16

4.Навчання та виховання дітей розладами аутичного спектру/[укл.: Л.О. Прядко]. *Методичний посібник*. Суми: НВВ СОІППО. 2016. 60 с.

5.Носачова Т. Інклюзивна освіта у ЗДО. *Вихователь-методист*. 2019. № 8. С.9

6.Ольшевська Ж., Мягких Н., Щербина З. *Вихователю інклюзивної групи*. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2018. 144 с.

Лиса Оксана Іванівна,
спеціаліст вищої категорії,
вчитель-методист, вчитель-логопед
закладу дошкільної освіти №33
«Джерельце»
м. Хмельницький, Україна

**АРТИКУЛЯЦІЙНІ ВПРАВИ З ЕЛЕМЕНТАМИ
БІОЕНЕРГОПЛАСТИКИ – ОДНА ІЗ ІННОВАЦІЙНИХ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЛОГОПЕДІЇ**

Рівень розвитку мовлення дітей залежить від ступеню сформованості дрібної моторики пальців рук, адже злагоджена та вміла робота пальчиків допомагає розвиватися мовленню й інтелекту, позитивно впливає на весь організм, «готує неслухняну

руку» до письма. Тому, впливаючи на тонус руки дитини, ми можемо впливати на тонус мовленнєвого апарата.

При корекції звуковимови, використовуючи на заняттях вправи артикуляційної гімнастики, зокрема завдання на тренування рухливості та переключення органів артикуляційного апарата, відпрацювання певних положень губ, язика, щелепи, необхідних для правильної вимови звуків. Значно підвищується результативність компенсаторних занять завдяки поєднанню традиційних вправ артикуляційної гімнастики з рухами кистей рук. Новим і цікавим напрямом в логопедичній роботі є біоенергопластика – поєднання рухів артикуляційного апарату з рухами кистей рук. Автором цієї технології є випускник Академії ім. П.Ф. Лесгаф та Курис І.В.[2; 3]

За результатами досліджень А.В. Ястребової та О.І. Лазаренко - рухи тіла, спільні рухи руки та артикуляційного апарату, допомагають активізувати природний розподіл біоенергії в організмі [2; 4].

Опрацювавши різні джерела було визначено етапів впровадження біоенергопластики, узагальнено систему вправ в компенсаторно-розвитковій роботі з дітьми.

На першому, **діагностичному** етапі, проводиться обстеження дітей з порушенням мовлення, зокрема: будови і рухливості органів артикуляції, розвитку загальної і дрібної моторики. Також підбирається комплекс вправ відповідно до порушень мовлення.

На **підготовчому етапі**, дітей необхідно ознайомити з органами артикуляції, навчити виконувати прості артикуляційні

вправи, сидячи перед дзеркалом. Паралельно розвивати дрібну моторику. Рухи артикуляції та дрібної моторики виконуються окремо.

На третьому, **початковому** етапі, до артикуляційних вправ, діти залучають рухи провідної руки. На цьому етапі застосовується лічбу, музику, вірші.

Четвертий етап – **формувальний**. На цьому етапі до артикуляційної гімнастики залучається непровідна рука. Вправи виконуються від простих поз до складних. Діткам важко вдається цей етап роботи, адже сформувати точні, скоординовані рухи непровідною рукою значно важче, ніж домінантною.

П'ятий етап – **основний**. Протягом цього етапу діти навчаються тримати пози та рухи артикуляції і двох рук одночасно. Продовжують супроводжувати виконання вправ рухами рук.

На, шостому, **заключному** етапі, коли діти повністю засвоюють вправи, можна розповідати вірші, казки, а вони самостійно мають виконувати артикуляційні вправи з рухами рук.

На кожному етапі важливо не те, що саме робитиме дитина, а як вона це зробить. Необхідно привертати увагу кожної дитини до одночасності виконання рухів артикуляції з роботою руки, їх ритмічності та чіткості.

На всіх етапах біоенергопластики обов'язковою умовою є виконання вправ від простих до складних. *До всіх класичних артикуляційних вправ додаємо рух кисті.*

Динамічні вправи нормалізують м'язовий тонус, переключення рухів, роблять їх точними, легкими, ритмічними:[4]

Вправа «Годинник» – відкрити рот, губи розтягнути в посмішці, кінчиком вузького язика тягнутися то до правого куточка рота, то до лівого; рухи язика супроводжуються стислими і опущеними вниз долонями, які рухається під рахунок вліво – вправо синхронно з рухами язика.

«Гойдалка» – відкрити рот і гострим кінчиком язика почергово тягнутися то до підборіддя, то до носа, долоні рухаються з зімкнутими пальцями вгору вниз синхронно з рухами язика.

Статичні вправи сприяють розвитку м'язової сили, динамічної організації руху, допомагають дитині прийняти правильну артикуляцію і пальчикову позицію:

«Усмішка» – губи розтягнені у посмішці, пальчики розставлені в сторони, як промінчики сонечка. Під рахунок 1-пальчики розправляються і утримуються одночасно з посмішкою 5 сек., на рахунок 2 - долоня згортається в кулак.

«Хоботок» - долоня зібрана в пучок, великий палець притиснутий до середнього, губи «трубочкою».

«Парканчик» - зуби зімкнені, губи – «посміхаються». З'єднуємо випрямлені пальці рук між собою – «закритий парканчик», відкриваємо долоньки – «відкритий парканчик»

«Лопаточка» – усміхнутися, відкрити рот, широкий розслаблений язик злегка висунути із рота і покласти на нижню губу; великий палець притиснутий до долоні збоку, зімкнута, ненапружена долоня опущена вниз.

«Голочка» – висунути язик, зробити його вузьким, вказівні пальці висунуті вперед, а інші – стиснуті в кулак.

«Місимо тісто» – кусаємо язичок, при цьому промовляємо «та-та-та», долоні відкриті, внутрішньою стороною хлопаємо зверху вниз; хлопаємо губами по язичку, зовнішньою стороною долоней плескаємо; «спекли млинець» – широкий язичок покласти на нижню губу, великі пальці притиснуті до долоней збоку і один до одного.

«Смачне варення» – облизуємо верхню губу – внутрішньою стороною рук імітуємо рухи язика.

«Чистимо зубки» – відкрити рот і кінчиком язика «почистити» зуби з внутрішньої сторони верхнього і нижнього зубного ряду, вказівний палець правої і лівої руки виправлений, «чистимо» язичком зубки і імітуємо чистку зубів рукою. Верхні зубки – права рука, нижні зубки – ліва рука.

«Конячка» – відкрити рот, присмоктати язик до піднебіння і різко відірвати, клацнувши ним, при цьому ритмічно клацати середнім і великим пальцями.

«Барабанчик» – відкрити рот, підняти язик до альвеол («горбики» за верхніми зубами). Утримуючи таке положення, швидко стукати язиком, промовляючи: «т-т-т», «д-д-д», «тд-тд-тд», кисті рук зімкнені у кулаки, стукаємо зверху і знизу, чергуючи рухи рук.

Отже, аналізуючи проведену роботу, можна зробити висновок, що артикуляційні вправи з використанням біоенергопластики оптимізують психологічну базу мовлення, покращують моторні можливості дитини за всіма параметрами, сприяють корекції звуковимови, фонематичних процесів. Біоенергопластика дозволяє реалізувати комплексний розвиток

дрібною моторики рук, мовлення, мислення, почуття ритму. Синхронізація роботи з органами артикуляції та дрібною моторикою скорочує час занять, не лише не зменшуючи, але навіть посилюючи їх результативність. Вона дозволяє швидко прибрати зорову опору – дзеркало і перейти до виконання вправ за відчуттями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ахутина Т.В. Здоров'язберігаючі технології навчання: індивідуально-орієнтований підхід. *Школа здоров'я*. 2000. Т. 7. №2. С. 21 - 28.
2. Бушлякова Р.Г., Вакуленко Л.С. Артикуляційна гімнастика з біоенергопластиком. М., 2011.
3. Деннісон П., Деннісон Г. Програма «Гімнастика розуму» / пер. С.М. Масгутовой. М., 1997.
4. Краузе О.М. Логопедичний масаж і артикуляційна гімнастика. СПб.: Корона, 2004. 78 с.
5. Шеремет М.К. Організація корекційно-розвивальної роботи в групах для дітей з порушеннями мовлення (орієнтовне планування та методичні рекомендації). М.К. Шеремет, Л.Л. Стахова, І.В. Кравцова, А.І. Кравченко. Суми, 2016.

Марценюк Ірина Миколаївна
вихователь, Хмельницький заклад
дошкільної освіти №20 «Білочка»,
м. Хмельницький, Україна

РОЗВИТОК СЕНСОРНИХ ЕТАЛОНІВ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Базовий компонент дошкільної освіти, Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти, програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» виокремлюють сенсорний розвиток, як основу формування всіх ключових компетентностей дитини дошкільного віку [3, с. 3].

Сенсорно-пізнавальний складник забезпечує пізнання (сприйняття) дитиною довколишнього світу засобами сенсорної системи (зір, слух, нюх, дотик, смак) [4].

Чому ж на сучасному етапі в умовах дистанційного навчання (воєнного стану) сенсорному вихованню, сенсорному розвитку дітей приділяють так багато уваги ?

Сенсорний розвиток дитини – це розвиток її сприйняття та формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо. Значення сенсорного виховання в дошкільному віці важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення діяльності органів чуття, накопичення уявлень про навколишній світ. Видатні зарубіжні вчені в ділянці дошкільної педагогіки (Ж.О. Декролі, М. Монтессорі, Ф. Фребель), а також відомі представники дошкільної педагогіки та психології (О.В. Запорожець, С.Ф. Русова, Н.П. Сакуліна, О.П. Усова та ін.)

справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього й дошкільного віку [3, с. 3].

Обов'язковою умовою виокремлення та функціонування будь-якої науки є наявність у ній власного понятійно-категоріального апарату.

У науці про сенсорне виховання дітей дошкільного віку важливими є розрізнення та володіння такими поняттями, як «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «сенсорна культура». Кожне з цих понять має кілька визначень. Ось деякі з них.

Сенсорна культура – це загальноприйняті суспільством уявлення про колір, форму та інші властивості предметів.

Сенсорна культура дитини – це результат засвоєння нею сенсорної культури, створеної людством. Запроваджена в педагогіку завдяки роботам М. Монтессорі.

Сенсорне виховання – це розвиток сприйняття та виховання в дитини системного уявлення про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування в просторі, запах, смак тощо.

Сенсорне виховання – це цілеспрямований, спеціально організований педагогічний процес, метою якого є формування в дітей уявлень про сенсорні еталони, їхні властивості та просторові відношення.

Сенсорний розвиток – це розвиток у дитини процесів сприйняття та уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму,

колір, величину, розташування в просторі, а також запах, смак тощо.

Сенсорний розвиток дитини – це процес засвоєння соціального досвіду, оволодіння системою відповідних еталонів, тобто певних зразків якостей предметів, створених людством у ході суспільно-історичного розвитку.

Сенсорні еталони – це уявлення про чуттєво сприймані властивості предметів, які склалися в ході історичного розвитку людства. Ці уявлення характеризуються узагальненістю, оскільки в них закріплені найбільш істотні якості.

Сенсорні еталони – це вироблені людством уявлення про основні властивості й відношення предметів та явищ навколишньої дійсності.

Зміст сенсорного виховання: коло властивостей та якостей предметів та явищ, які має засвоїти дитина; він визначається різноманіттям як особливостей навколишнього світу, так і видів діяльності.

Мета сенсорного виховання – формування сенсорних здібностей у дітей на основі накопичення уявлень про колір, форму, величину предметів. Сенсорне виховання сприяє формуванню в дитини узагальнених знань, умінь, що забезпечать їй вільне орієнтування у світі, який вона пізнає [2, с. 6].

Завдання сенсорного розвитку дітей раннього та дошкільного віку: соціалізація дитини; розвиток інтелектуальних здібностей дитини; закріплення у дитини систем сенсорних еталонів; формування системи наочних уявлень про оточуючий світ;

розвиток дрібної та загальної моторики; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до школи [3, с. 6].

Як уже було вище сказано, поняття «сенсорна культура» було запроваджене в дошкільну педагогіку завдяки роботам М. Монтесорі. один із головних принципів її методики «Допоможи мені зробити це самому» став основою системи сучасного сенсорного розвитку.

Із кінця ХХ ст. у педагогіці спостерігається підвищений інтерес до проблем сенсорного виховання: проводяться науково-практичні конференції з питань всебічно розвиненої особистості дитини, узагальнюються психолого-педагогічні дослідження розвитку сенсорних здібностей та особистісних якостей на етапі дошкільного віку. Вийшли у світ Закон «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (оновлений), сучасні програми, які розглядають питання розвитку та виховання дітей раннього та дошкільного віку. Це дозволяє створити певну систему сенсорного виховання. Зміни в соціальній та економічній сферах (дистанційне навчання, воєнний стан), переорієнтація в житті суспільства зумовлюють початок нового періоду й у сфері дошкільного виховання.

У Базовому компоненті дошкільної освіти сенсорний розвиток дітей виділено в окремий освітній напрям: «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», який передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів навколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у

практичній діяльності (ігрова, трудова, дослідницька, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» спрямований на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування в дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних логіко-математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях [1, с. 9].

Формування сенсорної компетентності дитини дошкільного віку проходить через усі сфери та змістові лінії як основа набуття реальних базових знань. Сенсорно компетентною дитиною слід вважати дитину, яка відповідає вимогам життя, має та вільно застосовує набуті сенсорні знання, проявляє своє «Я» при розв'язанні завдань, володіє різними способами пізнання світу й отримує задоволення від його пізнання.

Сенсорне виховання, спрямоване на формування повноцінного сприйняття навколишнього світу, виступає основою пізнання, першою сходинкою якого є чуттєвий досвід. Успішність розумового, фізичного, естетичного сприйняття значною мірою залежить від рівня сенсорного розвитку дитини, тобто від того, наскільки досконало вона чує, бачить, відчуває на дотик те, що її оточує.

У міру оволодіння сенсорною культурою в дитини розширюються можливості сприйняття естетичних цінностей природи й суспільства, а зі сприйняття предметів і явищ

навколишнього світу починається пізнання. Ось чому сенсорні здібності є фундаментом розумового розвитку.

Роль сенсорного виховання в розвитку дітей дошкільного віку величезна: 9/10 усього їхнього розумового балансу є результатом діяльності органів чуття. Розвинута сенсорика - це основа для вдосконалення практичної діяльності сучасної людини, оскільки, як справедливо зазначає відомий психолог Б.Г. Ананьєв, «далекосяжні успіхи науки й техніки розраховані не лише на мислячу людину, а й на ту, яка вміє відчувати».

Органічною передумовою сенсорного розвитку є дозрівання аналізаторів. Проте, крім їхньої готовності, для цього потрібен ще й сенсорний досвід, без чого неможливий розвиток орієнтування у властивостях і відношеннях предметів дійсності.

Розвиток відчуттів і сприймання взаємопов'язаний із загальним рівнем розумового розвитку дитини, мірою оволодіння мовленням. Особливе значення в розвитку сенсорики має засвоєння дитиною суспільного сенсорного досвіду, опанування дій сприймання та їх удосконалення.

Саме тому пізнання дитиною навколишнього світу за допомогою відчуттів і сприймання створює необхідні передумови для виникнення складніших пізнавальних процесів: мислення, пам'яті, уяви. Сенсорний розвиток визначають як формування нових, таких, що їх дитина зовсім не мала, сенсорних процесів і властивостей внаслідок активного педагогічного впливу. Таке розуміння сенсорного розвитку дітей дозволяє визначити сенсорне виховання як цілеспрямоване вдосконалення в них сенсорних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Кривоніс М.Л. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік / М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. Х.: Вид-во «Ранок», 2015. 192с.

3. Кривоніс М.Л. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. 5-6(7) років / Авт.-упоряд. М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. Х.: Видавництво «Ранок», 2012. 256 с.

4. Методичні рекомендації до базового компонента дошкільної освіти.

<tps://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>

Машкіна Людмила Андріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
Хмельницький, Україна

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Постановка проблеми. Рушійною силою розвитку України є формування потужного освітнього потенціалу нації, досягнення найвищої якості підготовки фахівців у всіх галузях. Розв'язання

цього завдання вимагає нової стратегії освіти, створення сучасних вищих навчальних закладів європейського рівня і зразка.

У цьому контексті важливе значення має удосконалення цілісного педагогічного процесу закладу вищої освіти, його технологізація, яка здійснюється за рахунок упровадження нових технологій навчання та виховання, які значно змінюють природу педагогічного процесу, професійну діяльність викладача і навчально-пізнавальну діяльність майбутніх фахівців дошкільної освіти. Реалії сьогодення вимагають впровадження таких інновацій у системі освіти у вигляді технологій, щодо яких чітко доведено доцільність та корисність.

Це забезпечить формування педагогів нового типу, здатних системно і конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати правильні рішення, створювати принципово нові ідеї в галузі дошкільної освіти. Для вирішення цього завдання потрібні нові підходи, нове педагогічне мислення, високий інноваційний потенціал [4].

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Інноваційне навчання ставить за мету підготувати студентів до використання методів прогнозування, моделювання і проектування в житті та професійній діяльності, до участі в процесі прийняття важливих рішень, що забезпечують оптимізацію навчання; комплексний, інтегративний процес планування, забезпечення управління та оцінювання, що охоплює всі аспекти засвоєння знань та ін.

Відомі науковці Даниленко Л.І., Савченко О.Я. та ін. ввели поняття «педагогічна технологія», що розглядається як послідовна взаємозалежна система дій педагога, спрямованих на вирішення

педагогічних завдань, або як планомірне й послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу [3].

Основними критеріями технологічності навчального процесу можна вважати наступні: законодоцільність, цілісність, керованість, ефективність, відтворюваність.

Виклад основного матеріалу. Поняття «педагогічна інновація» в науковій літературі трактується як нововведення, цілеспрямовані зміни, що вносять у педагогічне середовище нові стабільні елементи (новації), які викликають перехід системи з одного стану в інший. Вчені розглядають інновацію в освіті як процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання педагогічних проблем, які досі вирішувались по-іншому (О.Я. Савченко); як результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем (В.Ф. Паламарчук); як актуальні і значущі системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти і позитивно впливають на її розвиток (І.Г. Єрмаков); як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети (Л.І. Даниленко) [1].

Інноваційні технології, що використовуються у системі вищої педагогічної освіти нами розглядаються як моделювання викладачем змісту, форм і методів навчального процесу відповідно до поставленої мети з використанням новизни.

У практиці навчально-виховної діяльності сучасного вищого навчального закладу найпоширеніші такі технології навчання: диференційоване, проблемне, контекстне, ігрові технології

навчання, інформаційні технології, кредитно-модульна технологія, особистісно орієнтоване навчання та ін. Охарактеризуємо деякі з них.

Проблемне навчання – це дидактична система, заснована на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності, яка включає поєднання прийомів і методів викладання і навчання, котрим притаманні основні риси наукового пошуку.

Технологія проблемного навчання – це спеціально створена система специфічних прийомів і методів, які сприяють майбутнім вихователям самостійно здобувати знання і самостійно їх застосовувати у вирішенні нових пізнавальних і практичних завдань.

Структурними елементами проблемного навчання виступають такі методичні прийоми: актуалізація вивченого матеріалу; створення проблемної ситуації; постановка навчальної проблеми; побудова проблемної задачі, розумовий пошук і вирішення проблеми (формулювання гіпотези або декількох гіпотез, заснованих на припущеннях і вже відомих фактах; доведення гіпотез, аналіз можливих помилок, передбачення природніх наслідків з кожної гіпотези, узагальнення); перевірка вирішення проблеми і повторення [2].

На думку творців даної технології, вона дозволяє не тільки здобувати нові знання, виробляти нові навички й уміння, але й накопичувати досвід творчого вирішення різноманітних професійних завдань. Одиницею проектування й розгортання змісту в даній системі є навчальна проблема, що визначається як психічний стан людини в даній проблемній ситуації, що

характеризується усвідомленням неможливості її вирішення за допомогою наявних у нього знань, засобів та способів дій.

Проблемна ситуація на думку Д.В. Чернилевського, – створені суб'єктом труднощі, шляхом подолання яких потребують пошуку нових знань, нових способів дії. Ця ситуація може виникнути: коли майбутні фахівці зустрічаються з необхідністю використовувати раніше засвоєні знання в нових практичних умовах; коли існують протиріччя між теоретично можливим шляхом вирішення й його практичною нездійсненністю внаслідок протиріччя між теоретично можливим шляхом вирішення і відсутністю знань для теоретичного обґрунтування [3].

У педагогічній практиці розрізняють три методи проблемного навчання, які характеризуються своїми системами дій викладача і студентів: проблемне викладання навчального матеріалу, частково-пошуковий та дослідницький.

Технологія модульного навчання. Педагогічною основою даної технології є ідеї особистісно-центрованого навчання американського філософа Дж. Дьюї, відповідно до яких центром педагогічної системи є студент, а пріоритетного значення набувають самоосвіта та самоконтроль.

Психологічна основа технології – «система повного засвоєння знань» (Дж. Керрол, Б. Блум і ін.), що виходить із положення про те, що для оволодіння одним і тим самим навчальним матеріалом різним студентом залежно від інтелектуальних здібностей потрібен різний час, однак традиційна аудиторно-лекційна система ігнорує індивідуальні особливості студентів і вимагає засвоєння однієї й тієї ж порції матеріалу за один і той самий строк. Оптимальною

буде така організація навчального процесу, при якій кожен студент отримує час, достатній для вивчення необхідного матеріалу [5].

Розробка системи повного засвоєння знань відбувається в кілька етапів: формулювання діагностичних цілей навчання; розробка змісту навчання у вигляді стандартів повного засвоєння знань; розробка стандартів і тестів для організації контролю за рівнем освоєння знань студентами; організація їх вхідного діагностування і організація (на основі отриманих результатів) диференційованої самостійної роботи; розробка навчальних матеріалів на основі модульного принципу; розробка завдань для самоконтролю.

У нашому досвіді широко використовуються ділові ігри для розв'язання комплексних задач засвоєння нового, закріплення матеріалів, розвитку творчих здібностей, формування загально-навчальних умінь. Ділові ігри дають можливість студентам зрозуміти навчальний матеріал з різних позицій.

Технологія ділової гри складається з таких етапів: етап підготовки (постановка мети, аналіз проблеми, обґрунтування задач, планування, загальний опис процедури гри, зміст ситуацій та характеристика дійових осіб). Розробка гри: розробка сценарію, плану ділової гри, загальний опис гри, зміст інструктажу, підготовка матеріального забезпечення, постановка проблеми, цілей, умови, регламент, правила, розподіл ролей, формування груп, консультації. Етап проведення: входження в гру (робота з джерелами, тренінг, мозковий штурм); групова робота над завданнями (виступ груп, захист результатів, дискусії, робота

експертів). Етап аналізу та узагальнення: вихід з гри, аналіз, рефлексія, оцінка та самооцінка, висновки та узагальнення, рекомендації [5].

Складовою цілісного педагогічного процесу є навчальний процес, інноватизація якого має особливості, розглянуті в багатьох наукових працях сучасних дослідників. На їхню думку шлях упровадження педагогічної інновації складний і тривалий. Спочатку формулюється філософія інновації, що потім конкретизується в основних категоріях навчального процесу.

Висновки. Враховуючи все вищезазначене можна зробити висновок, що використання інноваційних технологій актуалізується у зв'язку з новою парадигмою професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, яка створюється на основі врахування ієрархії державних, професійних та оперативних цілей, сутність яких полягає в оновленні як вищої професійно-педагогічної освіти, так і цілісного навчально-виховного процесу закладу вищої освіти шляхом модернізації, модифікації, раціоналізації. В основу нової поліфункціональної парадигми покладено загальні цілі світоглядного, методологічного та ціннісного характеру, які є підґрунтям реформування вищої педагогічної освіти, а саме: фундаменталізація, гуманітаризація, гуманізація, інформатизація, інноватизація, яка передбачає використання інноваційних технологій навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ:

Академвидав, 2015. 304 с.

2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Практикум і навчальний посібник. Київ: Видавничий дім Слово, 2013. 448 с.

3. Особистісно орієнтовні технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: колективна монографія / В. Андрущенко, Н. Дівінська, Б. Корольов та ін. / за заг. ред. В. Андрущенко, В. Лугового. Київ: Педагогічна думка, 2008. 256 с.

4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підруч. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 448 с.

5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 352 с.

Мороз Владислава Володимирівна,
вихователь 1-ї категорії
закладу дошкільної освіти №29 «Ранкова зірка»
м. Хмельницький, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ
ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Розвиток логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку – це важлива сучасна методична проблема дошкільної освіти. «Логіко-математичний розвиток», «логіко-математична компетентність» є компонентами сучасної математичної освіти дошкільників.

Логіко-математичний розвиток передбачає пізнавальну активність у власному розвитку дошкільника, який «цікавиться особливостями свого сприймання, пам'яті, уяви, уваги, мислення, здійснює елементарні мислительні дії» (аналізує, порівнює, синтезує, узагальнює). Сьогодні вимагає створити умови для «оволодіння дитиною початковими формами дослідництва, експериментування, винахідництва, щоб розвинути уміння формулювати запитальні речення, робити спроби самостійно вивчати навколишній світ, радіти з відкриття».

Важливою часткою проблеми інтелектуального розвитку дітей і необхідною умовою її вирішення є прищеплення їм логічної грамотності. За словами К.Л. Крутій, під даним поняттям «розуміємо вільне володіння дитиною деяким комплексом елементарних логічних понять і дій, які становлять азбуку логічного мислення і необхідний базис для її розвитку. Закінчивши заклад дошкільної освіти, така дитина володіє певною мірою логічними поняттями і діями (аналізу – синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення, серіації, абстрагування), набуває вміння у галузі мови. Останні цілеспрямовано формуються і розвиваються протягом декількох років перебування дитини в закладі дошкільної освіти» [2, с. 67].

Виходячи з положень Державного стандарту дошкільної освіти, «педагог має озброїти дитину насамперед умінням жити, сприймати життя в цілості. Це значно складніше й багатогранніше, ніж окремо формувати системи знань і умінь з математики, природознавства, грамоти. Дитина не володітиме істинним світоглядом, якщо не вмітиме цілісно сприймати світ»

[1, с. 67]. Тому саме блок логіко-математичних умінь включає кожний освітній напрям Державного стандарту дошкільної освіти.

Дослідниця В. Позднякова, на основі доведених переваг формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку, розробила альтернативну технологію розвитку логіко-математичних здібностей дітей. Концептуальний аспект створення технології співзвучний з ключовими положеннями Державного стандарту дошкільної освіти, а саме:

- пропонується технологія, яка здатна забезпечити активність особистості дитини у пізнанні математики через образні форми засвоєння елементарних математичних понять, інтеграцію математики з різними видами діяльності та способами навчання, які притаманні дошкільному періоду життя;

- гра була, є і повинна залишатися провідною діяльністю дитини-дошкільника, і неприпустимо приділяти їй мінімум часу, що нерідко спостерігається в практиці роботи закладів дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти пропонує поєднати такі види діяльності, як «спілкування – гра – навчання», на чому й базується авторська технологія.

Для стабілізації психічного стану дошкільників, організації диференційованого навчання пропонується інша тактика спілкування вихователя з дітьми – перехід від авторитарного керівництва до управління розвитком кожної дитини (співпраця й співтворчість).

У чому відмінність авторської альтернативної технології математичної освіти від традиційної роботи з формування елементарних математичних уявлень в ЗДО? Інновації

простежуються не лише у назві технології, у структурі побудови та змісті математичної освіти, методиці управління процесом навчання, а головне, в меті технології, яка пропонує розвиток пізнавальних, математичних та інтелектуальних здібностей дитини-дошкільника.

Формою організації навчання дошкільників стають ігрові комплекси (для дітей 4-5 року життя), пізнавально-ігрові комплекси (для дітей 6-7 року життя). Вони проводяться з підгрупою дітей (10-12 чоловік) від 15 до 25 хвилин 1 раз на тиждень. З другою підгрупою дошкільників працює спеціаліст (інструктор з фізичної культури, керівник образотворчої діяльності, музичний керівник) або діти грають під контролем помічника вихователя. Можна організувати роботу і з «малою групою» (4-6 дітей), проводити парне взаємне навчання, індивідуалізувати освітній процес. Це дозволить вихователю краще бачити кожну дитину, особливості її розвитку, його індивідуальний розумовий потенціал.

Структура ігрових (пізнавально-ігрових) комплексів представлена іграми на розвиток пізнавальних процесів. Замість традиційних вступної та заключної частин плануються вправи та ігри для розвитку уваги, пам'яті, мовлення, мислення. Ознайомлення з новим математичним поняттям взагалі побудовано на навчальних іграх А.А. Столяра та традиційній методиці розвитку елементарних математичних уявлень у дошкільників. Більшість ігрових комплексів мають постійну структуру: 4-5 логічно пов'язаних ігор із включенням музично-ритмічної паузи та етюдів психогімнастики, які проводяться

замість фізкультхвилинки. Іншу структуру мають ігрові (пізнавально-ігрові) комплекси, які розроблені за сюжетом казок, подорожей, у вигляді конкурсів.

Зміст комплексів являє собою інтеграцію математичних ігор та елементів психогімнастики, вправ для розвитку пізнавальної сфери та музично-ритмічних пауз, конструювання, схематичне малювання та моделювання проблемних і життєвих ситуацій. Чергування різних за видом та складністю завдань, казкові сюжети, хвилини активного відпочинку активізують інтерес дітей до пізнання математики.

Враховуючи наочно-дійовий (образний) характер мислення дошкільників, в ігрові (пізнавально-ігрові) комплекси введені всі види наочності: натуральна, зображувальна та, вперше у такій системі, графічна наочність (карти-графи, блоки-схеми, таблиці, плани, моделі як замісники реальних предметів та понять). У старшому дошкільному віці графічна (умовно-символічна) наочність, на думку психолога Л.А. Венгера, повинна зайняти центральне місце. Автор вважає доцільним використовувати таку наочність з молодшої групи, різноманітність дидактичного та графічного матеріалу, його варіативність необхідна для стимуляції пізнавальної активності дітей.

Для розвитку інтересу до пізнання рекомендується створення розвивального середовища для самостійних, цікавих та корисних для дітей занять. Це можуть бути центри інтелектуальної або пізнавальної діяльності у доступному місці в будь-який час.

На підставі порівняльного аналізу можна визначити такі аспекти результативності керівництва вихователем освітньо-

виховним процесом логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку за авторською технологією:

- перехід від авторитарно-дисциплінарної до особистісно зорієнтованої моделі навчання допоможе педагогу ЗДО забезпечити розумовий розвиток кожної дитини, здійснити диференційований підхід до її логіко-математичного розвитку;

- інша структура і зміст математичних занять сприятимуть більш високому рівню розвитку загальних здібностей дітей, розвитку стійкого інтересу до пізнання математики як навчальної дисципліни, розвитку пояснювальної мови та логічних структур;

- зміна стилю спілкування дорослого і дітей поліпшує міжособистісні відносини, культуру спілкування і співпраці дошкільнят та вихователя;

- індивідуалізація програми навчання сприяє випередженню дітьми показників програми навчання певної групи; оволодіння вихователями варіативною методикою навчання дітей на основі засвоєння алгоритму проведення пізнавально-ігрових комплексів має прикладний характер у просвітницькій роботі з батьками;

- опанування педагогом ЗДО методики діагностики логіко-математичного розвитку дітей надає можливість розробки індивідуалізованої програми для дітей різного рівня загального і спеціального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд: О.Г. Косенчук, І.М. Новик,

О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

2. Плетенецька Л., Крутій К. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя, 2002. С. 67–97.

Мисик Олеся Станіславівна,

старший викладач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик

Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академі, м. Хмельницький, Україна

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Сучасна освіта спрямована на формування молодого фахівця, що володіє не тільки певною сукупністю знань. А й водночас є творчою та комунікабельною особистістю. На сучасному етапі реформування системи вищої педагогічної освіти незмінно актуальним є питання формування, обґрунтування та імплементація педагогічних фахових стандартів у суспільно-економічних та політичних умовах та в контексті особливостей національної системи вищої освіти.

Проблема підвищення рівня фахової компетентності майбутнього педагога, здатного вільно й активно мислити, моделювати навчально-виховний процес, самостійно генерувати,

втілювати нові ідеї і технології навчання та виховання, є актуальною в сучасних соціально-економічних умовах. По-перше, професійно компетентний педагог позитивно впливає на формування творчих студентів у процесі навчально-виховної роботи; по-друге, зможе досягти кращих результатів у своїй професійній діяльності; по-третє, сприяє реалізації власних професійних можливостей.

Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей і на створення ефективних механізмів їх запровадження.

У багатьох європейських країнах, що займалися визначенням, добром та впровадженням ключових компетентностей, останнім часом відбулася орієнтація програм та педагогічних технологій на компетентнісний підхід. Водночас засвоєння студентами ключових компетентностей враховується при оцінюванні навчальних досягнень студентів. Ключові компетентності мають стати основою процесу оцінювання навчальних досягнень і в українських ВНЗ [2, с.13].

Фахова (професійна) компетентність – сукупність професійних знань та вмінь, а також способи виконання професійної діяльності [1].

Професійна діяльність має відповідати показникам компетентності професійного стандарту вищої освіти.

Професійним стандартом вищої освіти у країнах Європи називають очікувані від педагога знання та вміння [3, с. 39].

Професійні стандарти педагогів можна розглядати як орієнтири щодо існуючої професійної практики та використання засобів, необхідних для реалізації освітньої мети:

- засоби, які є оптимальними еталонами того, що найбільш важливе у педагогічних знаннях і практиці, а також інструменти для забезпечення умов для певного рівня освітніх досягнень [1, с. 45];

- керівництво способів прийняття відповідних до певної ситуації доцільних суджень і прийняття рішень у контексті загального змісту і цінностей навчання [2, с. 87].

Позитивний підхід до аналізу професійних стандартів виступає як спосіб сприймання узгоджень у розбіжностях наукових [3, с.36]; внаслідок чого відбувається їх взаємозв'язок з основами академічних знань педагога і педагогічної професії.

Доречно зазначено, що стандарти повинні сфокусуватись на тому, що учні мають вивчити в педагогічних умовах. У якості критеріїв фахової компетентності, стандартами повинно бути визначено, що оцінювати, як обробляти отриманні дані, та що вважати за виконання стандарту.

Питання педагогічних стандартів та компетенцій полемічне, що особливо стосується зацікавлених сторін та осіб, що приймають рішення щодо впровадження цих стандартів, і які відповідають за розробку політики та реалізації, розглядається також можливість досягнення уніфікації стандартів на міжнародному рівні, у межах яких можна визначити характеристики різних рівнів спеціальних педагогічних знань, з урахуванням усіх пов'язаних з такою багатогранною діяльністю

аспектів. За проектом «TUNING», підхід передбачає діяльність для реалізації цієї мети, через визначення рівнів характерних особливостей для кожного циклу професійного ступеня в декількох предметних сферах, включаючи освіту. Можливість розробки підрівнів характеристик було обговорено учасниками проекту, але до остаточного висновку так і не було сформульовано. Характеристики компетенції, як зазначено у заключній доповіді проекту «TUNING», визначаються, як орієнтири для оцінки, але не є обов'язковими для виконання, що передбачає гнучкість поняття “компетенція”, забезпечуючи цим загальноприйняте розуміння поняття. Наступна відмінність підрівнів згадана в проекті звіту: для 1 циклу освітніх (ступеневих) програм – базового, середнього та вищого підрівнів; для 2 рівня освітніх програм – вищій і спеціалізований підрівні.

Дослідження пов'язує процес формування педагогів врахування відмінностей між новачком і досвідченим педагогом, що дає розуміння особливостей спеціальних педагогічних знань та етапів професійного розвитку й інтересу. Перш за все, спеціальні педагогічні знання здається розвиваються повільно, вимагаючи як мінімум трьох-п'яти років підготовки, фактично – це вимагає організації навчання як умисного, повторюваного, цілеспрямованого процесу, та наявність високоякісного зворотного зв'язку. Це підкреслює важливість професійної підтримки на початку, у критичний, відповідальний період. Такий пріоритет все частіше визначається в нещодавніх реформах і національній політиці в Європі.

Ключовими особливостями спеціальних педагогічних знань – або професіоналізм, як визначають це поняття французькі вчені, можна підсумувати таким чином: рутинізація педагогічної діяльності – розвиток шаблонів типових дій і педагогічного репертуару (змісту діяльності); чутливість до спеціальних вимог певної аудиторії і визнання її динамічності (швидкозмінності); гнучкість та імпровізації; розуміння проблем; знання в певній сфері та предметні специфічні знання у розпізнаванні зразків в складності соціального життя [2].

Особистісний і надзвичайно складний характер практичного мислення педагога, знання професійної майстерності – характеризується головним чином як обдумування і прийняття рішення в процесі взаємодії з аудиторією [3].

Якщо ефективність професійної майстерності залежить від особистого судження, цілісної схеми і підсвідомих знань, то розвиток таких фахових знань вимагає від педагога складного, пізнавального процесу, особливо на початку його професійної діяльності (кар'єри), у процесі організації навчання, без наявності необхідного досвіду викладання і знань для критичного, усвідомленого і систематичного вивчення своєї практики, що повинно здійснюватись через порівняння і вивчення кількох джерел. Така діяльність є проблематичною для педагога початківця, оскільки кожна дія вчителя пов'язана з ціннісним підґрунтям, яке тісно поєднане з переконаннями.

Зрештою, дослідження проблем педагогічної освіти та професійного розвитку свідчать про те, що педагогічний інтерес може привести до розвитку повторюваності моделі діяльності, але

головним чином пов'язаних з глибокими переконаннями і поглядами, а також динамікою соціально-культурної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1.Зээр Э.Ф. Психология профессий : учеб. пособие. М. : Академия, 2003. 336 с.

2.Стратегія реформування освіти в Україні : рек. з освітньої політики. К.: К.І.С., 2003. 296 с.

3.Ingvarson L. Professional standards: a challenge for the AATE? English in Australia, 1998. P.33-44.

Перфільєва Анна Ігорівна,
вчитель-дефектолог
Хмельницького закладу дошкільної освіти
№ 38 «Світанок»,
м. Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Інклюзивне навчання передбачає створення необхідних умов для освіти дітей залежно від їхніх особливостей психічного та фізичного розвитку. Тому важливим є визначення ефективних форм, методів та засобів його реалізації .

Аналіз літературних джерел свідчить, що вивченню проблем інклюзивного освіти в Україні присвячено багато наукових досліджень. Вченими (В. Бондар, А. Колупаєва, М. Матвєєва, С. Миронова, Л. Савчук, Т. Сак, В. Синьов та ін.) розглядаються різні аспекти забезпечення ефективного впровадження інклюзії в освітній простір. Значна увага приділяється психолого-педагогічному супроводу інклюзивної освіти, реалізації індивідуального підходу до дітей з особливими освітніми потребами.

Науковий інтерес представляє проблема стимулювання дітей з особливими освітніми потребами до активності у освітній діяльності. Це обумовлює актуальність дослідження методів стимулювання та їх реалізацію у процесі освіти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей з особливими освітніми потребами.

В освітньому процесі використовуються різні методи навчання та виховання дошкільників. Особливу роль відіграють методи стимулювання, що спрямовані на формування пізнавального інтересу дітей.

Одними із методів формування пізнавального інтересу є дидактичні ігри. Педагогічною обробкою дидактичних ігор, відбором і пропагандою ігрових форм як засобів виховання займалися: А. Бондаренко, А. Давидов, П. Лесгафт, О. Янківська та ін.

Останнім часом дослідники Н. Короткова, Н. Михайленко, Л. Фоменко зацікавленість не так феноменом гри, як сутністю, структурою, динамікою стосунків, що в ній складаються. Цей

напряму наближений до сучасних концепцій дошкільного виховання. Широкий спектр позитивного впливу дидактичних ігор на дітей у процесі навчання підтверджує доцільність їх використання, особливо з метою стимулювання до освітньої діяльності.

Дидактичні ігри займають значне місце в житті дошкільника, адже саме завдяки ігровій діяльності дитині прищеплюється любов до навчання. Широка різноманітність та роль дидактичних ігор дає підстави на їх дослідження та активне використання в освіті дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

Використовують дидактичні ігри у навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами за необхідності актуалізувати їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання і уявлення про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них і після спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких вчитель-дефектолог готує дитину правильно сприймати предмети і явища навколишнього світу.

Як ігровий метод навчання дидактична гра постає у двох видах:

1) власне дидактична гра. Ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) та самоорганізації дітей;

2) гра-заняття (гра-вправа). Провідна роль у ній належить педагогу, який є її організатором. Під час гри-заняття діти засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення, мовлення).

Ефективне опанування знань і вмінь відбувається в практичній діяльності за активізації мимовільної уваги і запам'ятовування. У формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вчитель-дефектолог одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти граючись навчаються.

Пізнавальний зміст навчання виявляється в його дидактичних завданнях, які педагог ставить перед дошкільниками не прямо, як на занятті, а пов'язує їх з ігровими завданнями та ігровою дією. Дидактична мета, прихована в ігровому завданні, стає непомітною для дитини, засвоєння пізнавального змісту відбувається не навмисне, а під час цікавих ігрових дій (приховування і пошуку, загадування і відгадування, елементів змагання у досягненні ігрового результату тощо).

У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами активно використовую дидактичні ігри «на липучках», які самостійно створюю та виготовляю. В цих іграх окремі елементи, картинки, деталі прикріплюються до основи за допомогою самоклеювих

липучок. Ігри «на липучках» спрямовані на забезпечення освітніх та корекційно розвивальних завдань, активізують всі психічні процеси: сенсорно-перцептивні, психомоторні, емоційно-вольові, пізнавальні та інші. Використання ігри «на липучках» на практиці дає комплексний, навчальний, терапевтичний та виховний ефект. Вправляючись з липучками, у дитини розвивається координація рухів, посидючість, довільність психічних процесів, аудіальний, візуальний та кінетичний канали сприйняття, оскільки вправи виконуються в режимі: почув, побачив. А також не можна недооцінювати релаксаційний вплив на організм дитини різних маніпуляцій з липучками.

Організація навчання з іграми «на липучках» в чіткій послідовності дозволяє формувати у дітей з особливими освітніми потребами уявлення та ставлення до світу предметів, природи, почуттів, емоцій. Включаючись у пізнавальну активність, діти переживають радість відкриттів, подив від нового, оволодівають способами дій. Активна пізнавальна діяльність дітей сприяє розвитку довільних психічних процесів і поведінки, діти поступово вчаться концентрувати увагу на предметі вивчення, свідомо виконувати завдання вчителя-дефектолога на сприймання, запам'ятовування інформації, вчаться контролювати і оцінювати будь яку свою діяльність.

Роботу з іграми «на липучках» організовую, використовуючи принцип дидактики і послідовності: від простого до складного.

Ефективність проведення дидактичних ігор передбачає урахування індивідуально-психологічних особливостей

дошкільників різних категорій з особливими освітніми потребами та відповідно реалізацію індивідуального підходу у процесі гри.

Проведення дидактичних ігор з дітьми з порушеннями зору передбачає урахування таких особливостей: зниження гостроти зору; загальмованість та зниження точності зорового сприймання; можливі порушення сприймання кольору і світла, периферійного і бінокулярного зору; труднощі організації своєї діяльності, порушення орієнтування у просторі; збідненні уявлення про предмети і явища, досвід дитини та ін. Важливо також враховувати особливості слухового сприймання, можливість використовувати зір, рівень самооцінки та навчальної мотивації.

Індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з порушеннями зору передбачає: приміщення кімнати (місце проведення гри) має бути гарно освітленим; не можна допускати перевантаження зору, тому варто підключати й інші аналізаторні системи; необхідно враховувати можливість дитини виконувати завдання з опорою на зір чи інші аналізатори; пояснення правил гри та показ ігрових дій має бути достатньо зрозумілим, слід переконатись, що дитина все правильно почула і побачила; потрібно активно залучати дитину до спільної діяльності з іншими, стимулювати до взаємодії; усе, що в процесі гри демонструється має чітко проговорюватись педагогом та дітьми; слід стимулювати дітей, помічати найменші успіхи у грі, за необхідності допомагати долати труднощі; дітям необхідно надати більше часу для ознайомлення з наочністю, яка використовується під час гри, можливість додаткового тактильного її вивчення; слід адаптувати наочний матеріал та демонструвати його з

урахуванням діагнозу зорового захворювання й особливостей зорового сприймання.

Рекомендації щодо адаптації та використання наочного матеріалу мають надаватись тифлопедагогом та лікарем для кожної дитини з порушеннями зору. У загальному наочний матеріал та процедура його використання у роботі з дітьми з порушеннями зору має відповідати таким вимогам: демонстраційний матеріал має бути достатнього розміру (за необхідності можна використовувати аналогічний роздатковий матеріал); малюнки повинні бути яскравими, чіткими, точними, барвистими, без зайвих деталей; зображення на малюнках мають бути пропорційними за величиною, формою та кольором, відповідно до реальних об'єктів; демонстрація наочного матеріалу має здійснюватись на відстані не менше 30-33 см від ока дитини під кутом від 5 до 45 щодо лінії погляду; хроматичні об'єкти мають мати насичені кольори (бажано червоний, жовтий, зелений та їх відтінки) та ін.

Проведення дидактичних ігор з дітьми з порушеннями розумового розвитку передбачає урахування таких їхніх особливостей: пізнавальна пасивність; конкретність, некритичність мислення; несформованість вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; недорозвиток довільної уваги, її стійкості, обсягу, підвищена розсіяність; фрагментарність, уповільненість та недостатня осмисленість сприймання; вузький обсяг пам'яті та швидке забування; порушення звуковимови, розуміння зверненого мовлення; труднощі регуляції власної

діяльності; недостатність волевих зусиль, пасивність перед труднощами та ін.

Індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з порушеннями розумового розвитку передбачає: сюжет, правила гри мають відповідати інтелектуальним можливостям дитини; у грі повинно бути достатнє матеріально-технічне забезпечення, використовуватись різна наочність для полегшення розуміння; пояснення правил гри має бути чітким, доступним для розуміння дітей; педагог має переконатись чи зрозуміли діти правила гри, за необхідності повторити, поставити уточнююче запитання; педагог має контролювати правильність виконання завдань та правил гри, за необхідності слід надавати дитині допомогу різного рівня; під час підведення підсумків слід обов'язково стимулювати дітей до обговорення, висловлювання власних суджень; у процесі гри важливо підтримувати пізнавальну активність дітей, створювати ситуацію успіху, позитивну атмосферу та ін.

Отже, дидактичні ігри забезпечують реалізацію навчальних виховних та корекційно-розвиткових завдань навчання, що є особливо важливим у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Ефективність організації та проведення дидактичних ігор з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти передбачає урахування їхніх індивідуальних психофізичних особливостей. Правильно організовані дидактичні ігри будуть забезпечувати корекційну спрямованість навчання та гармонійний всебічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності. Підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014.

2. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016.

3. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 «Віконечко» / за заг.ред. Л.І. Прохоренко. Тернопіль: Мандрівець, 2020.

4. Принципи навчання дітей, які потребують корекції розумового розвитку. Форми організації навчання в спеціальній корекційній школі / С.П. Миронова, В.М. Синьов. Корекційна психопедагогіка. К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009.

Попович Інна Юріївна,
вчитель-логопед,
Хмельницький заклад
дошкільної освіти № 23 «Вогник»,
м. Хмельницький, Україна

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ В
ІНКЛЮЗИВНОМУ ЗАКЛАДІ**

Диференційований процес навчання в інклюзивній групі

закладу дошкільної освіти. Розвивати можливості дітей та їхні інтереси, задовольняти індивідуальні освітні потреби у ході занять, сприяє організація диференційованого навчання і методика диференційованого викладання.

Диференційоване навчання – організація процесу навчання на занятті з урахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Диференційоване викладання – це концептуальний підхід і практична технологія планування й реалізації навчального процесу, що бере свій початок з усвідомлення важливих відмінностей між дітьми.

Основним видом диференційованого навчання є поділ дітей на групи залежно від рівня навчальних можливостей дітей.

Провідні науковці диференційованого навчання у поділ включають наступні критерії:

- 1) психологічний (здатність до об'єднання та розчленування, характер мислення, пам'яті, мовлення, уваги й уяви);
- 2) навички навчальної праці (планування, самоконтроль, темп письма, читання, обчислення, організованість);
- 3) окремі компоненти вихованості (наполегливість, старанність, ставлення до навчання, громадська активність);
- 4) біологічні компоненти (стан здоров'я, вади мовлення, слуху, зору тощо) [1].

Диференційована технологія навчання допомагає враховувати в навчальному процесі такі відмінності:

- 1) рівень підготовленості – через коригування темпу навчання та ступеня складності матеріалу;

2) індивідуальні стилі навчання – через організацію численних видів діяльності, щоб учні мали змогу отримувати та опрацьовувати інформацію в різний спосіб і на різних рівнях;

3) інтереси – спираючись на схильність, зацікавлення та бажання самої дитини оволодіти певною темою чи виробити певне вміння [2].

Диференційоване викладання передбачає створення навчального середовища та організацію навчального процесу таким чином, щоб забезпечити успішну багатосторонню комунікацію, учасники якої будуть більш відкриті, можуть вільно переходити з однієї групи в іншу. Разом з тим, необхідно забезпечити успішне опанування змістом освіти, передбаченого навчальними програмами, усіма дітям з урахуванням індивідуальних потреб кожного. Це дає можливість створити мобільні групи, об'єднавши дітей за їх навчальними можливостями:

– з дуже високими навчальними можливостями, котрі розв'язують завдання самостійно і вимагають завдань підвищеної складності;

– з високим рівнем навчальних можливостей, котрі володіють навичками самостійної роботи, але потребують контролю і корекції їхньої роботи;

– з середніми навчальними можливостями, такі діти нормально навчаються, але потребують оперативної підтримки й допомоги педагога;

– низькими навчальними можливостями, їм притаманний низький рівень наочності і вони потребують спеціального

підходу педагога [1].

Групи можуть бути гомогенні (однорідні), або гетерогенні (змішані), комплектуватися із 3-4 дітей.

Наголосимо на тому, що формуючи тимчасові групи в інклюзивній групі, педагог повинен так організувати діяльність кожного дошкільника, аби дитина не здогадувався про причини поділу на групи, оскільки це може травмувати його. Вагому допомогу педагогу при цьому надає асистент вихователя.

З урахуванням рівня навчальних можливостей дітей, педагог готує завдання, за допомогою яких дитина могла б успішно реалізувати свої потенційні можливості у засвоєнні навчального матеріалу, сформовані уміння та навички.

Диференційоване навчання на занятті потребує ґрунтовної підготовки вихователя до заняття. При підборі типу та структури заняття необхідно пам'ятати, що високий рівень заняття забезпечується раціональним використанням кожної хвилини, правильною постановою перед дітьми теми, навчальної та виховної мети та конкретних задач заняття. Заняття мають бути дуже різноманітними не тільки через застосування різних методів, але й форм (способів) організації навчальної діяльності [2].

Загальноприйнятими формами (способами) організації навчальної діяльності є фронтальна, групова та індивідуальна робота.

Отже, високий рівень заняття забезпечується раціональним використанням кожної хвилини, правильною постановою перед дітьми теми, навчальної та виховної мети, конкретних задач, що можливо при правильному виборі його типу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. Луганськ: Альма-матер, 2003. 436 с.
2. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. Для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с.

Пужанська Оксана Вячеславівна,
вихователь-методист,
Хмельницький заклад дошкільної освіти
№50 «Лелеченька»,
м. Хмельницький, Україна

**ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ РОБОТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗДО**

У статті представлено суть інтерактивної технології як високо ефективної форми методичної роботи з педагогічними кадрами з метою підвищення рівня професійної компетентності педагогів ЗДО.

Технологічна майстерність педагога, його професійний рівень є основними чинниками в реалізації тих вимог, які висуває суспільство до освіти. Самореалізація особистості педагога сприяє подібній самореалізації дитини. Тому не дивно, що в системі методичної роботи сучасних закладів дошкільної освіти, самореалізації особистості педагогів, формуванню в них гнучких навичок відведено провідну роль. А ефективним напрямом

організації методичної роботи виступають інтерактивні форми взаємодії, як засіб активізації творчого потенціалу та вдосконалення педагогічної компетентності кожного педагога. Тож активно вживаними термінами виступають: «міжособистісна взаємодія», «навички критичного мислення», «інтерактивні технології».

Професія педагога закладу дошкільної освіти і непроста і виснажлива, адже вихователю потрібно затратити багато часу і зусиль для того, щоб організувати новий, творчий, захоплюючий освітній процес. Педагог повсякдень застосовує свою уяву і фантазію, продукує ідеї. Вихователь – центральна фігура в дошкільному закладі. Від того, наскільки педагог критично підходить до аналізу своєї роботи, використовує нові досягнення психолого-педагогічної науки та практики, передовий досвід, шукає ефективні методи та прийоми освітньої роботи з дітьми, дбає про свій інтелектуальний і культурний розвиток, залежить рівень розвитку та вихованості його маленьких підопічних.

Реалізація Базового компонента дошкільної освіти, як стандарту дошкільної освіти в цілому – вимагає від педагогів високого рівня знань, умінь, нетрадиційних підходів до виховання малюків, а також фахової соціально-педагогічної компетентності, постійного самовдосконалення. Саме тому методична робота в закладі дошкільної освіти має бути максимально гнучкою, сприяти підвищенню інноваційного потенціалу педагогів, їх розуміння та прагнення до самовдосконалення, реалізації якості освітнього процесу.

Ефективним засобом підвищенні фахової компетентності педагогів, на сучасному етапі є інтерактивне навчання, тому що передбачає активну взаємодію, дає змогу акцентувати увагу на діяльності, забезпечує міцність знань і свободи самовираження кожного учасника взаємодії. Інтерактивне навчання сприяє формуванню високої мотивації, активної життєвої позиції, командного духу педагогів.

Інтерактивна модель навчання орієнтує учасників на тотальний прояв активності, відкрите спілкування, колективне напрацювання стратегії та координацію спільних дій. Інтерактивні методи це реальний засіб інтенсифікації діяльності педагогічного колективу; це спільна діяльність, під час якої всі учасники поринають у атмосферу співпраці для спільного розв'язання проблем та завдань.

Пріоритетними у змісті інтерактивного освітнього процесу являються: взаємодія один з одним; діалоговий обмін інформацією на паритетній основі (без лідерського домінування); моделювання ситуацій; розігрування рольових ігор (ділових, організаційних тощо); спільне подолання проблем; оцінювання дій один одного та результатів власної поведінки тощо.

Інтерактивне навчання базується на принципах:

- *безпосередньої участі кожного в навчанні* – організатор навчального процесу створює умови, за яких кожен учасник стає активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи тієї проблеми;
- *взаємного інформаційного та духовного збагачення* – навчальний процес організовано так, щоб його учасники мали

змогу обмінятися своїм життєвим досвідом, одержаною інформацією;

- *особистісно орієнтованого навчання* – організатор враховує індивідуальні потреби, інтереси та бажання кожного учасника.

На користь інтерактивного навчання свідчать певні наукові дослідження. При переважно пасивному сприйманні інформації ті, хто навчаються зберігають у пам'яті 10% того, що читають; 20% того, що чують;

30% того, що бачать; 50% того, що чують і бачать. За умов активного сприймання, інформація зберігається в такому обсязі: 80% того, що говорив сам слухач; 90% того, що сам зробив.

Сучасні науковці довели позитивний вплив соціальної взаємодії на становлення ціннісно-мотиваційної сфери дорослої особистості, її світоглядної позиції, емоційно-вольової саморегуляції. Інтерактивні методи адекватно відповідають особистісно орієнтованій моделі дошкільної освіти, вони перспективні й надзвичайно ефективні в розв'язанні різного роду проблем, неоднозначних питань, конфліктних і суперечливих ситуацій. Вони дають змогу подивитися на життєву проблему з різних боків, стати на місце іншої людини, відкрити для себе внутрішнє, приховане, потенційне.

Завдяки використанню інтерактивних методів педагоги мають можливість усвідомити та освоїти такі досить абстрактні особистісні функції: групове ціле покладання; здійснення вибору; особиста відповідальність; творче самовираження; педагогічна рефлексія; ефективна самоорганізація поведінки; спрямування діяльності на саморозвиток та самовдосконалення. Без широкого

застосування діалогових методів складно досягти серйозних змін у педагогічній діяльності, реалізувати особистісно орієнтовану, діяльнісну, компетентнісну моделі дошкільної освіти. Інтерактивні методи спираються саме на ефект групової взаємодії, співпраці, спільної діяльності з розв'язання освітніх завдань. Вони дають змогу педагогам підвищувати власну кваліфікацію, займатись самоосвітою, самовдосконаленням.

Фахівці довели, що для більшості педагогів зі стажем роботи понад 20 років характерними є: емоційне вигорання, втома, зниження толерантності, зростання агресивних форм реагування в умовах напруженості, зниження емоційної стійкості, недостатня мобільність і гнучкість, низький рівень соціальної адаптивності до нових умов життя та креативності. Ці дані актуалізують необхідність пошуку та створення належних умов для відновлення особистісних та професійних втрат досвідченого педагога. Завдання успішно розв'язується саме завдяки використанню діалогових, тренінгових, ігрових форм роботи.

Працюючи з педагогами, доцільно дотримуватися таких принципів організації взаємодії:

- процес навчання має бути проблемно орієнтованим;
- спиратися на індивідуальний життєвий досвід педагогів;
- знання та уміння, отримані педагогами в результаті активного навчання, мають бути для них значущими, мати особистісний сенс;
- педагогам слід надавати можливість перевіряти набуті знання й уміння у своєму реальному житті;

- слід забезпечувати педагогам отримання зворотної інформації щодо досягнутого ними прогресу;
- кожний учасник взаємодії має відчувати повагу до себе;
- усім часникам слід забезпечити право на самовизначення, власну думку, позицію;
- тренер має виконувати функцію зв'язківця між попереднім досвідом учасників і новою інформацією, він повинен бути одним з учасників, а не постійним керівником і контролером.

Завдяки аналізу, рефлексії своєї поведінки, об'єктивації іншими своєї позиції, оцінці різноманітних варіантів, пропозицій, ідей, цінностей педагоги оволодівають умінням усвідомлювати відносність, а не абсолютність будь-якого знання, навчаються мобільності, стають терпимими до інших, не схожих з їхніми власними, навіть протилежними, думками і баченнями.

До основних умов оптимізації педагогічної діяльності завдяки впровадженню інтерактивних методів освіти можна віднести:

- зв'язок змісту розв'язуваних освітніх завдань з існуючими проблемами та життєвим досвідом тих, хто навчається;
- створення між учасниками взаємодії атмосфери доброзичливості, терпимості, довіри;
- забезпечення комфорту, рівноваги, відчуття безпеки, зняття емоційної напруженості й тривожності;
- вправлення в умінні приймати спільні рішення, обговорювати, домовлятися, поступатися, обґрунтовувати власну точку зору, знаходити компроміс, а не очікувати готових приписів тренера (експерта);

- надання педагогам змоги швидко застосувати одержану інформацію.

Методичні форми роботи інтерактивного спрямування дають змогу:

- створити умови для активної пізнавальної діяльності кожного педагога;

- підвищити рівень мотивації, активності й творчості;

- сприяти встановленню відносин співробітництва між колегами;

- формувати організаторські здібності та навички спілкування;

- виробляти вміння приймати нестандартні рішення;

- аналізувати й оцінювати свої дії, рівень власної компетентності;

- набагато краще запам'ятовувати матеріал.

Традиційне навчання більше орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю сутністю є формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість інтерактивні форми орієнтовані на запитання і пошук відповіді. Вони охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, взаємодії.

У роботі з педагогами використовуємо такі інтерактивні форми методичної роботи, як психолого-педагогічні тренінги, різноманітні ігрові вправи, вікторини. Такі форми роботи цікаві для педагогів, вони вносять в освітній процес свіжі думки, нові ідеї, сприяють згуртуванню колективу, мають значні переваги

перед традиційними формами роботи. Їхня оригінальність, новизна викликають інтерес, використання ігрових методів допомагає зняти суб'єктивні бар'єри в спілкуванні (побоювання помилитися, прийняти неправильне рішення тощо). Найчастіше інтерактивні форми роботи використовуємо під час проведення семінарів, семінарів-практикумів, консультацій. Дуже вдалою формою роботи є психолого-педагогічні тренінги, під час яких в ігровій формі, невимушеній, приємній психологічній атмосфері педагоги закріплюють знання, набувають новий практичний досвід, спілкуються з колегами. Термін «тренінг» має ряд значень: «виховання», «навчання», «підготовка», «тренування». Це також цікавий процес пізнання себе та інших, спілкування, ефективна форма набуття знань, умінь і навичок, розширення досвіду. На практиці найчастіше використовуємо такі види вправ:

- для знайомства учасників та згуртування групи, вони допомагають педагогам розкритися, більше дізнатися один про одного;

- для з'ясування очікувань учасників;

- для сприяння міжособистісному спілкуванню, стимулюванню взаємодії та формуванню команди;

- для підвищення активності учасників;

- для сприяння засвоєнню знань – аналіз основних моментів проведеної взаємодії;

- руханки – обов'язкова вправа, адже вона активізує учасників, підвищує їхню увагу, сприяє створенню невимушеної атмосфери.

Групова робота допомагає змінити неконструктивне ставлення до колег на ефективну модель співробітництва. Розвиток особистості педагога нерозривно пов'язаний з його прагненням до самостійного поповнення своїх знань, підвищення професійної компетентності. Зазначимо, що професійну компетентність вихователя закладу дошкільної освіти визначено як здатність вирішувати задачі професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність. Її структурними компонентами є мотиви, системні знання, фахові уміння та професійно значущі якості особистості. Тому одним з основних завдань методичної служби є надання допомоги педагогам у формуванні й удосконаленні навичок самоосвітньої діяльності, що передбачає такі види роботи як: систематичне консультування з питань організації самоосвіти; допомога педагогу у визначенні різних позицій (сильних та слабких) з метою подолання труднощів; постійне інформування про новий передовий педагогічний досвід; підготовка й надання методичних рекомендацій щодо актуальних проблем теорії і практики.

Отже, досягти потрібного рівня підготовки педагогів можливо за умов використання сучасних технологій, побудованих на інтерактивних формах взаємодії, що розвивають творчі й дослідницькі навички. Знання, набуті в досвіді, є власним надбанням, і надалі їх легко застосовувати на практиці. Набутий досвід використання інтерактивних методів у системі методичної

роботи з педагогами свідчить про підвищення її ефективності. Систематичне використання інтерактивних методів та форм методичної роботи сприяє професійному зростанню педагогів, зокрема: розвитку їх творчого потенціалу; удосконаленню комунікативної компетентності; систематизації і конкретизації професійних знань; практичному відпрацюванню певних умінь та навичок педагогів; активному використанню інтерактивних методів у роботі з дітьми. Інтерактивна взаємодія сприяє формуванню творчої особистості педагога, який здатен створити оптимальні умови для розвитку дітей, забезпечити цікаве, змістовне розвивальне середовище. Допомагаючи педагогу самореалізуватися, створюючи умови для його особистісного зростання, ми сприяємо покращенню його роботи з дітьми. Як результат, у дошкільному закладі створено умови для всебічного гармонійного розвитку дітей. Педагоги організують змістовне спілкування, активно взаємодіють з дітьми. В процесі аудиту фахової діяльності педагогічних працівників закладу визначились наступні здобутки:

- сформованість у педагогів потреби у самовдосконаленні;
- підвищення рівня професійної компетентності педагогів;
- забезпечення якості стандарту дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мурована Н.Н. Компетентність педагога як важлива умова його професійної діяльності: монографія. Севастополь: Рибзст, 2006.

2. Методична робота в ДНЗ / Упоряд. Л.А. Швайка. Харків: Основа, 2007.

3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2004. 218

4. Караян А.Г. Активные методы социально-психологического обучения. М., 2003.

5. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2006.

6. Погорелова Л. Методична робота як складова післядипломної педагогічної освіти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. №11.

7. Брюханова Н. Підходи до розуміння компетентності та компетенції в освіті. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2007. № 4.

8. Олійник В.В., Даниленко Л.І. Професійне зростання педагогічних працівників: організаційно – педагогічний аспект. *Методист*. 2003. № 3

Реформаток-Ковальчук Юлія Михайлівна,
вихователь 1-ї категорії
закладу дошкільної освіти №29 «Ранкова зірка»
м. Хмельницький, Україна

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасна соціальна й екологічна обстановка непокоїть людей усієї планети. Щодня ми чуємо про отруєння водойм, повітря, землі, стихійні лиха, що змінюють життя, клімат і рельєф по всій планеті; знищення флори і фауни. Тому нашим дітям необхідно прищеплювати відчуття відповідальності за природу як загальнолюдську й національну цінність, основу життя на землі, гуманний принцип природокористування. Сьогодні одним із напрямків національного виховання є формування екологічної компетентності, культури, гармонійних відносин людини і природи. Ці риси варто формувати з дошкільного віку в цілісній педагогічній системі.

Природа – це наш дім. Ми маємо навчити дітей жити у цьому домі так, щоб у ньому завжди вистачало місця всім: і пташці в небі, і звірям у лісі, і черв'ячку в землі, травичці і квітці, високому дереву і маленькій стеблині, і, звичайно ж, людині. У цьому домі повинен панувати мир та злагода, любов і добро. Малюки повинні бачити красу навколишнього світу, а в цій красі навчитися бачити духовне благородство, сердечність, і на основі цього утверджувати прекрасне в собі. Треба виховувати в дітей бажання охороняти й примножувати все, чим багата рідна земля.

Згідно з вимогами та рекомендаціями, затвердженими Міністерством освіти та науки України, екологічне виховання дошкільнят набуває більшого обсягу та якісно нового рівня. У Концепції екологічної освіти України серед завдань дошкільного виховання визначено формування основ екологічної компетентності, морально-ціннісних орієнтацій особистості, що є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістичних ціннісних орієнтирів щодо природи. У Законі «Про дошкільну освіту» щодо формування нового підростаючого покоління визначена мета виховання – формування гуманної, соціально активної, різнобічної і гармонійної особистості [2].

Екологічне виховання – це система педагогічної діяльності, спрямована на розвиток у дітей екологічної культури. Сьогодні є очевидним, що екологічне виховання дошкільнят – це не лише подання відповідних знань, а й формування у дітей екологічної компетентності, усвідомлення екологічної цінності природного середовища у єднанні з людиною. Екологічне виховання допоможе дитині пізнавати світ у всій його красі, співчувати живим істотам, що страждають, навчить дітей любити природу, дбайливо ставитися до навколишнього середовища, орієнтуватися в основних фактах забруднення природи, прихильно ставитися до тих, хто опікується природою. У малят сформується стійкий пізнавальний інтерес, здивування та захоплення красою, чарівністю, різноманітністю навколишнього світу [1].

Основою для створення освітньої програми для дітей дошкільного віку є Державний стандарт дошкільної освіти. Цей

документ окреслює оптимально необхідні, однак достатні для дітей дошкільного віку знання та вміння з різних сфер суспільного життя. Педагогічний процес повинен бути спрямований на формування таких психологічних властивостей особистості, як потреба у спілкуванні з природою, інтерес до пізнання її законів, мотиви поведінки й діяльності з охорони природи.

Вихователь реалізовує такі завдання екологічного виховання:

- виховання гуманного ставлення до природи;
- формування системи екологічних знань та уявлень про природу;
- розвиток уміння бачити і відчувати красу, привабливість кожного елемента довкілля, милуватися і захоплюватися ними;
- включення в посильну еколого-зорієнтовану діяльність [1].

«До природи не носи шкоди», – це важливий висновок, до якого мають дійти діти, спілкуючись із навколишнім середовищем. Вирішення цих завдань забезпечить активне спілкування дошкільника з природним довкіллям і сприятиме їхній соціалізації. У кожній віковій групі реалізуються певні програмові завдання ознайомлення дітей із природою. Вони передбачають поступове засвоєння природничих знань. Дітей 2-х, 3-х років життя знайомлять із рослинами, тваринами, явищами неживої природи, привчають виокремлювати їх у просторі, виділяти і правильно називати деякі прикмети рослин, імітувати рухи і голоси тварин. При цьому в дітей удосконалюються аналізатори (візуальний, слуховий), розвивається інтерес і увага до побаченого, формується добре ставлення до них [2].

У дітей 4-го року життя формуються уявлення про предмети і явища природи, з якими вони постійно зустрічаються в житті, підводять їх до установаження таких зв'язків, які діти можуть пізнати в процесі предметно-чуттєвої діяльності на заняттях, іграх і відобразити їх у формі конкретних уявлень. У процесі засвоєння знань у малюків утворюються більш високі форми пізнавальної діяльності. Дітей учать спостерігати, виділяти окремі прикмети рослин, тварин, порівнювати об'єкти, групувати їх за зовнішніми ознаками. Діти 4-х років можуть підійти до встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Біля 5-ти років у дітей формується вища форма наочно-образного мислення. Вони можуть засвоювати узагальнені знання. Дітей учать виділяти особливості будови рослин, тварин і встановлювати їх залежність від умов проживання. До приходу в школу в дітей повинна бути розвинута спостережливість, допитливість, любов і дбайливе ставлення до природи, здатність знаходити в ній красиве, інтерес до сільськогосподарської праці [2].

При доборі матеріалу для знайомства з природою, потрібно враховувати принципи доступності, науковості. Наукове пізнання світу відбувається тоді, коли даються правильні уявлення й залучається чуттєвий досвід дошкільників, аналізуються зв'язки і залежності між об'єктами і явищами. Ураховується також принцип енциклопедичності – добір матеріалу з різних галузей природознавства; краєзнавчий принцип, що передбачає вивчення природи на місцевому матеріалі; а також знайомство з об'єктами, яких немає в даній місцевості за допомогою наочних посібників. У

процесі ознайомлення дітей із природою в дитячому садку використовують різні методи: наочні (спостереження, розгляд картин, демонстрація фільмів); практичні (дослід, ігровий метод, праця); словесні (розповіді вихователя, читання художніх творів, бесіди).

Найкращий результат дає спостереження. Спостереження – це цілеспрямоване планомірне сприймання предметів та явищ, під керівництвом вихователя. Спостереження розрізняють за тривалістю (короткотривалі, довготривалі); за формою організації дітей (індивідуальні, групові, колективні); за дидактичною метою (первинні, повторні, заключні).

Заняття – це основна форма організації дітей при ознайомленні з природою. Заняття проводять у певні години за розробленим планом, згідно з програмою. Заняття будують так, щоб у процесі ознайомлення з природою здійснювався розвиток мовлення й пізнавальних здібностей дітей, виховання інтересу й любові до природи. Головне в занятті – це засвоєння всіма дітьми програмного матеріалу. Екскурсія – це заняття, на якому діти спілкуються з природою у звичайних умовах: у лісі, полі, саду, гаю. Щоденні прогулянки широко використовують для ознайомлення дітей усіх вікових груп із природою. Ознайомлення дітей із природою в закладі дошкільної освіти вимагає постійного безпосереднього спілкування з нею.

Однією з умов, що забезпечує це, є організація в закладі дошкільної освіти куточка природи. Праця і спостереження дітей за рослинами і тваринами в куточку природи організовується протягом року. Праця в куточку природи проводиться щоденно.

Діти спостерігають за рослинами і звикають до бережного ставлення до них, оволодівають елементарними трудовими навичками, привчаються до спільної праці з дорослими, одне з одним, а потім самотійно.

У кожному закладі дошкільної освіти є своя ділянка, де діти проводять більшу частину часу, особливо в теплу пору року. Ділянка – це місце для ігор, прогулянок, занять, спостережень за рослинами і тваринами протягом усього року. Діти разом із вихователем вирощують рослини, доглядають за ними, одержують конкретне уявлення про їх розвиток. У процесі догляду за рослинами в них виробляється уміння правильно користуватися простими знаряддями по обробці землі і догляду за рослинами, формується бережне ставлення до природи.

Суттєвим компонентом екологічного виховання є постійне ознайомлення малят з художнім словом, літературними творами. Глибшому зацікавленню дітей навколишньою дійсністю сприятимуть підібрана дорослим інформація з художніх і науково-популярних творів екологічної спрямованості (наприклад, В.О. Сухомлинського, Д. Павличка, Л. Костенко тощо), розповіді дорослого з власного досвіду спілкування з живою природою. Особливо цікаво дітям, коли мова йде про тварин. Тут на перший план виходять українські народні казки.

Отже, у кожного члена суспільства необхідно формувати активну позицію «захисника і друга» світу природи, ціннісне ставлення до природи, до життя. Треба показувати дітям, що люди займають більш сильну позицію стосовно світу природи. Тому слід спрямовувати всі зусилля на те, щоб усе живе на землі

розвивалося і приносило радість, і треба виховувати дитину так, щоб вона вмiла бачити позитивний результат своєї діяльності, щоб милування природою, її захист стало для неї життєвою потребою, а відчуття відповідальності – життєвою необхідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку. Оксфорд, 1987. 125 с.

2. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навчально-методичний посібник / за заг. ред. О.І. Пометун. Дніпропетровськ, 2014. 120 с.

Сніцаренко Раїса Дмитрівна,
вихователь вищої категорії
закладу дошкільної освіти №29 «Ранкова зірка»,
м. Хмельницький, Україна

ПРИРОДОТЕРАПІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОЗДОРОВЧО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Для збереження і зміцнення здоров'я дошкільників необхідна науково обґрунтована система засобів, спрямована на поліпшення медичного, психологічного і педагогічного супроводу дитини в розвивально-освітньому середовищі закладу дошкільної освіти. У контексті нашого дослідження надзвичайно важливого значення

набуває думка про те, що терапія природою може бути частиною процесу оздоровлення дітей, які повинні усвідомити себе невід'ємною часткою живої природи й саме в цьому запорука їхнього здоров'я [2].

Проблематика природотерапевтичних впливів є малодослідженою галуззю педагогічної психології, хоча останнім часом науковці надають їй певної уваги. Зокрема природотерапії присвятили свої публікації такі вчені, як: І.М. Румянцева, Р.М. Грановська, А.Ю. Капська, О.А. Федій та ін. Проте питання використання терапевтичних форм роботи з опорою на засоби природи в оздоровленні дітей до цього часу мало висвітлювалося в науково-методичних журналах і збірниках, а також не було предметом дослідження.

Екотерапія, у нашому розумінні, – це, в першу чергу, оздоровчий вплив на організм людини засобами природи. Доцільно розглянути процес навчання крізь призму оздоровлення дитини шляхом впливу на неї оточуючого природного середовища. Так, науковець Т. Резер робить висновок, що успіх розв'язання проблем сучасної гуманістично-орієнтованої педагогіки можливий лише за умови інтеграції медичних і педагогічних наук. На сучасному етапі розвитку суспільства таке взаємне проникнення має бути визнаним пріоритетним, зорієнтованим на забезпечення самореалізації особистості [3].

Великого значення дидактичному природному матеріалу, цілеспрямованому використанню педагогом певних природних засобів в організації навчально-виховного процесу, надавали Р. Штейнер, Я. Коменський, С. Шацький, В. Сухомлинський,

О. Захаренко.

До природотерапевтичних факторів належать:

1. Природотрудотерапія – це зміцнення здоров'я в процесі помірної роботи на природі – в саду городі і т.д.

2. Гідротерапія – використання водних процедур, купань для профілактики захворювань.

3. Аеротерапія – лікування повітряними ваннами. Особливо корисне зимове морозне повітря, позбавлене мікробного забруднення.

4. Геліотерапія – загорання на сонці. Воно знижує сприйнятливність до ракових захворювань в 10-30 разів.

5. Педотерапія – лікування ґрунтом в прямому і переносному сенсі. Тут треба виділити ще одну сторону, яка дуже корисна для здоров'я, – це ходіння по землі босоніж.

6. Ландшафтотерапія. Мальовничий ландшафт піднімає настрій, підносить душу людини, знімає стрес, відволікає від важких переживань. Сосняки з сухим, просоченою фітонцидами і легкими іонами повітрям вже давно широко використовуються для лікування легеневих захворювань.

7. Лікування тишею. Шум викликає найрізноманітніші захворювання: від легкого нездужання до виразки шлунка, важкого виснаження нервової системи. Спів птахів, шелест дерев, дзюрчання струмка, звуки дощу – все це надає оздоровчий вплив на нервову систему людини, відновлює сили людини, підвищує працездатність і творчий потенціал [4].

Зростання хронічних захворювань людей пов'язане з екологічним станом оточуючого середовища, а також з

підвищенням алергічної реакції організму на медичні препарати і лікувальні засоби. Подолати таке становище спроможна терапія ароматами (ароматерапія).

Ароматична терапія – метод впливу на стан почуття організму людини за допомогою запахів. [5]. Нині відомо, що листя дерев виділяють до 200 різних речовин. Тільки ялиця, наприклад, виділяє їх близько 60.

Як стародавні, так і сучасні наукові дослідження довели, що запахи здатні зміцнювати м'язову силу, стимулювати діяльність органів дихання, підвищувати загальний тонус організму і настрій. Найдоступнішим засобом ароматерапії є використання подушечок з певними травами (лаванда, хвоя, шишки хмелю, розмарин, рута, м'ята), що допомагає регулювати психічний стан дитини [2].

Аеротерапія – застосування з профілактичною та лікувальною метою чистого повітря. Аеротерапія поліпшує нервову регуляцію і збагачує організм киснем. Застосовується у вигляді повітряних ванн (теплих, прохолодних чи холодних). Звичайно аеротерапію поєднують з ходінням та рухливими іграми [5].

Музикотерапія – лікування музикою. Музикотерапія – це ліки, які потрібно слухати. Піфагор і Аристотель відзначали лікувальну дію музики для душі й тіла. Авіцена називав музику найсильнішим засобом профілактики нервово-психічних розладів. Гіппократ вважав музику і медицину божественним союзом. Медиками встановлено, що позитивне емоційне збудження під час звучання приємних мелодій підвищує тонус головного мозку, поліпшує обмін речовин, стимулює дихання, кровообіг [3]. Відомо, що

народна і класична музика значною мірою містить елементи природних звуків, зокрема спів птахів і голоси тварин [2].

Казкотерапія – лікування казковою атмосферою. Саме екологічні казки мають великі потенційні можливості у формуванні ціннісного ставлення до природи дошкільників. Вміле використання казки дозволяє педагогу розкрити певні біологічні закономірності, значення рослин і тварин у природі та в житті людини, сформуванню знання про екологічні зв'язки, про те, що природа не просто корисна, а й життєво важлива [4].

Зоотерапія. Про лікувальні здібності тварин було відомо близько 10 тис. років до нашої ери. У Вавілоні, Єгипті, Римі люди мали у своїх будинках тварин і знали, що вони можуть попередити йвилікувати захворювання серця, покращити настрій, самопочуття. Тварин вважають психотерапевтами від природи. Дослідження показали, що у присутності тварин діти відчувають себе більш спокійно, впевненіше. При спілкуванні з тваринами знижується артеріальний тиск, рівень холестерину, підвищується імунітет організму, заспокоюється нервова система [4].

Рослинотерапія. Натуральні засоби безпечні для життя людини. Серед рослинних засобів більш ефективною силою лікування володіють ті, що ростуть у середовищі існування людини. Для нашого дослідження цікавими є такі види рослинотерапії як дерево терапія, квіткотерапія і терапія кімнатними рослинами. Їх колір, аромат, шелест листя сприятливо впливають на наші органи чуття: на зір, слух, нюх тощо [3].

Хромотерапія або кольоротерапія – лікування світлом і кольором. Як зазначає Б. Базима, кольори – це об'єктивно втілені

емоції, тобто кольори відкривають перед людиною простір емоцій. Лікувальні якості кольору відомі давно і широко використовуються в освіті, медицині.

Фітотерапія – давній спосіб лікування травами. Лікарські рослини володіють вітамінним комплексом, що дієво впливає на самопочуття. Фітотерапія застосовується при захворюванні усіх органів, систем людини, відіграє значну роль на етапі реабілітації як підтримуюча терапія, особливо при хронічних захворюваннях, може виступати як один із засобів підвищення фізичної активності людини [3]

Кліматотерапія. Помітний тісний взаємозв'язок метеорологічних чинників зі станом здоров'я людини. Біологічна дія клімату різноманітна: заспокоює й тонізує нервову систему, поліпшує регуляцію фізіологічних функцій, активує обмін речовин, функції дихання, кровообігу, травлення, підвищує імунітет, опір організму до інфекційних захворювань [5]

Природа є найбагатшим середовищем для розвитку сенсорних систем дитини (слуху, зору, нюху, смаку, дотику) [5] Найбільш цілющими та ефективними чинниками гармонізації духовно естетичного світу дитини стають саме природні засоби.

Отже, узагальнення вищевикладених підходів дає підстави для висновку про те, що екотерапія – це позитивний вплив природи на дитину з метою збереження її особистого здоров'я. Водночас ми розглядаємо природотерапію як специфічну педагогічну технологію збереження і корекції здоров'я та активізації пізнавальної діяльності дошкільників, особливо тих, що постраждали внаслідок війни на засадах впливу об'єктів

природного оточення, як педагогічне «лікування» засобами природи у освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артемова А. Кімнатні рослини. СПб. : Диля, 2001. 160 с.
2. Батищева Г. Музикотерапія як метод психокорекції. *Психолог*. 2005. – № 14. С. 25–32.
3. Денисенко Н.Ф. Через рух – до здоров'я дітей : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 138 с.
4. Нетрадиційні методи в корекційній педагогіці / упорядн. М.А. Поваляєва. Фенікс, 2006. 349 с.
5. Сущева І.В. Особливості екологічного виховання дошкільнят. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб.наук.пр. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори», 2009. Випуск 3. С. 53-57.

Столяр Олена Володимирівна,
вчитель-логопед Хмельницького
ЗДО № 1 «Капітошка»,
м. Хмельницький, Україна

ЗНАЧЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Педагоги закладів дошкільної освіти констатують той факт, що з року в рік серед вихованців збільшується кількість дітей, які мають мовленнєві порушення. Як правило, ці порушення носять

комплексний характер та охоплюють як фонетико-фонематичну, так і лексико-граматичну сторони мовлення. Водночас, у дітей з порушеннями мовлення проявляються і деякі особливості розвитку психічних процесів. Увага у них характеризується нестійкістю, нижчим рівнем показників її довільності, труднощами у плануванні своїх дій. У даної категорії дошкільнят помітно знижена слухова пам'ять і продуктивність запам'ятовування [1].

Зазначають, що вони часто забувають складні інструкції, опускають деякі їх елементи та змінюють послідовність запропонованих завдань. Саме тому, корекційно-розвиткова робота з дітьми з мовленнєвими порушеннями має бути спрямована як на розвиток усіх ланок мовлення, так і на розвиток психічних процесів. Можемо це реалізувати під час ігор.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання дітей. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку.

У системі навчання і виховання дошкільників активно використовуються дидактичні (навчальні) ігри. Вони підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості і, як наслідок, підвищують рівень успішності дошкільнят.

Дидактична гра – це різновид гри з правилами, в якій діти уточнюють, поглиблюють, розширюють, систематизують та застосовують отримані раніше знання.

Метою дидактичних ігор є формування у дітей уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. У дидактичній грі дві цілі: одна з них – навчальна, яку переслідує дорослий, а інша – ігрова, заради якої діє дитина. Необхідно, щоб ці дві цілі доповнювали одна одну і забезпечували засвоєння програмного матеріалу [3].

Дидактична гра дозволяє забезпечити потрібну кількість повторень при збереженні позитивного емоційного ставлення до завдання.

Вчені поділяють дидактичні ігри на три основні види:

– ігри з предметами (іграшки, природні матеріали). У цих іграх діти вчаться порівнювати, встановлювати подібність і відмінність предметів, знайомляться з властивостями предметів і їх ознаками: кольором, величиною, формою, якістю.

– настільно-друковані. Вони передбачають дії не з предметами, а з їх зображеннями. Діти уточнюють свої уявлення, систематизують знання про навколишній світ, розвивають розумові процеси та операції, просторові орієнтації, кмітливість, увагу.

– словесні. Вони змушують дітей оперувати уявленнями, мислити про речі, з якими на той час вони не діють, використовувати набуті знання у нових ситуаціях і зв'язках [2].

Безсумнівно, дидактичні ігри є найпотужнішим засобом для розвитку дітей ще й тому, що їх можна рекомендувати для використання батькам в домашніх умовах.

Гарна, розумна і цікава гра активізує увагу дітей, знімає психологічне і фізичне напруження, забезпечує легке сприйняття

нового матеріалу.

Для дієвих прийомів для реалізації вищезазначеного, пропонуємо систему настільно-друкованих ігор «Логограйкові рядочки» для автоматизації та диференціації свистячих, шиплячих та сонорних звуків у словах, словосполученнях та реченнях, розвитку сприйняття, уваги, пам'яті із використанням ігрових полів, гральних кубиків, різнокольорових фішок та камінців. Метою розробленої системи є як активізація мовлення дошкільнят, закріплення правильної вимови звуків, розвиток фонематичних процесів і зорового сприйняття, збагачення словника, вміння узагальнювати та орієнтуватись у просторі, так і розвиток пам'яті, мислення, уваги.

Система настільно-друкованих ігор «Логограйкові рядочки» стане у нагоді для використання в освітній діяльності вчителів-логопедів, вихователів логопедичних груп та батьків.

Для дітей логопедичні заняття з автоматизації звуків бувають важкими та одноманітними. При важких мовних порушеннях, автоматизація звуків зтягується, дитині довго не вдається правильно вимовляти поставлений звук у складах, словах, словосполученнях та реченнях. Багаторазове повторення одного й того ж мовного матеріалу втомлює дитину. Щоб підвищити інтерес дітей до логопедичних занять, потрібні творчі завдання, нові підходи до вправ на закріплення правильної вимови.

Одним із найбільш дієвих видів діяльності на етапі автоматизації та диференціації звуків вважаю використання настільно-друкованих ігор, які можемо використовувати для занять з дітьми з порушеннями мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаврілова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський. 2011. 198 с.
2. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. 3-тє видання, доповнене. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан. 2009. 160с.
3. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: Програмно-методичний комплекс. Київ. 2012. 61с.

Сторожук Наталія Олександрівна

здобувач другого(магістерського) рівня вищої освіти,
зі спеціальності 012 Дошкільна освіта
Хмельницька гуманітарно - педагогічна академія,
вихователь ХЗДО №53 «Веселка»,
м. Хмельницький, Україна

НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДОШКІЛЬНИКАМ В УМОВАХ ВІЙНИ

На даний час в Україні люди перебувають в жахливих станах сьогодення під час війни .Як дорослі, так і діти відчують розгубленість ,страх та паніку, але звісно найбільше це стосується дітей. Тому ми, дорослі, маємо підтримати дітей та надати їм психологічну підтримку ,допомогу, розрадити у нелегких для них буднях.

Ключові слова: психологічна підтримка, спілкування, безпека, допомога, емоції.

При спілкуванні з дітьми потрібно спочатку налагодити контакт, щоб вони могли довіряти, ділитися найпотаємнішими думками. Тому педагогу потрібно продемонструвати свою надійність, дати дитині зрозуміти те, що зробите усе можливе, щоб її захистити і вона могла відчувати себе в безпеці. Дитина має відчувати, що вона не одна, а поруч з нею є безпечний порадник, який буде допомагати їй. Показати дитині що ви є тою «горою», за яку можна заховатися від усього на світі. Потрібно з дитиною обговорити ситуацію, що склалася у її житті, пояснити чому так відбувається. Налаштувати дитину на те, що її житті скоро усе налагодиться [1, с. 15].

Під час таких розмов діти мають відчувати, що ви до них ставитесь серйозно і при тому вони мають відчувати безпеку. Тому найперше це мають бути позитивні емоції. Їх можна отримувати від почутої музики, розгляду красивих картинок та фото, веселих танців, смішних історій та звісно ж цікавих ігор. Якщо дитині важко відкритися, потрібно пояснити, що це нормально, але така невпевненість у дитини зникне, коли вона буде відчувати підтримку дорослого. Дитиною потрібно цікавитися, що вона любить, чим захоплюється, це для того щоб краще її пізнати та підібрати певні вправи ігри та заняття для кращої співпраці.

З дітьми дошкільного та молодшого віку можна читати або ж створювати власні казки, історії з хорошим фіналом. Так дитина зможе фантазувати, розвивати свою впевненість. Хорошим доповненням спільного читання буде пиття теплих напоїв загорнувшись у ковдру або ж в обійнявши свою улюблену іграшку. Це дасть дитині відчуття впевненості, захищеності, довіри.

Цікавим для дітей буде перегляд кумедних мультфільмів з повчальним фіналом та поїдання смачної їжі. Можна дітей зайняти корисними справами ,щоб їх відволікти від проблем суспільства. Хорошим для малечі будуть заняття із використанням піску, пластиліну, тіста, глини. Ліплення знімає напругу, дає відчуття контролю. Взаємодія з такими матеріалами дасть змогу дітям виразити свої переживання за допомогою образів. І будь-яка дрібна моторика повертає мову, заспокоює, нормалізує і призводить думки в порядок.

Доречними будуть гумор та веселі забави. Важливо дитині забезпечити емоційним комфорт, адже емоційно захищена дитина активна, самостійна, тому дуже багато залежить від педагога та його діяльності [2, с. 227].

Одним із ефективних методів у психологічній підтримці для дітей є гра. Вона допомагає дітям розвивати, пізнавати навколишнє середовище та розкривати свій світ дитинства. Педагоги часто використовують психологічні ігри , які спрямовані на розвиток пам'яті, реакцій, кмітливості, уваги. Вони допоможуть проявити почуття, побороти сором'язливість і розвинути впевненість в собі.

Ось для прикладу декілька із них: «Забавні малюнки» гра призначена для дітей молодшого шкільного віку.

На десяти аркушах паперу потрібно намалювати кумедні тваринки, овочі, фрукти та дати кожному із них цікаву назву потрібно декілька раз повторити їх назви. Потім картинки прибирають, через декілька секунд знову показують, а діти вгадують їх назви.

«Дегустатор» гра призначена для старших дошкільнят , якщо її трішки ускладнити. Дітям показують фрукти, овочі, згодом ріжуть їх на шматочки і діти з закритими очима мають відгадати, що це за фрукти чи овочі. Також можна ускладнити завдання, нарізати не усі смаколики та щоб діти відгадали, чого не порізали на тарілку.

«Як поєднати слова ?» гра розвиває уяву, вміння встановлювати асоціативний зв'язок. Вона призначена для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку Наприклад, слова «корова» і «трава» Діти повинні пояснити, як ці слова між собою поєднані.

Також діткам можна запропонувати гру «Моє ім'я». Дитина обирає іграшку, дає їй ім'я, розповідає про риси характеру, що вона відчуває .Варіантів такої гри може бути дуже багато. Головне правило в іграх – не зашкодити дитині.

Можна також грати в пальчикові ігри та використовувати різноманітні доповнення, а саме: фарби, резинки, різні м'ячики, су-джок.

Сюжетно-рольві ігри є важливим етапом в житті дітей . Вже від 1-2 років дитина імітує поведінку батьків .На першому місці у грі дитині відводиться місце почуттям та відносинам дитини. Від 3 років дитина розігрує сценарій та придумує свої історії .Від 4-6 років дитина прагне самостійно проявляти ініціативу , грає за правилами. А Згодом за допомогою гри дитина може побачити свою поведінку ,краще зрозуміти оточуючих ,а для батьків чи педагогів такі ігри дозволяють більше пізнати дитину та її внутрішній світ.

Розмальовки є також ефективною терапією при психологічній допомозі. Можна їх розфарбовувати олівцями, фломастерами або ж спонжиками, ватними паличками використовуючи також різноманітну палітру кольорів.

Усі методи та рекомендації ,що були вказанні у статті можуть бути корисними для кожної дитини. Які будуть найкращими для кожної дитини потрібно підбирати індивідуально. Головне дати дитині впевненість в собі та її діях. Щоб вона була налаштована на успішне світле майбутнє. А ті моменти негативні які були у дитячому житті, їх необхідно пережити і навчати дітей їх відпускати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1.Горбунова В. Дошкільна педагогіка : навч.посібн., Київ, 2016 320с.
- 2.Марінушкіна О.Є., Замазій Ю.О. Порадник практичного психолога. Х .:Вид. група Основа, 2007. 240с.
- 3.Поніманська Т .Дошкільна педагогіка :підручник 3-тє вид ., випр .Київ : Академвидав ,2015 .447с.

Терлецька Юлія Володимирівна,
вихователь Хмельницького
ЗДО № 39 «Котигорошко»,
м. Хмельницький, Україна

АСИСТЕНТ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК УЧАСНИК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Асистент вихователя допомагає в організації навчально-виховного процесу у групі з інклюзивним навчанням; надає допомогу дітям з особливими освітніми потребами в організації робочого місця; проводить спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів і потреб; допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю дитини; співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробці індивідуальної програми розвитку. Асистент учителя забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці. Веде встановлену педагогічну документацію.

Співпрацюючи з вихователем, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб дитини; здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнів. Сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, покращенню їхнього психоемоційного стану. Стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі в науковій, технічній, художній творчості. Створює навчально-

виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.

Разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює навчальні досягнення учнів; оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня.

Асистент на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини бере участь у розробці індивідуальної програми розвитку.

Постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу; інформує вихователя групи та батьків про досягнення дитини. Дотримується педагогічної етики, поважає гідність дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства. Постійно підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру

Асистент вихователя своєю діяльністю доповнює зусилля інших педагогів і фахівців. Таким чином, він сприяє більш ефективному навчанню учнів, зокрема з особливими потребами. Свої робочі завдання він отримує від вихователя та від спеціалістів, які працюють з дитиною.

Отже, роль асистента вихователя у навчально-виховному просторі дитини з особливими освітніми потребами (ООП) надзвичайно велика. Виконуючи свою місію, асистент повинен стати для свого підопічного наставником, вихователем, другом, який щохвилини, щосекунди, щомиті поруч. Він розуміє не лише слова і думки дитини, а й її погляд, відчуття, душевний стан.

Асистент вихователя повинен мати комунікативні та організаційні здібності, здатність співчувати, співпереживати; ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на творчу педагогічну діяльність, навички вирішення конфліктних ситуацій. Сьогодні в Україні відбувається формування нової освітньої політики, яка передбачає включення кожної дитини у загальноосвітній процес і тим самим забезпечує реалізацію її права на освіту. Тому саме асистент вихователя найкраще зможе допомогти дитині з ООП адаптуватися у освітньому середовищі, покращити психоемоційний стан, стимулювати розвиток соціальної активності вихованця, сприяти виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі в науковій, технічній, художній творчості, створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.

2. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А.Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

3. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвєєва М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. / за заг.

ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010.
260 с.

Ференс Наталія Миколаївна,
вихователь-методист
ХЗДО № 23 «Вогник»,
м. Хмельницький, Україна

ДЕФІНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ В ДОСЛІДЖЕННЯХ

Спілкування важлива складова життя кожної особистості оскільки протягом всього життя ми спілкуємось безпосередньо і опосередковано з людьми, постійно контактуємо з ними. Життєвий досвід, який особистість поступово нагромаджує, дає змогу знайти вирішення певних проблем, відповісти на запитання, набувати життєві компетентності.

Поняття «спілкування» вживається у психологічній літературі в різних значеннях: як обмін думками, почуттями, переживаннями (Л. Виготський, С. Рубінштейн); як один із різновидів людської діяльності (Б. Ананьєв, М. Коган, І. Кон, О. Леонтьєв); як специфічна, соціальна форма інформаційного зв'язку (О. Урсун, Л. Резніков); як взаємодія, стосунки між суб'єктами, які мають діалогічний характер (Г. Андрєєва, В. Соковнін, К. Платонов).

При цьому поняття «спілкування» розмежовується з поняттям «комунікація»[7]. Останню тлумачать як передачу інформації в межах взаємодії різних систем, яка може мати однобічний характер.

Звідси приходимо до висновку, що спілкування, як дефініція, – це соціальне явище, яке виникає в процесі суспільно-трудової діяльності як потреба людей сказати щось одне одному. Суспільна сутність спілкування виявляється в його змісті, функціях, видах, формах, способах і мотивах.

З дефінітивного погляду, спілкування має структуру і традиційно розглядають три сторони спілкування: передача інформації (комунікація), взаємодія (інтеракція) і взаємосприйняття (перцепція).

Комунікативна сторона спілкування – це обмін інформацією між людьми. Інтеракція (взаємодія) – це обмін діями, вчинками. Перцептивна сторона процесу спілкування – це взаємосприйняття партнерами одне одного, інтерпретація одержаних результатів, взаємооцінювання тощо. В єдиному процесі спілкування можна виділити три взаємопов'язані сторони: комунікативну (передача інформації), інтерактивну (взаємодія) і перцептивну (взаємосприймання) [7].

Спілкування – це сукупність зв'язків і взаємовпливів, що виникають і закріплюються між людьми в процесі спільної діяльності. Регулятором цих зв'язків є соціальні норми, тобто зразки відносин, поведінки, взаємодії, що виробляються в соціальних групах або в суспільстві в цілому. Важливе значення для розвитку особистості, як соціальної особи, має знання норм

поведінки [5]. Ці норми розповсюджуються завдяки механізмам соціального контролю. У окремих соціальних групах ці норми гнучкі, дозволяють змінювати поведінку в досить широких межах, в інших – нормативні вимоги дуже суворі.

Залежно від контингенту учасників спілкування розрізняють: міжіндивідним, індивідно-груповим та міжгруповим. За мірою опосередкованості вирізняють безпосереднє і опосередковане спілкування, за тривалістю – короткочасне і тривале, за завершеністю – закінчене та незакінчене. Специфічним є так зване особистісне спілкування, яке має свою мету, засоби і прийоми [3].

На кожному етапі соціального розвитку особистості в конкретному суспільстві на основі засвоєних норм установлюється певний баланс тенденцій «відкритості» і «закритості» її внутрішнього світу. Якщо партнери зі спілкування мають схожі нормативно-ціннісні системи, між ними може виникнути особлива форма особистісного спілкування – резонансне спілкування.

Резонансне спілкування, резонансне розкриття внутрішнього світу можливе між людьми з різних етнічних, культурних, статеві-вікових груп, професійних та макро- і мікросоціальних груп, але ці люди обов'язково мають належати до особливої спільності з єдиною нормативно-ціннісною культурою, яка їй сприяє їх душевному зближенню. Резонансне спілкування є вибіркоvim. Це стосується не лише вибору партнерів, а й змісту спілкування.

Зовнішньою ознакою резонансного спілкування є обмін знаками, натяками. На відміну від «етикетної» форми спілкування, яка має рольовий, ритуальний характер, умовою виникнення резонансного спілкування є відкритість партнерів [6].

Є такі види діяльності, де спілкування займає провідну, професійно значущу позицію і переходить у категорію функціональну. Це, насамперед, ми акцентуємо, в міру своєї професійної діяльності, – педагогічне спілкування, яке в навчанні та вихованні є інструментом впливу на особистість.

Педагогічне спілкування – це система методів і прийомів, що забезпечують реалізацію цілей і завдань педагогічної діяльності, а також організують, спрямовують соціально-психологічну взаємодію педагога та вихованців [5].

Оптимальним педагогічним спілкуванням є таке, при якому: створюються найкращі умови для розвитку мотивації учнів і творчого характеру навчальної діяльності; відбувається сприяння правильному формуванню особистості; забезпечується сприятливий емоційний клімат навчання; унеможлиблюється виникнення психологічних бар'єрів; забезпечується управління соціально-психологічними процесами в дитячому колективі; максимально використовуються особистісні особливості педагога.

Суб'єкт-суб'єктна специфіка педагогічного спілкування вимагає перегляду ролі педагога та дітей у їхній взаємодії.

З одного боку, дитина перетворюється з об'єкта зовнішніх впливів на активного суб'єкта власної діяльності, рівноправного партнера по спілкуванню. З іншого боку, така зміна позицій вимагає від педагога певного типу управління діяльністю дітей. Сутність такого продуктивного управління полягає у зміні позиції учня, у розвитку його спроможності до самоуправління (саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю) власною діяльністю. Педагогу необхідно знайти золоту середину, яка б

забезпечувала взаємодію, взаємосприйняття, взаєморозуміння без виділення когось із партнерів як домінуючого. Така позиція, безумовно, вимагатиме значної роботи не лише з боку вчителя, а й з боку дітей, до чого обидві сторони спілкування мають бути готові. Діалогічне спілкування в педагогічній діяльності стане правилом тільки за умови формування гуманістичного за своїм характером комунікативного ядра особистості, як у педагога, так і у дитини [4].

Щоб людина не відчувала психологічного дискомфорту, спілкування має бути завершене. Вичерпаність змісту комунікації або спільних дій не завжди свідчить про те, що взаємодія завершена. Часто буває так, що емоційний контекст взаємодії ще не вичерпано [6].

Дефінітивний підхід доводить, що для ефективності спілкування важливою є оцінка взаєморозуміння, прагнення зрозуміти, яка причина дії співрозмовника. Таким чином стверджуємо, під час розмови йде дослідження внутрішнього стану іншого, через зовнішнє спостереження за словами, жестами, мімікою, вчинками, поведінкою, а також, як він інтерпретує результати спостереження. Сприймання одне одного в процесі комунікації має назву перцептивних дій.

Як доводять результати досліджень, існують особливі механізми міжособистісного сприйняття, які суттєво впливають на те, як ми розуміємо одне одного, – ідентифікація, рефлексія і стерео типізація, як дефініції цієї проблеми

Ідентифікація – це усвідомлене або неусвідомлене уподібнення себе з іншою людиною й іншої людини із собою. Це

допомагає зрозуміти вчинки одне одного.

Рефлексія – це усвідомлення як вона ставиться до тебе в конкретній ситуації, взаємодії. Психологи порівнюють цей механізм з подвоєним дзеркальним відображенням : людина, відображаючи іншу, відображається сама у дзеркалі сприйняття цієї людини.

Третій механізм – стереотипізація, тобто причини його дій інтерпретуються через співвіднесення з певним узагальненням. Стереотип у спілкуванні – це сформований образ людини, яким користується як штампом. Найчастіше формування цього штампу-образу відбувається під впливом узагальнення інформації, отриманої з різних джерел. В дослідженнях психологів було виявлено поширені загальні стереотипи, які пов'язують зовнішність людини з її характером. Оцінка людини за такими еталонами може серйозно деформувати відносини з нею [6].

Про чудову потребу, властиву людині, чи не найкраще сказав Антуан де Сент – Екзюпері: «Найбільша розкіш на Землі – розкіш людського спілкування». У психолого-педагогічній літературі робиться наголос на гуманістичному характері спілкування педагога з вихованцями, на необхідності володіння ним як професійним інструментом своєї діяльності.

Сучасна наука й експериментальна практика підтверджують ефективність педагогіки співробітництва, яка відстоює необхідність поваги до особистості дитини і визнання її унікальності, потребу демократичного діалогу з нею.

Програма «Дитина» розглядає, зокрема, мовне спілкування у рамках культури взаємодії дошкільника з дорослими й

однолітками. У психологічному змісті поняття «спілкування» виділяється аспект соціалізації особистості, розвитку дитини як людської індивідуальності.

Якщо до появи людини роль цього явища полягала у забезпеченні колективних або групових форм адаптації живого до навколишнього середовища, то в людському суспільстві воно стає передумовою розвитку дитини у повноцінного представника людського роду. Таке вагоме значення спілкування для людини пояснюється тим, що специфічні для неї види психічної і практичної діяльності [3] формуються у дитини вже після народження. Без прямого контакту з дорослим дитина з усіма своїми задатками лишається на рівні тварини і не реалізує можливість стати людиною.

Як ми уже зазначали, визначальним для спілкування є орієнтування на партнера. Специфіка цієї діяльності полягає у постійному переході активності від одного партнера до іншого. Кожна людина протягом усього свого життя перебуває у постійному стані «переговорів» (з рідними, товаришами, вчителями, співробітниками та ін.), а тому дуже важливим є навчитись активно вести діалог. Розвиток у дитини цієї здатності вимагає від вихователя, батьків поваги до її особистості, роздумів і знань. Формування вміння брати участь у взаємній розмові потребує засвоєння різноманітніших мовних форм – згоди, заперечення, уточнення, перепитування, зустрічного питання, прохання, вимоги, дозволу, поради, відмови, спонуки, задоволення, вдячності, подиву, невдоволення тощо. Який тут простір для варіантів завдань дітям вихователю, що розмовляє з

ними. Якщо ж у діалозі лише одна сторона задає запитання, а друга лише відповідає, то це більше схоже на допит.

Демократичний стиль діалогу (з рівноправними обов'язками партнерів і взаємоповагою) формує у дитини ще одну важливу якість особистості – уміння регулювати свої дії і вчинки, підвищує рівень самоорганізації поведінки, оскільки різні мовні звертання, подані як порада, запрошення, ігрова вимога, схвалення розвивають готовність самому прийняти рішення. До того ж спокійна, м'яка інтонація забарвлює словесну інформацію емоційно позитивним ставленням до пропонованих дій і цим підвищує ефективність порад [4].

Свою увагу ми спрямували на дослідження М. Лісіної, А. Рузької, Т. Сорокіної про засоби спілкування. За їхніми твердженнями, увага педагога має зосереджуватися на розвитку широкого спектру експресивно-мімічних засобів спілкування, які відбивають його емоційний зміст. Без уваги до них наше спілкування втрачає у виразності прояву почуттів. Людина часто не розуміє співрозмовника, надає неправильних значень сказаному, не вміє виявляти свою готовність до дії в ситуації, де можна зрозуміти, допомогти, з'ясувати, підтримати без слів, а за допомогою міміки, жесту, усмішки, контакту очей.

У практиці закладів дошкільної освіти становлення спілкування інколи підмінюється проблемою розвитку мовних засобів, лінгвістичних компонентів мовлення, тоді як такий кут зору різко обмежує можливості гармонійного розвитку особистості формуванням широкого кола комунікативних навичок [2, с. 22].

Для процесу становлення власного мовлення потрібне спілкування між учасниками під час навчання (заняття). На всіх заняттях дітям має бути надана можливість спілкуватися. Робота у підгрупах має навчити дітей взаємодії, співробітництву, формувати клімат емоційного благополуччя, малюк знає, що всі його думки, пропозиції «працюють», впливають на спільний задум і результати [1, с. 26].

У навчанні мови і розвитку мовлення дітей необхідно змістити акцент на головну одиницю спілкування – мовний вислів, який є еквівалентом думки. Під час пізнання світу як творчої діяльності, творчість дитини проявляється у виборі шляхів і засобів досягнення мети, у виборі спільників, партнерів. Тут розвиток мовного спілкування виступає передумовою успіху діяльності і водночас радості процесу пізнання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Двіжона О. Ситуації морального вибору. Техніка спілкування дорослого з дитиною. *Дошкільне виховання*. 2006. №1. С.26
2. Кудикіна Н. Активізація словника у творчих іграх. *Дошкільне виховання*. 2008. №7. С.22.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. К. : Вища школа, 2005. 128с.
4. Максименко С.Д. Загальна психологія. Вінниця : Нова Книга, 2004. 704с.
5. Палеха Ю.І., Герасимчук В.І., Шиян. О.М. Основи психології та педагогіки. К.: Вища школа 1999. 154с.

6. Семиченко В.А., Засуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. К.: Веселка, 2008. 214с.

7. Скрипченко О.В., Долинська Л.В. та ін. Загальна психологія: [Підручник]. К.: Либідь, 2005. 464с.

Фурман Ольга Вікторівна,
викладач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії, вчитель-логопед,
ХЗДО № 29 «Ранкова зірка»,
м. Хмельницький, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДИТИНИ З ООП

Психолого-педагогічний супровід є не простим поєднанням різноманітних методів діагностико-корекційної роботи з дітьми, а виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань особистісного розвитку, виховання, соціалізації [1].

Передбачається, що вчитель, вихователь, шкільний психолог, які здійснюють психолого-педагогічний супровід, не лише володіють методиками діагностики, консультування, корекції, але й здатністю до системного аналізу проблемних ситуацій, програмування і планування діяльності, спрямованої на їх

вирішення, співорганізацію учасників освітньо-виховного процесу.

Психолого-педагогічний супровід різних груп дітей здійснюється по-різному. Як зазначав Р. Штайнер, перш за все, людину слід готувати до того, аби вона приєдналась до людей. Особлива увага має приділятися перехідному етапу розвитку дитини – підлітковому віку.

Стратегічна лінія психолого-педагогічного супроводу підлітків пов'язана із психолого-фізіологічними особливостями і моральними завданнями даного віку. Серед них, на думку А. Бодаєва, Н. Синягіної, Д. Грехем, найбільш важливим є самовизначення у сферах загальнолюдських цінностей і міжособистісного спілкування. Вторинними стосовно цього є прийняття себе і зовнішності, а також набуття навичок чоловічої і жіночої поведінки, вміння спілкуватися з однолітками, особами своєї та протилежної статі, встановлення адекватних, більш незалежних взаємин у сім'ї, формування планів на майбутнє, життєвих стратегій [4].

Загалом, для забезпечення ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, є необхідним створення таких умов:

- раннє виявлення порушень розвитку і надання психолого-педагогічної допомоги;
- комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з встановленням особливих освітніх потреб та позитивних сторін розвитку дитини;
- організація та доступність інклюзивної дошкільної освіти, її

наступність із шкільною інклюзією;

– психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно з однолітками з типовим розвитком;

– тісна співпраця з батьками, консультування батьків щодо розвитку дитини, особливостей методів її виховання і розвитку дитини;

– формування психологічної, когнітивної та методичної компетентності педагогів загальноосвітніх закладів для здійснення фахового супроводу дітей з ООП в умовах інклюзії;

– створення спеціальних умов в класі, школі;

– підготовка учнів з типовим розвитком до взаємодії з однолітками, які мають ООП;

– психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами командою фахівців: вчителі загальноосвітньої підготовки, асистенти вчителів, корекційні педагоги, медичний персонал, соціальні педагоги, психологи, батьки дитини [3].

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти з інклюзивним навчанням – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

Результативність психолого-педагогічного супроводу залежить від взаємодії фахівців і має ґрунтуватись на таких принципах:

– повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП;

- дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;
- командний підхід – комплексність психолого-педагогічного супроводу (супровід дитини з особливими освітніми потребами має здійснюватися на основі комплексного підходу: аналізу порушень функцій розвитку дитини);
- неперервність супроводу (супровід має бути постійним і неперервним, починаючи з раннього віку і протягом дорослого життя);
- системність роботи (робота фахівців має відбуватись в системі, за якої кожна дія і стратегія члена команди відповідають не лише меті окремого спеціаліста, а й є засобом реалізації загальної мети психолого-педагогічного супроводу дитини);
- конфіденційність та дотримання етичних принципів;
- міжвідомча співпраця – узгодженість роботи (дії фахівців мають координуватись і узгоджуватись, має відбуватись постійне взаємоінформування про роботу кожного спеціаліста);
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розроблення ІІР [2].

Отже, психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: моногр. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.

3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. К.: «АТОПОЛ», 2010. 96 с.

4. На допомогу педагогу загальноосвітнього навчального закладу: метод. посіб. / укл.: Л.О. Прядко, О.О. Фурман. Суми: РВВ СОІППО. 2015. 52 с.

Цибульська Ольга Йосипівна,

вихователь,

Хмельницький заклад дошкільної освіти

№ 43 «Горобинка»,

м. Хмельницький, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ Л. ЗАЙЦЕВОЇ
«ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

В статті розглянуто питання навчально-розвивальні технології для формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку. Теоретично обґрунтовано сучасні інноваційні підходи, які спрямовані на розвиток потенційних можливостей кожної дитини, формування індивідуальних творчих здібностей. Визначені та обґрунтовані поняття «компетентність», «технологія». Подано дослідні твердження з педагогічним обґрунтуванням щодо формування математичної

компетентності у дітей дошкільного віку як збагаченням обсягу знань, умінь та навичок вихованців з математики, їхнього ставлення до математики (активність, інтерес), математичних здібностей, самостійності та темпу засвоєння навчального матеріалу.

Ключові слова: компетентність, технологія, індивідуально-диференційований підхід навчання, навчально-розвивальні технології.

Актуальність теми. Актуальність дослідження проблеми організації процесу формування у дітей дошкільного віку математичної компетентності, розкрито механізм трансформації наукових понять в узагальнені процесуальні уявлення, методикую конструювання практичних задач. Обґрунтування і подальше дослідження комплексу проблем, пов'язаних із значенням цілеспрямованого впливу на дитину з метою підвищення ефективності оволодіння нею математичною компетентністю. Також висвітлюються проблеми організації математичної діяльності, представлені варіанти їх вирішення. Це передбачає диференціацію освітнього процесу відповідно до індивідуальних задатків, схильностей, здібностей, інтересів та потреб кожного вихованця, створення сприятливих умов для самовираження, самоствердження й самореалізації кожної особистості.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз публікацій, свідчать про сучасні підходи до формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку. Останнім часом до сучасних методик навчання увійшло поняття «компетентність» (В. Бочарова, І. Зязюн, А. Коваль, О. Кононко, І. Костюк та ін.). Воно стосується також технологій дошкільної освіти, позаяк саме в дошкільному віці закладаються основи розумових, моральних та

емоційно-вольових якостей особистості. Науковці застосовують це поняття щодо різних життєвих сфер, наприклад: життєва компетентність (О. Кононко); соціальна компетентність (В. Кузьменко); компетентність у предметному світі (Г. Раратюк) тощо [3, с. 12].

Організація освітньої роботи з формування математичної компетентності ґрунтується на синтезі сучасних наукових підходів – діяльнісному, компетентнісному, індивідуально-диференційованому. Діяльнісний підхід передбачає засвоєння математичних понять у формі узагальнених процесуальних уявлень (УПУ). За своїм змістом узагальнене процесуальне уявлення наближається до наукового поняття, а за формою зберігає ще риси образу. Розгортається УПУ за допомогою адекватних предметно-перетворювальних дій спрямованих на пізнання відношень (кількісних, просторових, часових, послідовності, причино-наслідкових тощо) [4, с. 5].

Компетентність є індикатором, що дозволяє визначити готовність дитини до активної участі в житті суспільства. В основі компетентності лежить ідея формування особистості, здатної застосовувати знання, уміння відповідно до ситуації [2, с. 3].

Дослідники (В. Кричевський, Л. Паращенко, О. Пометун) акцентують увагу на тому, що компетентність є сферою відношень, які існують між знаннями і діями в людській практиці. Зв'язок цей очевидний: без знань немає компетентності, але не будь-які знання і не в будь-якій ситуації виявляють себе як компетентність.

На думку І. Беха, є недоцільним ототожнювати навчальні здібності, знання й уміння з відповідними компетентностями. Ці навчальні здобутки (здібності, знання, уміння) необхідно трансформувати у ті чи інші компетентності [5, с. 18].

Компетентнісний підхід реалізують практичні задачі, які вирішуються на основі засвоєних відношень. Саме в практичній діяльності дитина набуває науково-відповідного досвіду діяння в доступній дитині сфері життя. Вона може розв'язувати практичні задачі різних типів: пов'язаних з широкою соціальною або побутовою практикою. Компетентність як практичний досвід з'являється тоді, коли дитина дошкільник використовує наукове знання як узагальнений спосіб дії для розв'язування певного типу задач. Індивідуально-диференційований підхід забезпечує навчання дітей дошкільного віку на різних рівнях складності. Завдання різної складності дають можливість побудувати для кожної дитини її особистісну програму математичного розвитку [4, с. 5].

Базовий компонент дошкільної освіти виділяє, зокрема, логіко-математичну компетентність, яка передбачає наявність у дітей ряду конкретних умінь: використовувати початкові логічні прийоми; здійснювати вимірювання, обчислення; виявляти цікавість до математичної діяльності та ін [1, с. 10].

Формування математичної компетентності передбачає організацію такої діяльності, яка сприятиме оволодінню дітьми дошкільного віку системою математичних знань і забезпечить набуття ними науково-відповідного практичного досвіду. Методичні поради, орієнтовні конспекти занять представлені в

навчальному посібнику «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку»; навчально-методичних посібниках «Формування математичної компетентності» та робочих зошитах «Математична скринька» для дітей 4, 5, 6 років життя [4, с. 10].

Метою статті є аналіз наукової літератури та результати дослідження авторів в галузі розвитку формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку.

Аналіз проблеми. Сучасний вихователь закладу дошкільної освіти має оволодіти теоретичними положеннями, методичними рекомендаціями та технологіями формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку [4, с. 9].

Навчально-розвивальна технологія «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку» (далі технологія) – це система функціонування математичного змісту, активних методів (діалог, моделі, моделювання), абстрактних та сюжетних засобів навчання (схеми, малюнки) різних форм навчання (індивідуальна, підгрупова, колективна), яка побудована на науковій основі (діяльнісний, компетентнісний, індивідуально-диференційований, інтегрований), запропонована в часі (молодший, середній, старший дошкільний вік) та просторі (заняття проводяться в груповій кімнаті за столами, практичні ситуації в груповій кімнаті та на вулиці), що призводить до запланованих результатів.

Технологія ґрунтується на дидактичних принципах розвивального навчання. Отже, навчально-розвивальна технологія «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного

віку» відповідає таким критеріям: науковість, цілісність, системність, алгоритмічність, відтворюваність [4, с. 45].

Представлено дворівневу програму, запропоновано конспекти занять двох рівнів: базового та високого. Завдання різного рівня складності дають педагогу можливість здійснювати індивідуально-диференційований підхід до організації навчально-пізнавальної діяльності. Форму організації заняття вихователь обирає самостійно, залежно від умов проведення заняття. Чергування різних форм організацій математичної діяльності (фронтальна, групова, індивідуальна) створює позитивні умови для розвитку кожної дитини та дозволяє усунути окремі їх недоліки. Зміст програми поділено на квартали, що забезпечує систематичність та послідовність у плануванні завдань [5, с. 7].

Алгоритмість технології складається з окремих занять, практичних ситуацій для кожного вікового віку, які проводяться в певному порядку (навчальні, контрольні). Конспекти занять мають чітку структуру, що передбачає кілька взаємопов'язаних етапів:

1. Мотивація діяльності.
2. Постановка проблеми, яка потребує використання нового знання.
3. Адекватна предметно-перетворювальна діяльність.
4. Відтворення нового способу дій у типовій ситуації.
5. Розвивальні завдання.
6. Підсумок заняття.
7. Узагальнення знань.

Розгорнуті конспекти дають можливість проводити заняття в певній послідовності для розв'язання навчальних, розвивальних і

виховних завдань [4, с. 44].

Таким чином, особливістю формування математичної компетентності є насиченість навчального матеріалу проблемними життєвими ситуаціями практичного характеру, які активізують пізнавальні інтереси дітей, розвивають передумови логічного мислення, вправляють вихованців у використанні набутих знань з математики. Вихованці вчаться логічно мислити, здобувати нові знання та докази. Запропоновані в ході навчальної діяльності завдання стають не тільки зрозумілими, але й внутрішньо прийнятими, набувають значущості для дитини, знаходять відгук у її переживаннях.

Висновки. Це допомогло нам дійти висновку, що завдяки багаторічному педагогічному досвіду роботи автора програми Л. Зайцевої «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку» з дітьми дошкільного віку допомогло дібрати ефективні методи та прийоми роботи, цікаві завдання. Досвід вихователів, які протягом десяти років працюють за посібниками, під керівництвом автора програми, сприяв удосконаленню матеріалу.

Сподіваємося, що програма та посібники допоможуть відкрити для дошкільнят світ математичних понять, навчити їх раціонально розв'язувати практичні ситуації, застосовувати математичні знання в житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). URL:

<https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergij-shkarlet/> (дата звернення: 20.01.2022).

2. Бех І.Д., Зайцева Л.І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2013. №1. С. 2-5.

3. Зайцева Л. Елементарна математична компетентність. *Дошкільне виховання*. 2004. №7. С. 12-19.

4. Зайцева Л.І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Запоріжжя : СТАТУС, 2021. 296 с.

5. Зайцева Л.І. Формування математичної компетентності у дітей п'ятого року життя: навчально-методичний посібник. Мелітопелі: Видавничий будинок Мелітопольської друкарні, 2021. 194 с.

Яремюк Наталія Віталіївна,
учитель-логопед, спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист
Хмельницький заклад дошкільної освіти №20 «Білочка»,
м. Хмельницький, Україна

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТА МНЕМОТЕХНІКИ

Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини.

Своєчасний і якісний розвиток зв'язного мовлення (діамонологічного складника) – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти.

Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дітей дошкільного віку займає використання наочності, за допомогою якої педагог має можливість перетворити мовленнєву діяльність дошкільників у цікавий і доступний дітям вид діяльності.

Дошкільний вік – важливий період в житті людини. У віці від 3 до 7 років формується основа майбутньої особистості, задатки фізичного, розумового, морального розвитку дитини.

Використання замісників, символів, моделей в різних видах діяльності – джерело розвитку розумових здібностей і творчості в дошкільному віці. Мене зацікавила можливість використання схем-символів на заняттях по ознайомленню з оточуючим, під час ознайомлення з художньою літературою, а також з метою

активізації мовленнєвої діяльності дітей та поповнення словникового запасу.

Використання схем-символів в роботі з дошкільниками відповідає особистісно-орієнтованій моделі навчання, за якої враховуються індивідуальні особливості дитини, допомагає встановити з вихованцями – партнерські стосунки, створити атмосферу емоційної довіри та розкутості.

Символи дозволяють дитині зберігати в пам'яті набагато більшу кількість інформації, стимулюють розвиток уваги, сприймання, фантазії, уяви, активізують зв'язне мовлення, допомагають здійснювати синхронний розвиток дітей. Під час роботи з схемами-символами малюк вже не є пасивним спостерігачем або слухачем, він є центром творчої діяльності.

Саме тому в закладі дошкільної освіти необхідно: навчати запам'ятовувати новий матеріал швидко і якісно, збільшувати обсяг пам'яті дітей, розвивати творчу уяву, фантазію, образне мислення дітей, навчати мислити послідовно, асоціативно, розвивати просторову орієнтацію та уявлення, тренувати вміння розслаблюватись, швидко знімати втому, знаходитись у доброму настрої.

Застосування образів-символів мовних звуків у корекційній роботі з дітьми дає змогу повніше використовувати резерви розумового розвитку дитини, створює відповідне предметно-стимулююче середовище, яке забезпечує формування сенсомоторної цілісності дітей (емоційності, інтелекту, волі), підтримує єдність думки, почуттів і дій.

У роботі застосовую такі принципи: активізація різних видів аналізаторів (зорового, слухового), формування та розвиток пізнавальної діяльності – спостережливості, уваги, пам'яті, мислення, стимулювання інтересу.

Спираючись на ейдетуку, розробила відповідні прийоми використання образів-символів у логопедичній роботі з дітьми.

1. Прийом фонетичних асоціацій.
2. Прийом оживлення символу.
3. Прийом перевтілення.
4. Прийом активізації відчуттів дитини.
5. Прийом зацікавлення.

Використовуючи символи дитині значно легше засвоїти поняття, коли воно не тільки показане вчителем-логопедом на собі, а й позначене зрозумілим, близьким для дитини образом, легким для сприймання.

Завдяки використанню схем-символів у дітей збагачується словниковий запас, вони правильно будують прості речення, складають зв'язні і творчі розповіді.

Символи використовую на всіх етапах корекційної роботи. Це дає можливість активізувати всі види аналізаторів, що значно пришвидшує навчальний процес і сприяє ефективності роботи.

У роботі використовую такі види символів: символ – орган артикуляції, символ – артикуляційна позиція, символ – звук, символ – артикуляційна вправа.

Метод наочного моделювання полегшує процес вивчення дітьми віршів, загадок, скоромовок, так як вони самі можуть їх «читати». Поступово пам'ять дошкільників зміцнюється, образне мислення розвивається, вони набагато краще, легше та емоційніше запам'ятовують тексти, більші за обсягом. Розучування

стає для дошкільників справою веселою, емоційною, і при цьому зміст тексту – відчутним, видимим, таким, що можна уявити. Адже одне з правил зміцнення пам'яті й мови говорить: коли вчиш, записуй, малюй схеми, кресли графіки.

Використовуючи творчий потенціал та рівень сформованості психічних процесів у дітей високого рівня розвитку, проводжу роботу, спрямовану на зворотний зв'язок, тобто створення схем-моделей самими дітьми. У ході використання прийому наочного моделювання діти знайомляться з графічним способом подання інформації – моделю. Умовними заміниками (елементами моделі) можуть виступати символи будь-якого характеру: геометричні фігури, символічні зображення предметів (умовні позначення, силуети, контури, піктограми), плани й умовні позначення, використовувані в них, тощо.

На етапі автоматизації звуків також доречно використовувати наочне моделювання. Дуже зручно автоматизувати звуки з використанням мнемодоріжок. Прийом символізування – це найкоротший шлях до формування процесу запам'ятовування і точної передачі інформації, що вимагає дослівного повторення.

		ХВОСТИК НІДЕ ДІТИ Я пошила на святки Нашій киці чобітки. Шапочку наділа, Тільки не зуміла Трусика надіти –
		

		Хвостик ніде діти. П. Воронько
---	---	--

 Гілку	 спіяляли,	 листя	 спалили,
 Воду	 в лійку налили	 і клумбу	 полили

Суть полягає в тому, що на кожне слово або маленьке словосполучення добирають картинку (зображення); таким чином, весь вірш замальовують схематично. Після цього дитина по пам'яті, використовуючи графічне зображення, відтворює вірш повністю.

Під час роботи за методом наочного моделювання потрібно приділяти значну увагу збагаченню словникового запасу дітей і, насамперед, вмінню добирати епітети та порівняння.

Засвоїти навички словотворення допомагають всілякі піктограми. Робота з піктограмами сприяє розвитку у дитини відчуття системної будови мовлення. Пропонуючи дітям будь-яку лексико-граматичну вправу, показую відповідну піктограму; діти вже знають, які слова їм слід придумати чи утворити.

Найпозитивнішим моментом у використанні піктограм, на мій погляд, є те, що мовлення педагога зводиться до мінімуму – він показує піктограму, а дитина утворює потрібне слово. Піктограми можна змінити, доповнити – все залежить від творчості педагога.

Широкого використання метод наочного моделювання набув у роботі над зв'язним мовленням. Поступово діти запам'ятовують опорні картинки і складають невеликі описові розповіді. Моделювання можна використовувати в роботі над усіма видами зв'язного висловлювання: переказ, складання розповідей за картиною й серією картин, описова розповідь, творча розповідь.

Наочна модель висловлювання виступає в ролі плану, що забезпечує зв'язність і послідовність розповідей дитини.

У дітей з мовленнєвими порушеннями дуже важливо розвивати наочно-образне мислення, використовуючи символи, замісники, графічні аналогії, схеми, які лежать в основі утворення додаткових асоціацій, які полегшують запам'ятовування і збільшують об'єм пам'яті, що і складає суть мнемотехніки. За допомогою картинно-графічного плану, поданого у вигляді піктограм і наочних картинок, діти вчать і складають загадки.

Дошкільникам пропонують розглянути зашифровані картинки й здогадатися, яку тварину чи пташку загадали.

(Маленьке, жовтеньке, на дотик пухнасте, має голосок)

Сучасна освіта вимагає від педагога не тільки майстерності та вдосконалення методики роботи, але й особистісно-зорієнтованого підходу до навчально-корекційного процесу. Ураховуючи знання індивідуальних особливостей дитини, ми спонукаємо її до активного особистісного здобуття знань,

формування логопедичних навичок та вмінь. Тому в роботі з дітьми-логопатами дошкільного віку доцільно використовувати різноманітні ігри та іграшки, вірші та тексти, що дозволяють краще запам'ятати матеріал.

Особливе місце в роботі з дітьми-логопатами займає дидактичний матеріал у формі мнемотаблиць, що значно полегшують дітям оволодіння навичками правильної звуковимови та фонематичного аналізу.

Опанування прийомів роботи з мнемотаблицями значно скорочує час навчання та водночас розв'язує завдання, спрямовані на розвиток основних психічних процесів – пам'яті, уваги, образного мислення, перекодування інформації, тобто перетворення з абстрактних символів в образи, розвиток дрібної моторики рук при частковому або повному графічному відтворенні.

Використовуючи у своїй роботі наочне моделювання та мнемотехніку, ми вчимо дітей: здобувати інформацію, проводити дослідження, робити порівняння, складати чіткий внутрішній план розумових дій, мовного висловлювання, формулювати і висловлювати думки, робити висновки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артикуляційна гімнастика в малюнках: комплекс матеріалів. Х. : Видавництво «Ранок».

2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція // Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 №33 С. 1-37.

3. Білан О.І. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої ілюстрації. *Дошкільна освіта*. 2003. № 1. С. 5–8.

4. Гайван Т.Я., Макарова С.М. Артикуляційна гімнастика в малюнках : комплекс матеріалів. Х. : Видавництво «Ранок», 2007.

5. Гайван Т.Я., Макарова С.М. Логопедична робота з дітьми (із загальним недорозвиненням мовлення III рівня). Х. : Веста : «Ранок», 2008.

6. Гончаренко А.М. «Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників» (навчально-методичний посібник до Базової програми «Я у світі»).

7. Копилова О.В., Ткаченко В.М. «Використання символів у роботі з дошкільниками», 2009.

8. Пахомова Л.В. «Використання методу наочного моделювання для підвищення мовленнєвої активності дітей», 2009.

9. Ткаченко Т.А. Специальные символы в подготовке детей 4 лет к обучению грамоте : пособие для воспитателей, логопедов и родителей. М. : Издательство ГНОМ и Д, 2000. 48 с.

10. Ткаченко Т. А. Формирование лексико-грамматических представлений : приложение к сборнику упражнений и методических рекомендаций Для индивидуальных занятий с дошкольниками. («Учим говорить правильно»). М. : Издательство ГНОМ и Д, 2003.

ЗМІСТ

Барцішок А. В. Формування здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрового масажу...	2
Бурбела Л. Б. Використання методики ECERS-3 параметру «природа/наука» у формуванні розвивального освітнього середовища групи закладу дошкільної освіти.....	9
Бовк О. А. Мова на кінчиках пальців.....	15
Вознюк А.А., Божко Т.Є. Використання компютерних технологій в патріотичному вихованні дітей дошкільного віку	22
Голод А. Колесник О.С. Теоретичні засади використання сучасних зарубіжних технологій в закладах дошкільної освіти.....	28
Дзядзін О. Ю. Організаційний аспект інклюзивного навчання дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.....	32
Жук А. О. Використання арт-терапевтичних методик у роботі з дітьми дошкільного віку, які мають особливі потреби розвитку.....	39
Жук О. М. Використання художніх творів у процесі пізнання дітьми дошкільного віку природного довкілля.....	45
Жук Р. С. Формування самосвідомості у дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з державними символами України.....	54
Загорецька Л. О., Мала М. В. Організація гуртка lego конструювання у закладі дошкільної освіти.....	63
Іванова Л. Ю. Онлайн організація роботи гурту знавців прав дітей «діти світу» в умовах воєнного стану	69

Калінська Г. В. Використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.....	79
Коверзюк О. О. Дитячий мюзикл як форма організації в закладі дошкільної освіти.....	85
Козак Л. І. Розвиток закладу дошкільної освіти на основі інклюзивних цінностей.....	91
Лиса О. І. Артикуляційні вправи з елементами біоенергопластики - одна із інноваційних здоров'язберігаючих технологій в логопедії.....	98
Марценюк І. М. Розвиток сенсорних еталонів дітей раннього та дошкільного віку.....	104
Машкіна Л. А. Теоретико-методологічні аспекти використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти.....	110
Мороз В. В. Використання інноваційних аспектів розвитку логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку.....	117
Мисик О. С. Формування фахової компетентності здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на засадах стандартів європейських країн.....	123
Перфільєва А. І. Особливості використання дидактичних ігор в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	128
Попович І. Ю. Організація диференційованого навчання в інклюзивному закладі.....	136
Пужанська О. В. Інтерактивні форми роботи як засіб	140

підвищення професійної компетентності педагогів ЗДО.....

Реформаток-Ковальчук Ю. М. Формування у дітей дошкільного віку екологічної свідомості на засадах концепції сталого розвитку 151

Сніцаренко Р. Д. Природотерапія як ефективний засіб оздоровчо-профілактичної роботи з дітьми, що постраждали внаслідок війни..... 157

Столяр О. В. Значення дидактичних ігор для розвитку дітей дошкільного віку..... 163

Сторожук Н. О. Надання психологічної підтримки дошкільникам в умовах війни..... 167

Терлецька Ю. В. Асистент вихователя як учасник освітнього процесу..... 172

Ференс Н. М. Дефінітивний підхід до проблеми спілкування в дослідженнях..... 175

Фурман О. В. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП..... 184

Цибульська О. Й. Використання інноваційної технології Л. Зайцевої «формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку»..... 188

Яремюк Н. В. Розвиток мовленнєвої діяльності здобувачів освітнього процесу шляхом використання методу наочного моделювання та мнемотехніки 196

Для нотаток

Наукове видання

**РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА
ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ**

***Збірник наукових праць за матеріалами Регіональної
науково-практичної онлайн-конференції***

Відповідальний за випуск – **Зданевич Л. В.**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Комп'ютерний набір та упорядкування: **Онофрійчук Л. О.**
Літературні редактори: **Зданевич Л. В., Пісоцька Л. С.**
Художнє оформлення: **Онофрійчук Л. О.**

*За достовірність фактів, назв, дат, посилань на
літературні джерела тощо відповідальність несуть автори.*

Здано до друку 17.05.2022 р.
Підписано до друку 17.05.2022 р.
Формат 60×84/16.
Гарнітура Bookman Old Style. Умови. друк. арк. 16,6
Тираж 100 прим. Зам. №1211/21

Набір здійснено у інформаційно-методичному центрі
зі спеціальності «Дошкільна освіта»
29013, м. Хмельницький, вул. Проскурівського підпілля, 139